

Subsidiecriteria en de identiteiten van amateurmuziekverenigingen in Nijmegen

*Welke mogelijkheden en beperkingen creëren subsidiecriteria voor het uitdragen
van de identiteit van amateurverenigingen aangesloten bij
de Nijmeegse Federatie van Muziekverenigingen?*

Masterscriptie Kunst en Cultuurwetenschappen
Specialisatie Kunstbeleid en Kunstbedrijf
Radboud Universiteit Nijmegen

Student: Alien Stieger
Eerste lezer: dr. H.M. van den Braber
Tweede lezer: dr. V. Meelberg
Datum: juli 2018

Openbare versie: geanonimiseerd en exclusief bijlage(n)

Radboud University

Voorwoord

In groep vier startte ik als jong meisje vol plezier met blokfluitlessen bij de harmonie in het dorp waar ik ben opgegroeid. Na één jaar mocht ik overstappen op een ‘echt’ instrument en koos ik voor de klarinet en binnen de kortste tijd speelde ik mee in een ‘echt’ orkest: Windkracht 8. Nu, ruim vijftien jaar later, maak ik nog steeds met veel plezier muziek bij verschillende harmonieën en voelt het voor mij speciaal dat ik over deze bijzondere HaFaBra-cultuur heb kunnen schrijven in mijn masterscriptie.

De afgelopen jaren heb ik meerdere keren meegekeken en geholpen bij de aanvraag van subsidies voor verschillende harmonieën. Vanuit mijn bacheloropleiding Cultuurwetenschappen en de masterspecialisatie Kunstbeleid en Kunstbedrijf probeerde ik mijn wetenschappelijke kennis te gebruiken in de praktijk. Ik liep er tegenaan dat het aanvragen van subsidies voor de verenigingen vaak erg ingewikkeld is: criteria zijn onduidelijk en het blijkt voor sommige verenigingen moeilijk om op papier te zetten waarom juist zij subsidie moeten ontvangen. Vanuit deze ervaringen ontstond het idee om deze schuring tussen verenigingen en subsidieverstrekters te onderzoeken. Zijn de criteria wellicht te moeilijk omschreven of passen verenigingen zich aan om aan de criteria te voldoen?

Graag wil ik de vijf verenigingen die hebben meegewerkt aan het onderzoek en de Nijmeegse Federatie van Muziekverenigingen hartelijk bedanken voor hun medewerking. Na een overleg met de Nijmeegse Federatie van Muziekverenigingen werd de richting van mijn scriptie steeds concreter en gelukkig wilden vijf verenigingen meewerken aan het onderzoek. Naast interessante bevindingen voor mijn onderzoek hebben de interviews met deze verenigingen er ook voor gezorgd dat ik de HaFaBra-cultuur in Nijmegen nog beter heb leren kennen en ben gaan bewonderen.

Daarnaast wil ik natuurlijk ook Helleke van den Braber, mijn begeleider vanuit de Radboud Universiteit, hartelijk bedanken voor het fijne begeleidingstraject en de kritische maar motiverende gesprekken en feedbackmomenten. Vol enthousiasme en met lichte spanning over de omvang van het onderzoek ben ik begonnen met het schrijven van mijn masterscriptie. De zelfstandigheid in het schrijfproces, maar ook kritische feedback in de begeleiding, hebben er voor gezorgd dat ik tot leuke en - naar mijn eigen zeggen- zeer interessante conclusies ben gekomen die hopelijk worden opgepikt door de (Nijmeegse) subsidieverstrekters en verenigingen.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Alien Stieger

Nijmegen, 19 juli 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inleiding	4
Subsidie en amateurkunsten	5
Legitimering van cultuurbeleid	6
Methode.....	7
Definities	7
Interviews	12
Analyse.....	14
Hoofdstukindeling	15
Hoofdstuk 1	16
Kunstbeleid: de oorsprong en legitimatie.....	16
Legitimeringsproblemen.....	17
Toewijzingsproblemen	19
Toewijzing anno 2018, ontwikkelingen	21
Bredere visie op het kwaliteitsbegrip	22
Het top-downkarakter van de beoordelingsprocedures	23
Legitimering van de amateurkunsten	24
Vrije tijd	24
Amateurkunsten.....	25
Waarde van actieve cultuurparticipatie	27
Hoofdstuk 2: Verenigingen	29
Belang van identiteit.....	29
Vereniging A (A).....	31
Vereniging B (B).....	34
Vereniging C (C).....	37
Vereniging D (D).....	39
Vereniging E (E)	42
Samenvatting.....	44
Hoofdstuk 3: Subsidies	47
Verschillende subsidieverstrekkers	47
<i>Subsidieregeling HaFaBra Nijmegen 2015</i>	47
<i>Subsidieregeling Amateurkunsten Nijmegen</i>	51
<i>Prins Bernard Cultuur Fonds</i>	53
<i>Coöperatiefonds Rabobank Rijk van Nijmegen</i>	55

Verschillende criteria	56
Opvallende terugkerende thema’s	60
<i>Gemeentelijke subsidies populair, maar roepen ook kritiek op</i>	60
<i>Tevredenheid over criteria</i>	61
<i>Angst</i>	61
<i>Drempels om subsidie aan te vragen</i>	62
<i>Afgewezen</i>	63
<i>Tevredenheid</i>	63
Overleg tussen de gemeente Nijmegen en de sector	64
Hoofdstuk 4: identiteit en beoordeling	65
4.1 Identiteit en criteria in het huidige systeem.....	65
<i>Belang van identiteit bij een subsidieaanvraag in huidige systeem</i>	65
<i>Belang van subsidiecriteria bij een subsidieaanvraag in huidige systeem</i>	68
4.2 Wat als er inderdaad meer wordt gekeken vanuit de identiteiten?	68
<i>Projectsubsidie of structurele subsidie?</i>	69
<i>Cijfers tellen</i>	70
<i>Effecten van meer, minder of andere subsidie</i>	71
<i>Criteria en identiteit</i>	72
Conclusie	73
Beperkingen.....	74
Mogelijkheden.....	75
Vervolgonderzoek	76
Aanbevelingen.....	77
Bibliografie	80

Inleiding

Actieve cultuurparticipatie bevordert creativiteit. Investeren in actieve cultuurparticipatie is een voedingsbodemp voor de creatieve sector. Het leert kinderen en jongeren vaardigheden van de 21e eeuw. Het versterkt het creatieve hart van ons land.¹

Raad voor Cultuur, in: *Mee-doen is de kunst* (2014)

Ruim 6,4 miljoen mensen (40% van de Nederlandse bevolking) beoefenen in hun vrije tijd kunstzinnige of creatieve activiteiten. Bijna 20% van de bevolking beoefent daarbij onder andere muziek.² Dit onderzoek is gericht op subsidies die het mede mogelijk maken dat zo veel mensen in Nederland in hun vrije tijd muziek kunnen maken.

Amateurverenigingen moeten aan subsidiecriteria voldoen anders ontvangen ze geen subsidie. Toch is het, vooral de laatste jaren, niet zo vanzelfsprekend dat de subsidies worden toegekend en verenigingen en instanties kunnen blijven bestaan. Zo blijkt uit onderzoek van het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) dat van de 185 gesubsidieerde centra voor kunsteducatie (inclusief muziekscholen) in 2009 er in 2015 nog 137 over zijn.³ In de subsidiecriteria van de verschillende lagen bij de overheid en fondsen zijn een aantal terugkerende maatstaven te onderscheiden. Zo subsidieert het Rijk via het Fonds Cultuurparticipatie amateurprojecten die van landelijk belang zijn.⁴ Terugkerende criteria bij de Gemeente Nijmegen zijn bijvoorbeeld: publieksbereik, publieksparticipatie, zichtbaarheid en promotie.⁵ In november 2013 liet de Gemeente Nijmegen een onderzoek uitvoeren om te achterhalen wat de beste manier is om amateurkunst te stimuleren.⁶ Dit leidde tot het *Onderzoek subsidieregeling amateurkunst Nijmegen* door Buys Culturele Profielen.⁷ Aan de hand van dit onderzoek heeft de Gemeente Nijmegen besloten om een aantal amateurgezelschappen, de HaFaBra-verenigingen (Harmonie, Fanfare, Brassband) en twee koepelorganisaties, een structurele vierjarige subsidie te verlenen en daarnaast een subsidieregeling voor projectmatige doeleinden op te zetten. Subsidiecriteria hierbij zijn: zichtbaarheid door publieksbereik, publieksparticipatie en samenwerking.

Dit onderzoek zal zich richten op de verhouding tussen subsidiecriteria voor amateurmuziekgezelschappen en de identiteit die deze gezelschappen uitdragen. Zijn de identiteiten van de verenigingen en criteria van de fondsen en subsidieverstrekkingen met elkaar in overeenstemming of schuren ze? Er zal worden gekeken naar de vraag of amateurmuziekverenigingen voldoen aan de maatstaven en wat hiervan het effect is: welke mogelijkheden en beperkingen creëren de criteria?

¹ Raad voor Cultuur (2014): 5.

² Ijdens, Neele & Zernitz (2017): 7.

³ LKCA (2015).

⁴ Rijksoverheid (datum onbekend).

⁵ Gemeente Nijmegen (2016).

⁶ Gemeente Nijmegen (2013).

⁷ Buys (2013).

Voldoen verenigingen aan de subsidiecriteria of moeten ze hun identiteit aanpassen om te voldoen aan de maatstaven? Zo ja, heeft dit invloed op de vereniging? De hoofdvraag die hierbij wordt beantwoord luidt: *Welke mogelijkheden en beperkingen creëren subsidiecriteria voor het uitdragen van de identiteit van amateurverenigingen aangesloten bij de Nijmeegse Federatie van Muziekverenigingen?*

De genoemde criteria voor de toewijzing van subsidies (publieksbereik, publieksparticipatie, zichtbaarheid, samenwerking en promotie) zijn breed te interpreteren. Het lijkt logisch dat verenigingen hier makkelijk op kunnen inspelen op de criteria door in hun subsidieaanvraag goed na te denken op welke manier ze aansluiten bij de maatstaven. Het zou anderzijds ook zo kunnen zijn dat de maatstaven te breed zijn en te weinig sturing bieden voor verenigingen, waardoor ze zich overrompeld voelen door de veelzijdigheid van het criterium. Ze hebben wellicht het idee te weinig te doen aan bijvoorbeeld educatie of publieksparticipatie. Ten slotte kan het ook zo zijn dat de criteria zo zijn geformuleerd dat verenigingen zich hiermee niet identificeren en ze daarom denken dat ze buiten de doelgroep voor een bepaalde subsidie vallen.

Subsidie en amateurkunsten

In 2010 verrichtte adviesbureau Berenschot in opdracht van Kunstfactor (later: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst) een onderzoek naar de relatie tussen de amateurkunsten en subsidiestromen.⁸ Binnen de cultuursector en overheid wordt volgens dit onderzoek onderscheid gemaakt tussen de professionele kunsten en de amateurkunsten: amateurkunstenaars zijn kunstenaars die kunst beoefenen als vrijetijdsbesteding en niet beroepsmatig, zij verdienen hiermee geen primair inkomen. Het onderzoek was gericht op het in kaart brengen van subsidiestromen op allerlei niveaus ten behoeve aan amateurkunst en het bekijken welke effecten er zichtbaar zijn van dit subsidiebeleid op de amateurkunst.⁹ In dit onderzoek is met name onderzoek gedaan naar initiatieven, projecten en andere taken in de amateurkunst die als gevolg van de huidige subsidieregelingen niet meer realiseerbaar zijn.¹⁰ Uit dit onderzoek zijn vooral veel cijfers gekomen. Door het houden van interviews en het steekproefsgewijs opsturen van vragenlijsten naar allerlei amateurkunstdisciplines in heel Nederland is naar voren gekomen wat er wel en niet meer mogelijk is met de huidige subsidieregelingen. Wat deze cijfers inhoudelijk betekenen voor de manier waarop verenigingen hun identiteit nog wel of niet meer kunnen uitdragen wordt echter niet besproken. Daarom zal dit onderzoek juist hierop ingaan.

De amateurkunsten hebben zeker een toegevoegde waarde, de overheid en fondsen verstrekken immers subsidies aan deze instellingen. Dit maakt wetenschappelijk onderzoek naar de legitimatie en subsidiecriteria voor de amateurkunst relevant. Wetenschappelijke literatuur over de HaFaBra-amateursector, als vorm van vrijetijdsbesteding, is niet makkelijk te vinden. Veel onderzoeken van bijvoorbeeld het LKCA zijn gericht op de amateurkunsten maar gaan vaak uiteindelijk toch over

⁸ Beerepoot, Lalleman en Syderius (2010).

⁹ Beerepoot, Lalleman en Syderius (2010): 11.

¹⁰ Beerepoot, Lalleman en Syderius (2010): 12.

educatie, professionalisering etc. Waarom geven subsidieverstrekkers subsidie aan deze doelgroep? Tot nu zijn onderzoeken veelal kwantitatief: ze brengen in kaart welke fondsen er zoal zijn en op welke plekken het geld terecht komt. Onderzoek naar de impact van deze subsidies, en specifiek de criteria die daaraan vasthangen ontbreekt. De beperkte omvang van wetenschappelijk onderzoek naar amateurkunsten is een reden voor onderzoek. Jaren na het invoeren van de basisinfrastructuur (BIS), een financiële crisis, meerdere bezuinigingen en een aantal jaar na het invoeren van de Subsidie Amateurkunst Nijmegen (SAN) is het interessant om te kijken of er effect is van deze veranderingen. Wat is het effect dan is van de SAN-subsidie en andere subsidies op de identiteit van verenigingen in Nijmegen?

De amateurkunsten, en specifiek muziekverenigingen in Nijmegen, zijn vanuit hun visies en waarden primair bezig met het maken van muziek. Zij hebben niet als (primair) doel te professionaliseren of aan educatie te doen. Omdat de criteria op het eerste gezicht niet direct aansluiten bij de verenigingen is het interessant om onderzoek te doen naar de aansluiting van identiteiten van verenigingen bij subsidiecriteria en andersom.

De meest recente cijfers over de beoefening van Amateurkunst komen uit *Kunstzinnig en creatief in de vrijetijd, Monitor Amateurkunst 2017* uitgegeven door het LKCA.¹¹ Noch het onderzoek van Berenschot noch de Monitor Amateurkunst doen uitspraak over de gevolgen van de subsidies op de manier waarop verenigingen identiteit kunnen vormgeven; er worden enkel cijfers geteld. Op dit moment is er tevens een nieuw debat gaande; in het besluitvormingsproces is de rol van gemeenten groot, de benadering zou echter meer bottom-up (vanuit het veld) moeten zijn.¹² Zeven jaar na het onderzoek van Berenschot is het dus interessant om niet te kijken naar waar de subsidies terecht komen, maar naar het effect van het al dan niet krijgen van subsidies.

Legitimering van cultuurbeleid

De theoretische invalhoek van dit werkstuk zal tweeledig zijn. Enerzijds zal er gekeken worden naar het legitimeren van cultuurbeleid en subsidiëring, anderzijds naar het begrip identiteit. Om te begrijpen waarom amateurkunsten subsidie ontvangen moet er gekeken worden naar de rol van de overheid ten opzichte van de kunsten en vrijetijdsbesteding. Er zal daarom worden stilgestaan bij de vraag waarom de overheid er voor kiest om publiekgeld te steken in de amateurkunsten. Wat wil de overheid hiermee bereiken? Andersom gaat het ook over de visies en doelen van verenigingen en hoe deze aansluiten bij wat de overheid nastreeft. Ook hier speelt een vorm van legitimatie: waarom doen amateurkunsten wat ze doen? Wat willen ze bereiken en met welke redenen? Sluiten deze doelen aan bij beleidsdoelen van de overheden?

¹¹ Ijdens, Neele & Zernitz (2017).

¹² Bunnik (2017).

Voor de geschiedenis van de legitimatie en toewijzingsproblemen van cultuurbeleid is gekeken naar het boek *Welzijn, schoonheid en kwaliteit* (2005) van socioloog Warna Oosterbaan Martinius (1947). Voor de recente(re) ontwikkelingen wordt gewerkt met de publicatie *Naar waarde gewogen, een nieuw model voor kwaliteitsbeoordeling bij de toekenning van cultuursubsidies* (2017) van Claartje Bunnik. Haar publicatie biedt bouwstenen voor het beoordelen van subsidies binnen een nieuw systeem. De overheid moet minder tellen en meer kijken naar het verhaal achter de cijfers van een organisatie. Het oude systeem, van tellen, is volgens haar nog volop van kracht maar er wordt wel gezocht naar een nieuw systeem waar profilering en maatwerk kunnen worden beoordeeld.¹³ Haar publicatie zal gebruikt worden om een beeld te scheppen van het huidige subsidiesysteem, daarnaast ook om de grondslag en beoordeling van subsidiecriteria voor instellingen in kaart kunnen brengen. De publicatie van Bunnik kan ook worden gebruikt om identiteit te koppelen aan overkoepelende waarden zoals de artistieke, sociale, economische, publieke en institutionele waarde.¹⁴

Voor de theoretische achtergrond van de vrijetijdsbesteding wordt gebruik gemaakt van het boek *Tijd voor vrijheid: Inleiding tot de studie van vrijetijd* van de socioloog en planoloog Hugo van der Poel (1956) uit 1999.¹⁵ Dit werk gaat in op de effecten van vrijetijdsbesteding, de vraag of de overheid mag ingrijpen op vrijetijdsbesteding en op welke manier de (formulering van) overheidsbeleid zich verhoudt tot vrijetijdsbesteding. Naast legitimering van het kunstbeleid zal er ook worden gekeken naar de waarde van amateurmuziekverenigingen voor onze samenleving. Dit wordt gedaan door te kijken naar het advies over actieve cultuurparticipatie *Mee-doen is de kunst* van de Raad voor Cultuur uit 2014.¹⁶ In dit onderzoek geeft de Raad voor Cultuur adviezen voor de toekomst van cultuurparticipatie maar legt ze ook uit wat de waarde is van actieve cultuurparticipatie.

Methode

Definities

Allereerst zullen in dit onderzoek de abstracte definities worden omgevormd tot werkzame begrippen. Er moet namelijk een omsluitende definitie voor de begrippen amateurkunst en identiteit worden gegeven.

Amateurkunsten

Van de amateurkunsten bestaan uiteenlopende definities. De meest gebruikte omschrijving is ‘actieve cultuurparticipatie’ naar de gelijknamige tweejaarlijkse publicatie van het LKCA.¹⁷ Actieve

¹³ Bunnik (2017): 9.

¹⁴ Bunnik (2017): 38-47.

¹⁵ Poel (1999).

¹⁶ Raad voor Cultuur (2014).

¹⁷ LKCA (2014).

LKCA (2016).

cultuurparticipatie wordt omschreven als beoefening van amateurkunst in de ruimste zin en andere vormen van actieve kunstzinnige en culturele vrijetijdsbesteding.¹⁸

Dat het niet zo eenvoudig is om een handzame definitie voor amateurkunsten op te stellen blijkt uit het onderzoek naar subsidieregeling van amateurkunst in Nijmegen.¹⁹ Dit onderzoek start namelijk met de uitspraak van kunsthistoricus Jan Ensink (1956-2016) dat het niet mogelijk is om een handzame definitie te maken voor de amateurkunst:

Wat is amateurkunst? Hoe is zij te onderscheiden, wie maken amateurkunst, hoe zit de infrastructuur in elkaar? Net als bij “kunst” is het globaal genomen wel duidelijk maar bij nadere beschouwing blijkt een definitie praktisch onmogelijk. Wanneer wordt kunst een hobby en wanneer gaat hobby over in professie? Moet je het begrip verbreden tot amateurcultuur, [...] zoals de Raad voor Cultuur voorstelt in zijn sectorschets? Hebben we het over alle beoefenaars of over de verenigingen en koepels van de georganiseerde amateurkunst? Bedoelen we specifiek de ondersteuningsstructuur voor amateurkunst?²⁰

Toch moeten we voor dit onderzoek werken met een definitie. In deze paragraaf zullen daarom een aantal definities van amateurkunsten én actieve cultuurparticipatie naast elkaar worden gelegd om te zoeken naar een zo goed mogelijk hanteerbare definitie van dat wat wel en niet onder de amateurkunsten valt.

In de Van Dale worden de amateurkunsten omschreven als *‘elk van de kunstvormen zoals die door een niet-professionele kunstenaar beoefend worden’*.²¹ Dit is een vrij eenvoudige omschrijving waarbij de amateurkunstenaar wordt neergezet als een tegenstelling van de professionele kunstenaar. De amateurkunstenaar is dus niet de professionele kunstenaar. Het onderzoek *Subsidiestromen in de amateurkunst* van Berenschot omschrijft dit verschil tussen de professionele kunstenaar en de amateurkunstenaar als volgt: de professionele kunstenaar is voor het primaire inkomen bezig met het beoefenen van kunst, amateurkunstenaars doen dit niet beroepsmatig maar als vrijetijdsbesteding.²² Ook de gemeente Nijmegen omschrijft het begrip amateurkunst vanuit deze insteek in de *Subsidieregeling Amateurkunst Nijmegen 2017*: *“amateurkunst is niet-professionele beoefening van kunst waarbij beoefenaars in hun vrije tijd met kunst bezig zijn en eventuele inkomsten die daaruit voortvloeien enkel aanwenden voor het uitvoeren van genoemde activiteiten”*.²³ Amateurkunstenaars zijn bezig met het produceren van kunst maar doen dit niet met als primair doel inkomen te verwerven.

¹⁸ LKCA (2014): 147.

¹⁹ Buys (2013): 30.

²⁰ Ensink (2005): 7.

²¹ Dikke Van Dale (2013).

²² Beerepoot, Lalleman & Syderius (2010): 5.

²³ Gemeente Nijmegen (2016).

Het LKCA omschrijft in 2012 de amateurkunst als volgt:

Amateurkunst is het actief beoefenen van kunst, uit passie, liefhebberij of engagement, zonder daarmee primair in het levensonderhoud te willen voorzien. De mensen die een vorm van amateurkunst beoefenen doen dat in de eerste plaats omdat die ervaring en het eventuele resultaat daarvan waardevol zijn voor henzelf in persoonlijke en sociale zin. In de praktijk hebben hun activiteiten echter vaak een bredere werking, omdat zij hun producten in veel gevallen presenteren aan anderen in de lokale samenleving. [...] Dit alles vindt plaats binnen verenigingen, bij culturele en maatschappelijke instellingen, op school (inclusief de brede school), in informeel verband en op de particuliere markt. Een andere benaming die steeds vaker voor amateurkunst wordt gebruikt is actieve kunstbeoefening.²⁴

De amateurkunstenaars heeft dus niet als primair doel om inkomen te verwerven maar maakt kunst als een vorm van vrijetijdsbesteding. Mensen doen aan amateurkunsten uit passie, liefhebberij of engagement. Naast persoonlijke oordelen of motivaties zijn er nog een hoop andere effecten voor de hele samenleving. Hier zal in het volgende hoofdstuk verder op worden ingegaan.

Zoals het LKCA in 2012 omschrijft wordt er steeds vaker gebruik gemaakt van het begrip ‘actieve kunstbeoefening’ in plaats van ‘amateurkunst’. Later zien we dat dit begrip is veranderd in het begrip ‘actieve cultuurparticipatie’. De Raad van Cultuur omschrijft het begrip actieve cultuurparticipatie in *Meedoen is de kunst* (2014) als volgt:

In dit advies wordt onder actieve cultuurparticipatie verstaan: alle kunstzinnige of erfgoedactiviteiten die door een amateur of vrijwilliger in de vrije tijd worden uitgevoerd, van schrijven tot amateurarcheologie en van muziekles tot community arts.²⁵

De definitie die het LKCA van actieve cultuurparticipatie heeft opgesteld zoals aan het begin van deze paragraaf werd omschreven is vergelijkbaar. Actieve cultuurparticipatie is de beoefening van amateurkunst in de ruimste zin en andere vormen van actieve kunstzinnige en culturele vrijetijdsbesteding. Amateurkunst wordt dus steeds vaker omschreven met het begrip ‘actieve cultuurparticipatie’. In dit onderzoek zal daarom worden gewerkt met de volgende definitie, amateurkunst (ook wel actieve cultuurparticipatie) is:

²⁴ LKCA (2012): 7.

²⁵ Raad voor Cultuur (2014): 13.

De niet-professionele beoefening van kunst waarbij beoefenaars in hun vrije tijd bezig zijn met amateurkunst in de ruimste zin en andere vormen van actieve kunstzinnige en culturele tijdsbesteding dat niet als doel heeft om een (primair) inkomen te verwerven.

In dit onderzoek zullen we kijken naar vier verenigingen waarvan de leden amateurkunst als vrijetijdsbesteding beoefenen. Eventuele opbrengsten van de verenigingen zijn niet bedoeld als primair inkomen voor de (bestuurs)leden.

Identiteit

Ook het begrip identiteit moet worden omschreven als een werkbaar begrip. Dit is namelijk een begrip met veel verschillende betekenissen. In de Van Dale wordt identiteit omschreven als “*dat wat eigen is aan een persoon*”.²⁶ Identiteit is dus iets dat eigen is aan ‘iets’, in dit geval de verenigingen van de NFM. Dit is echter nog geen werkbaar begrip voor dit onderzoek.

Identiteit bevat de ‘werkelijke’ eigenschappen van een organisatie. Het gaat om het geheel van karakteristieke eigenschappen van een organisatie. Het gaat hierbij om interne eigenschappen van een organisatie. Identiteit is het eigen karakter van een vereniging, datgene dat de ene vereniging onderscheidt van de andere vereniging. Volgens pionier van het vakonderwijs over overheidscommunicatie Chiel Galjaard gaat identiteit om de wezenlijk, sociale, maatschappelijke kenmerken van een organisatie. Dit is een samenstelling van gewoonten, regels, normen en tradities die zich in de loop van de jaren gevormd hebben. Hierbij gaat het om het gedrag tussen medewerkers (in dit onderzoek leden) en het gedrag naar buiten toe.²⁷

In het boek *Identiteit en imago; een inleiding in de corporate communication* wordt beschreven dat:

Identiteit het totaal is van alle middelen die een organisatie kiest om zichzelf te identificeren naar het publiek [...] identiteit het totaal van visuele en niet-visuele middelen is dat een organisatie hanteert om zich te profileren naar alle relevante doelgroepen.²⁸

Het begrip identiteit zal in dit onderzoek worden gezien als de visuele en niet-visuele eigenschappen van de organisatie die ze bewust dan wel onbewust gebruikt in haar zelfpresentatie naar het publiek. Bunnik heeft het over het profiel van een organisatie, waar staat een organisatie voor? Wat is haar ambitieniveau en welke positie ziet ze voor zichzelf binnen het artistieke domein en het maatschappelijke domein?²⁹ Kortom: identiteit geeft antwoord op de ‘wat’, ‘hoe’ en ‘waarom-vragen’ van een organisatie.

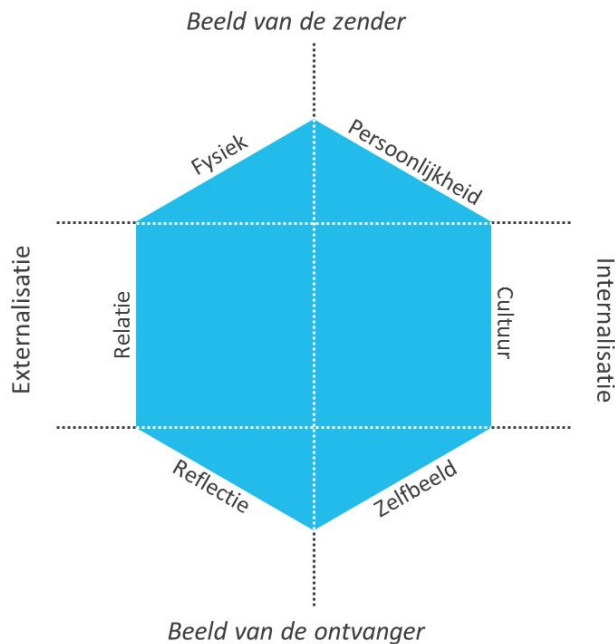
²⁶ Van Dale (jaartal onbekend).

²⁷ Galjaard (2002).

²⁸ Riel (1992): 33.

²⁹ Bunnik (2017): 60.

Om de identiteit van de verenigingen vast te stellen zal er gebruik worden gemaakt van een aanpassing op het prisma-model van Jean-Noël Kapferer.³⁰ Het prisma-model is een mooie manier om de identiteiten van ‘merken’ in kaart te kunnen brengen. In het Brand-Identity Prisma model van Kapferer worden zes identiteiten onderscheiden: fysiek, persoonlijkheid, cultuur, relatie, reflectie en zelfbeeld (zie figuur 1). In dit onderzoek zijn de amateurmuziekverenigingen in het model van Kapferer een ‘merk’.

Figuur 1 Kapferer model

Het originele model van Kapferer werkt in twee dimensies:

1. Het beeld van de zender versus het beeld van de ontvanger. Een identiteit moet te omschrijven zijn als een persoon (beeld van de zender: fysiek en persoonlijkheid) en als een stereotype (beeld van de ontvanger: reflectie en zelfbeeld).
2. Externalisatie versus internalisatie. Het merk, in dit onderzoek de vereniging, kent sociale aspecten die uiterlijke expressie bepalen (externalisatie: fysiek, relatie en reflectie) en aspecten die in het merk zelf zijn geïncorporeerd (internalisatie: persoonlijkheid, cultuur en zelfbeeld).³¹

Voor dit onderzoek kan alleen niet gekeken worden naar alle aspecten omdat er alleen wordt gekeken naar de manier waarop de verenigingen zichzelf presenteren. Het onderzoek kijkt niet naar het beeld van de ontvanger. Daarom zullen de identiteiten reflectie en zelfbeeld niet worden meegenomen.

De volgende identiteiten van Kapferer zullen in het onderzoek daarom worden gebruikt om de identiteiten (het wat, hoe en waarom) van de geïnterviewde verenigingen vast te stellen. De identiteiten

³⁰ Kapferer (1992).

³¹ Kapferer (1992): 107-111.
Riezebos (2009).

zijn aangevuld met vragen van Bunnik genoemd in de inleiding, die in het tweede hoofdstuk verder zullen worden toegelicht.

- Fysieke eigenschappen: Dit zijn de concreet waarneembare uiterlijke kenmerken van een organisatie. Dit is het fundament van de vereniging. Hoe ziet de vereniging er concreet uit? Hoe is het te herkennen? Het gaat om het aantal en soort leden.
- Persoonlijkheid: Dit is het karakter van een organisatie, de typische gedragseigenschappen van een organisatie. Het gaat om dat wat eigen is aan een organisatie op artistiek vlak maar ook op maatschappelijk vlak. Wat is haar ambitieniveau? Door welke bril moeten we naar de instelling kijken?
- Relatie: Dit is de (soort) relatie tussen de organisatie en externe betrokkenen. Dit is de communicatie van de vereniging naar buiten. Op welke manier probeert de vereniging zichzelf te presenteren naar buiten toe? Op welke manier profileert de organisatie zich? Wat wil de organisatie teweegbrengen en bij wie? Weet de vereniging wat de maatschappij (subsidieverstrekker) van de vereniging verwacht en sluit ze aan bij deze gedachten?
- Cultuur: De herkomst, achtergrond, historie en normen en waarden van een organisatie. Het gaat hier ook om de communicatie tussen leden onderling. Waarom bestaat deze vereniging en waarom doen ze wat ze doen?

Interviews

Vanwege de beperkte omvang van dit onderzoek kan niet worden gekeken naar alle amateurmuziekverenigingen in Nederland. Vandaar dat er enkel wordt gekeken naar verenigingen die zijn aangesloten bij de Nijmeegse Federatie Muziekverenigingen (NFM). Dit zijn muziekverenigingen die allemaal in en rondom Nijmegen repeteren. De NFM heeft veertien aangesloten verenigingen waarvan een overzicht is te vinden in bijlage 1.³² In de bijlage zijn de verenigingen gesorteerd in zeven categorieën, gebaseerd op de muzieksoort die wordt gespeeld en de doelgroep voor de leden. Omdat veertien verenigingen te veel zijn om allemaal mee te spreken is er gekozen voor een semigestructureerd interview met vijf verenigingen. Deze vijf verenigingen zijn onder andere geselecteerd in overleg met de NFM. Er is gesproken met één vereniging die in 2017 daadwerkelijk SAN-subsidie heeft ontvangen.³³ Daarnaast is er gesproken met de vertegenwoordigers van twee harmonieën.³⁴ Ten slotte is er ook een interview gehouden met een amusementsorkest en een jeugddrumfanfare.³⁵ Door deze verdeling is er

³² In deze openbare versie ontbreken alle bijlagen vanwege privacy.

³³ Geïnterviewde B (2018).

³⁴ Geïnterviewde A (2018).
Geïnterviewde C (2018).

³⁵ Geïnterviewde D (2018).
Geïnterviewde E (2018).

gesproken met een zo divers mogelijk doelgroep wat betreft muzieksoort (slagwerkgroep, harmonie en fanfare) en doelgroep van leden. Het is namelijk zo dat amateurkunsten van invloed zijn op en waarde geven aan allerlei verschillende doelgroepen, van jong tot oud. Er wordt gesproken met iemand uit het dagelijks bestuur die op de hoogte is van de financiële situatie en die weet of én welke subsidieaanvragen de vereniging heeft gedaan.

Om in contact te komen met de verenigingen is gebruik gemaakt van het netwerk van de NFM. Er is bij de NFM en de verenigingen duidelijk gemaakt dat het gaat om een onafhankelijk onderzoek dat gaat om de aansluiting van subsidiecriteria bij amateurverenigingen. Het gaat hier niet om specifieke subsidieaanvragen die verenigingen hebben ingediend en het resultaat van het onderzoek zal ook geen directe invloed hebben op hun subsidiestromen. Het bleek namelijk dat verenigingen op het eerste gezicht niet graag wilden meewerken vanwege risico’s op het behouden van hun subsidie.

Er is met de verenigingen gesproken aan de hand van een semigestructureerd interview. Bij een semigestructureerd interview wordt een deel van de vragen of onderwerpen vooraf opgesteld, maar is er zeker ruimte voor eigen inbreng van de geïnterviewde.³⁶ Om de interviews goed te laten verlopen en voor te bereiden is gebruik gemaakt van het boek *Wat is onderzoek?* en het *Basisboek interviewen: handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*.³⁷

De interviews hebben een drieledig doel. Enerzijds het in kaart brengen van de identiteiten van verenigingen, anderzijds welke subsidies er worden aangevraagd en ten slotte de verbinding tussen deze twee factoren. Voor het vaststellen van de identiteit van de vereniging zijn vragen gesteld aan de hand van bestudeerde theorie, het Kapferer model, aangevuld met vragen die Bunnik omschrijft in haar publicatie *Naar waarde gewogen*.³⁸

- Waar staat deze instelling voor, artistiek-inhoudelijk en maatschappelijk? Door welke bril moeten we naar de instelling kijken?
- Wat is haar ambitieniveau, wat wil ze teweegbrengen en bij wie?
- Welke positie ziet ze voor zichzelf, niet alleen in het artistiek domein, maar ook in de maatschappelijke context waarbinnen ze functioneert? Weet de vereniging wat de maatschappij (subsidieverstrekker) van de vereniging verwacht en sluit ze aan bij deze gedachte?

Naast interviews zal ook gekeken worden naar documenten, zoals beleidsstukken, waarin de verenigingen hun identiteit of toekomstvisie omschrijven.

³⁶ Verhoeven (2014): 150.

³⁷ Verhoeven (2014).

Baarda, Hulst & Goede (2015).

³⁸ Bunnik (2017): 60.

Om de identiteiten van de verenigingen op een vergelijkbare manier vast te stellen zal het aangepaste model van Kapferer per vereniging worden ingevuld (zie figuur 2). Allereerst zal het worden ingevuld aan de hand van de bestudeerde documenten en daarna zal het worden ingevuld aan de hand van de interviews. Door de identiteiten van de verschillende verenigingen op dezelfde manier in kaart te brengen zullen de identiteiten beter kunnen worden vergeleken. De documenten zullen eerst worden gecodeerd door in de tekst specifiek op zoek te gaan naar informatie over één van de vier subcategorieën; fysieke eigenschappen, persoonlijkheid, relatie en cultuur. Vervolgens zullen die stukjes tekst worden ingevuld in het model. De interviews zullen niet worden gecodeerd omdat de vragen zijn opgesteld met behulp van het Kapferer model. Deze onderdelen zullen daarom na de interviews worden samengevat en ingevuld in het model.

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Documenten		
Interview		
	Relatie	Cultuur
Documenten		
Interview		

Figuur2 Aangepast identiteitsmodel Kapferer.

Vervolgens zal worden gekeken van welke subsidies verenigingen gebruik maken en waarom specifiek deze subsidies. Er wordt gekeken naar de specifieke keuze voor een bepaalde subsidie en de criteria die daaraan zijn verbonden. Voldoen verenigingen aan die maatstaven? Aan welke criteria voldoen verenigingen niet en zijn ze bereid om daar aanpassingen voor te doen binnen de vereniging? Bekeken wordt in hoeverre verenigingen bezig en afhankelijk zijn van inkomsten via subsidies en fondsen en hoeveel tijd er wordt gestoken in het werven van deze inkomsten. Hebben verenigingen het gevoel hun visies en doelen te moeten bijstellen door de subsidiecriteria? Zijn de verenigingen daartoe bereid? Ten slotte zal er worden gevraagd naar de verbinding tussen de identiteit van de vereniging en de subsidiefondsen.

Analyse

Daarna zal een vergelijkende analyse worden gemaakt van de verschillende fondsen en subsidieverstrekkers waar de geïnterviewde verenigingen subsidie van ontvangen. Dit zal worden gedaan door de verschillende subsidiecriteria die deze verstrekkers en fondsen hanteren te vergelijken. Deze criteria zullen komen uit de officiële documenten waarin de subsidieverstrekkers hun criteria uiteenzetten. De verschillende documenten met subsidiecriteria en aanvullingen hierop zullen worden geanalyseerd om een duidelijk beeld te krijgen van de verschillende maatstaven. De analyse zal in kaart brengen welke normen subsidieverstrekkers van verschillende niveaus op dit moment stellen.

Vervolgens zal worden gekeken of de criteria erg van elkaar verschillen of dezelfde strekking hebben. Opvallende thema’s die uit de interviews naar voren komen zullen naast de criteria van de subsidieverstrekkingen worden gelegd en worden vergeleken. Er zal worden gekeken of de opvattingen van de verenigingen wel of niet in overeenstemming zijn met de criteria van de verenigingen.

Hoofdstukindeling

Het eerste hoofdstuk zal een basis scheppen voor het onderzoek. Het hoofdstuk bekijkt de ontstaansgeschiedenis van de legitimering van kunstbeleid en gaat ook specifiek in op beleid voor de amateurkunsten.

Het tweede hoofdstuk geeft een overzicht van de huidige situatie bij de verenigingen in Nijmegen door het houden van semigestructureerde interviews en het bekijken van subsidieaanvragen en beleidsdocumenten. De uitkomsten van deze documentanalyse en interviewuitwerking zullen hier worden ingevuld in het identiteitsmodel.

Het derde hoofdstuk is een vergelijkende analyse van subsidiecriteria van de fondsen en organisaties waar de geïnterviewde verenigingen zoal subsidies aanvragen. Er wordt gekeken naar het effect van het wel of niet ontvangen van subsidies op de bestaanszekerheid en mogelijkheden voor een vereniging.

In het vierde hoofdstuk worden de uitkomsten uit hoofdstuk twee en drie gecombineerd. Er wordt een vergelijking getrokken tussen de twee hoofdstukken door te kijken naar de verbanden die er te vinden zijn tussen de identiteiten van de verenigingen, de subsidies en de subsidiecriteria in het huidige subsidiesysteem. Zijn er bijvoorbeeld opvallende overeenkomsten of verschillen tussen de identiteiten van verenigingen die wel subsidie aanvragen en verenigingen die dat niet doen? Sluiten criteria aan bij de identiteiten van verenigingen en creëren deze subsidies zo mogelijkheden en bestaanszekerheid? Of passen verenigingen hun identiteit aan om te zorgen voor subsidies en indirecte bestaanszekerheid? Daarnaast wordt ook gekeken naar mogelijkheden voor een toekomstig systeem.

In de conclusie zal antwoord worden gegeven op de hoofdvraag. Er wordt gekeken naar de mogelijkheden en beperkingen die de subsidiecriteria creëren voor het uitdragen van identiteit van de verenigingen. Is het zo dat criteria mogelijkheden en beperkingen creëren? Zo ja, op welke manier? Zo niet, wat zijn dan opvallende uitkomsten uit dit onderzoek? Er zal worden afgesloten met aanbevelingen aan de subsidieontvangers en subsidieverstrekkingen voor het creëren van een toekomstig subsidiesysteem, wellicht zoals Bunnik dat voorstelt in *Naar waarde gewogen*.³⁹

³⁹ Bunnik (2017).

Hoofdstuk 1

Om te begrijpen waarom amateurkunsten, in dit onderzoek de amateurmuziekverenigingen, subsidie ontvangen moet er gekeken worden naar het Nederlandse kunstbeleid: de rol van de overheid ten opzichte van de kunsten en vrijetijdsbesteding. In dit hoofdstuk zal er worden stil gestaan bij de vraag waarom de overheid er voor kiest om publiekgeld te steken in de amateurkunsten.

Kunstbeleid: de oorsprong en legitimatie

Allereerst wordt een geschiedenis van het ontstaan van het huidige kunstbeleid geschetst. Om de manier waarop fondsen en subsidieverstrekkers, waarvan een aantal in dit onderzoek zullen terugkomen, werken te begrijpen is het belangrijk om te kijken naar de ontstaansgeschiedenis van deze werkwijze. Er zal worden gekeken hoe het huidige kunstbeleid, de legitimering en de manier waarop subsidies worden toegewezen zijn ontstaan en wat er hiervan in het huidige beleid nog terug is te zien.

Oosterbaan Martinius bracht in 1990 het boek *Welzijn, schoonheid en kwaliteit* (1990) uit. Volgens Oosterbaan vormen de overheid, het publiek, de kunstenaars en de deskundigen met elkaar een ‘figuratie’. Dit is een veranderlijk netwerk waarin de deelnemers samenwerken, concurreren én van elkaar afhankelijk zijn en waarbij het karakter door de deelnemers samen bepaald wordt. De verschillende spelers in dit veld hebben verschillende belangen en uit de spanningen en dilemma’s hiertussen ontstaat het overheidsbeleid.⁴⁰ Hoogleraar cultuurwetenschappen Cas Smithuijsen omschrijft dat Oosterbaan in het boek *Welzijn, schoonheid en kwaliteit* opzoek is naar een logica achter het kunstbeleid na de Tweede Wereldoorlog.⁴¹

Oosterbaan schetst de geschiedenis van de productie van kunst vanaf de renaissance aan de hand van de termen ‘mecenaat’, ‘markt’ en ‘beleid’ van de socioloog en cultuurwetenschapper Bram Kempers (1953).⁴² In de renaissance vond de productie van kunst vooral plaats in opdracht, later begonnen kunstenaars voor de markt te produceren en sinds 1945 wordt er steeds meer geproduceerd met steun van de overheid.⁴³ Het is de overheidssteun (onder andere op het gebied van productie) die in deze masterscriptie wordt bekeken. Hierbij moet worden opgemerkt dat sinds het beleid van voormalig minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap Halbe Zijlstra in 2010 de productie met steun van de overheid is afgezwakt. De afhankelijkheid tussen overheid en kunstenaar was volgens Zijlstra namelijk te groot, door subsidies was het te makkelijk geworden om kunst te maken die minder gericht was op het publiek. De relatie tussen kunstenaar en publiek moest opnieuw worden verstevigd.⁴⁴ Zijlstra probeerde hiermee weer de rol van de markt en het mecenaat te laten terugkeren. Dit betekent echter

⁴⁰ Oosterbaan (1990): 10.

⁴¹ Smithuijsen (1991): 463.

⁴² Kempers (1987): 345-351.

⁴³ Oosterbaan (1990): 11.

⁴⁴ Zijlstra (2010): 2.

niet dat de overheidssteun helemaal is weggevallen. Waarom vindt de overheid het belangrijk om de kunsten te steunen?

Na 1945 was de regering van mening dat door een gelijke verdeling van kansen iedereen de schoonheid van kunst zou moeten kunnen ervaren, ongeacht maatschappelijke positie en draagkracht. Door een spreidingsbeleid, waarbij kunst toegankelijk werd gemaakt voor een breed publiek, werd daarnaast geprobeerd de interesse voor kunst onder het volk te vergroten.⁴⁵ Het accent van de subsidies voor kunsten is sindsdien tweeledig. Enerzijds is ze gericht op productie, subsidies voor de makers van de (amateur)kunst, anderzijds zijn de subsidies gericht op de distributie, subsidies voor de bevordering van de afname van kunst.⁴⁶

De trend van het kunstbeleid hangt volgens Oosterbaan af van de maatschappelijke functies die regeerders op een bepaald moment aan kunst toeschrijven. De overheid verstrekt subsidies omdat kunst een belangrijke functie voor de samenleving kan vervullen, ook als er een gebrek aan belangstelling voor de kunst is.⁴⁷ Hier komen we uit bij wat men het subsidiariteitsbeginsel noemt: de overheid treedt op als beschermer en ondersteuner waar de particuliere krachten falen. In 1950 betoogde minister Rutten van Onderwijs, Kunsten en Wetenschap dat de overheid de kunstmarkt een helpende hand moet bieden wanneer deze niet goed functioneert omdat burgers tekort schieten. Dit komt omdat het maatschappelijke draagvlak en het vermogen van het publiek op dat moment ontoereikend zijn.⁴⁸

Het is echter wel zo dat dit beleid geregeld tot ‘incidenten’ leidt: cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie waren bij de bezuinigingen in 2016 bij gemeentes bijvoorbeeld de voornaamste ‘slachtoffers’ van de bezuinigingen. Er is discussie over de vraag of deze keuze terecht was.⁴⁹ Daarnaast ontstaat er opschudding over een prijsuitreiking of verwondering over een museum-aankoop met overheidssteun. Deze incidenten en discussies vallen onder de noemer ‘legitimerings- en toewijzingsproblemen’. Wat is de rechtvaardiging van het kunstbeleid en wat zijn de gronden waarop subsidies worden toegewezen én afgewezen?⁵⁰

Legitimeringsproblemen

Legitimeringsproblemen gaan over de paradoxale gedachte dat kunst het algemeen belang van de maatschappij dient maar dat de geringe belangstelling voor kunst die beredenering lijkt te relativiseren.⁵¹ De discussie over de uitgangspunten van het kunstbeleid staat daarnaast ook nog eens in contrast tot de overeenstemming over de noodzaak van kunstbeleid. Volgens Oosterbaan zijn alle politieke partijen het

⁴⁵ Oosterbaan (1990): 10.

⁴⁶ Oosterbaan (1990): 11.

⁴⁷ Oosterbaan (1990): 131.

⁴⁸ Oosterbaan (1990): 36.

⁴⁹ LKCA (2015).

⁵⁰ Oosterbaan (1990): 11.

⁵¹ Oosterbaan (1990): 30.

er namelijk over eens dat kunstbeleid noodzakelijk is, alleen blijkt het lastig om het kunstbeleid te kunnen verdedigen.⁵² Zoals hierboven genoemd ziet de overheid het ontbreken van een collectieve steun voor de kunsten als een argument vóór en tegen het kunstbeleid. Dit is wat men omschrijft met de term ‘legitimeringsparadox’: de overheid lijkt te steunen waar burgers geen interesse in hebben.⁵³

Oosterbaan probeert het beleid te bekijken van uit een economisch perspectief. Hij probeert de kunsten te bekijken als zogenaamde ‘merit-goods’. Merit-goods zijn collectieve goederen waarvan burgers, volgens de overheid, het (collectieve) belang onderschatten. Door de hoge kosten besluit de overheid, in het belang van allen, de kosten ervan (deels) op zich te nemen om de afname te vergroten.⁵⁴ Helaas kan dit economische perspectief niet één op één op het kunstbeleid worden geplakt. Dit omdat kunst niet altijd kan worden gezien als een collectief goed en daarnaast ook moeilijk te beargumenteren valt dat de kunsten op den duur zullen worden overtroffen door de externe effecten van de kunsten. Omdat economische motieven geen reden zijn voor de subsidie bekijkt Oosterbaan de ontstaansgeschiedenis van het kunstbeleid om de legitimering hiervan te ontdekken.⁵⁵

Sinds de Tweede Wereldoorlog maakt de spreiding van kunst en het toegankelijk daarvan maken onderdeel uit van het regeringsprogramma. Daarvoor al publiceerde Victor de Steurs in 1873 het artikel “Holland op zijn smalst” in *De Gids* waarin hij pleitte voor regeringstoezicht voor het behouden van erfgoed. Daarnaast zette verschillende achttiende- en negentiende-eeuwse burgerlijke groeperingen kunst in voor de ontwikkeling van de bevolking. Kunst was een onderdeel van een verheffingsideologie.⁵⁶

De kunstpolitiek richtte zich vanaf de Tweede Wereldoorlog op de conservatie van kunst aan de ene kant en het vergroten van de belangstelling voor de kunsten aan de andere kant.⁵⁷ De beleidsbasis voor actieve cultuurparticipatie vinden we vanaf deze periode. De overheid vindt het belangrijk dat de belangstelling voor de kunsten wordt vergroot, mede door actieve cultuurparticipatie. Later in dit hoofdstuk zal er verder worden ingegaan op deze participatiegedachte. De legitimering voor de kunsten vond de overheid allereerst met name in de vormende waarde van de schoonheid van de kunsten. Kunst hield het volk af van lager vermaak - een moreel geladen opvatting. In de jaren zestig en zeventig kwam de ontwikkeling van kunstbeleid in een stroomversnelling, door de economische welvaart begonnen de kunsten een onderdeel van het verzorgingsstelsel uit te maken. De legitimering werd gevonden in welzijnsbevorderende effecten van kunst.⁵⁸ Door de economische welvaart werd vrijetijdsbesteding belangrijker en kunst zou bijdragen aan het welzijn van het volk.⁵⁹ Eind jaren zeventig en het begin van

⁵² Oosterbaan (1990): 36.

⁵³ Oosterbaan (1990): 37.

⁵⁴ Oosterbaan (1990): 39-40.

Poel (1999): 274.

⁵⁵ Oosterbaan (1990): 42-43.

⁵⁶ Oosterbaan (1990): 44-45.

⁵⁷ Oosterbaan (1990): 45-47.

⁵⁸ Oosterbaan (1990): 64-65.

⁵⁹ Oosterbaan (1990): 69.

de jaren tachtig veranderde het kunstbeleid nogmaals. De kunsten moesten hun autonomie behouden maar ook betrokken blijven bij een zo breed mogelijk publiek, hierbij was de artistieke kwaliteit doorslaggevend ten opzichte van het publieksbereik.⁶⁰ Het beleid stond dan ook vooral in het teken van het bevorderen van een bloeiend kunstleven en de kwaliteit van de kunst.⁶¹ De legitimatie hier was het creëren van een bloeiend kunstleven en de intrinsieke waarde van de kunsten zelf.⁶² In de kabinetsperiode van Zijlstra veranderde die legitimatie. De subsidies waren met name een duwtje in de rug om als instelling meer ondernemend te zijn en op die manier als sector te kunnen overleven zonder steun van de overheid.⁶³

Toewijzingsproblemen

Naast legitimeringsvraagstukken zijn er ook vragen over het proces van toewijzing, en de criteria, van de subsidies. Toewijzingsproblemen gaan over het (relatief) kleine budget (vaak ongeveer 2% van de totale begroting van Nederland) dat moet worden toegewezen aan een hele grote groep kunstenaars en (amateur)instellingen. Voor deze scriptie is het relevant om te weten wie bepaalt welke subsidies worden toegekend en middels welk proces dit wordt gedaan.

Om de keuzes voor het wel of niet toekennen van subsidies te kunnen maken worden er criteria opgesteld. Hierdoor wordt de procedure controleerbaar, al blijft het opstellen van deze criteria in de kunsten zeer moeilijk. Als deze worden geformuleerd zijn ze daarom vaak zeer algemeen en afhankelijk van de interpretatie van de lezer.⁶⁴ Oosterbaan gaat niet veel verder in op deze moeilijke procedure rondom criteria. Hij spreekt zichzelf in het boek zelfs tegen en heeft het over een glasheldere discussie bij het toekennen van subsidies aan de hand van criteria: ervaren mensen met een goed oordelend vermogen, die aan de hand van criteria en geoefende intuïties het kwaliteitsoordelen vellen.⁶⁵ Hij stipt wel uitgebreid aan dat er wordt getwijfeld aan de objectieve blik van de ‘professionals’ en dat zij soms ook andere criteria toepassen. Volgens hem ontwikkelt de kunst zich, de criteria volgen hierop en hierna beïnvloeden de criteria de kunst en zo verder.⁶⁶

Helaas gaat hij niet verder in op de vorming van alle andere criteria naast het kwaliteitsoordeel. Criteria als publieksbereik, publieksparticipatie en zichtbaarheid, die de SAN-subsidie hanteert, zijn namelijk erg breed te interpreteren. Hoeveel publieksbereik er bijvoorbeeld moet zijn? En hoe wordt dit gemeten door de toewijzingscommissie? Hoe meet je daarnaast publieksparticipatie en zichtbaarheid? Oosterbaan gaat niet in op de manier waarop fondsen en subsidievertrekkers tot deze criteria komen en hoe ze deze dan hanteren. Roel Pots brengt ons iets verder. Hij benadrukt dat in het kabinet van minister

⁶⁰ Oosterbaan (1990): 72.

⁶¹ Oosterbaan (1990): 54.

⁶² Oosterbaan (1990): 64.

⁶³ Kunsten 92 (2014): 3.

⁶⁴ Oosterbaan (1990): 30.

⁶⁵ Oosterbaan (1990): 134-135.

⁶⁶ Oosterbaan (1990): 138-144.

Plasterk (van 2007 tot en met 2010 minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) één nog zwaarder accent kwam op het kwaliteitsbeginsel. Hier veranderde echter wel iets want naast de artistieke kwaliteit zijn ook maatschappelijk functioneren, verscheidenheid en geografische spreiding gaan meewegen als ‘kwaliteitsaspecten’. De nieuwe graadmeters zijn zodoende niet zozeer andere criterium maar eerder een uitbreiding van het criteria kwaliteit. Hier ontstaat een spanning tussen twee kwaliteitsbegrippen. Enerzijds gaat het om de beoordeling van artistieke kwaliteit en anderzijds om de kwaliteit van de samenleving (de aanwezigheid van een rijk en bloeiend cultureel leven).⁶⁷

De Nederlandse staatsman Johan Rudolph Thorbecke (1798-1872) pleitte ervoor dat de overheid geen oordeel kan of mag geven over kunst en wetenschap.⁶⁸ In 1862, gedurende zijn kabinetsperiode ging het debat om de verhouding tussen de overheid en de kunsten. Kunst is namelijk een kwestie van persoonlijke (en politieke) voorkeur en daarom pleitte Thorbecke ervoor dat de overheid geen oordeel mocht geven over de kunsten.⁶⁹ Oosterbaan geeft aan dat dit een moeilijke vraag met zich mee brengt, immers als de overheid niet over de kunsten mag oordelen wiens smaak moet dan de doorslag geven?⁷⁰ Na de Tweede Wereldoorlog is vanuit dit principe het idee ontstaan dat de overheid wel geld mag geven aan de kunsten, maar dat ze voor de toewijzing en de creatie van criteria een onafhankelijk adviesorgaan nodig heeft: de Raad voor de Kunst (later Raad voor Cultuur).⁷¹

Het probleem is dat de overheid wel criteria kan opstellen maar niet direct mag oordelen over de kwaliteit van kunst (het Thorbecke adagium). Het gevolg hiervan is de opkomst van deskundigen die zich specialiseerden als smaakspecialisten. Samen vormde zij de Raad voor de Kunst die de overheid advies gaf. Deze raad, later genoemde Raad voor Cultuur, adviseert oorspronkelijk over subsidieverzoeken maar geeft ook steeds vaker advies over het kunstbeleid van de overheid.⁷² De samenstelling van de Raad is daarom voornamelijk gevormd uit bestuurders, theoretici en een aantal kunstenaars.⁷³ Deze mensen dienen een grote betrokkenheid bij de kunst te hebben, over een goed oordelend vermogen te bezitten en moeten dat oordeel ook goed onder woorden brengen.⁷⁴ Ze moeten zoals we hebben geconcludeerd, namelijk een kwaliteitsoordeel op twee vlakken geven: artistieke kwaliteit en kwaliteitsoordeel over de kwaliteit van de samenleving én bestuurlijke wensen waar rekening mee moet worden gehouden.⁷⁵

Ook de criteria voor de toewijzing zijn gedurende de geschiedenis veranderd. Tot in de jaren vijftig waren zowel esthetische als ethische waarden oordelend. In de jaren zeventig werd ‘ethisch’ meer

⁶⁷ Pots (2010): 356-357.

⁶⁸ Pots (2010): 64.

⁶⁹ Pots (2010): 86.

⁷⁰ Oosterbaan (1990): 85.

⁷¹ Pots (2010): 254, 332.

⁷² Oosterbaan (1990): 128.

⁷³ Oosterbaan (1990): 128.

⁷⁴ Oosterbaan (1990): 134.

⁷⁵ Pots (2010): 357.

‘sociaal’ en sinds het begin van de jaren tachtig wordt er enkel nog gekeken naar de esthetische en kwalitatieve kwaliteiten van de kunst.⁷⁶ Dit veranderde bij het beleid van Zijlstra, de criteria van zijn beleid waren gericht op ondernemerschap en publieksbereik. Economische motieven lijken hier belangrijk te zijn voor de beoordeling van kunst.⁷⁷

Naast de Raad zijn er sinds 1956 (oprichting van het Productiefonds voor de Nederlandse films) ook steeds meer fondsen gecreëerd. Dit zijn privaatrechtelijke instellingen die een deel van de subsidieverlening van de overheid uitvoeren. Ook deze fondsen werken met adviescommissies voor het inhoudelijke oordeel van het plan.⁷⁸ Door het werken met fondsen kon er enerzijds worden gewerkt aan decentralisatie van het cultuurbeleid en anderzijds ook meer vanuit het veld worden gewerkt. Door het werken met fondsen werden bepaalde kunstgebieden beter beschermd en niet zomaar wegbezuinigd bij een hervorming van het kunstbeleid. Deze trend zette zich voort en in 2010 verdeelde acht fondsen ruim 30% van het cultuurnotabudget.⁷⁹

Ook de fondsen en anders subsidieverstrekkingen die in dit onderzoek naar voren zullen komen werken met een onafhankelijk adviesorgaan. Deze onafhankelijke adviescommissies werken aan de hand van criteria die door de fondsen en subsidieverstrekkingen vooraf worden vastgesteld. Fondsen of subsidies zijn vaak gericht op één specifiek gebied (in de kunsten). Hiervoor krijgen ze dikwijls een bepaalde opdracht mee van de overheid of andere financierders. Aan de hand van deze taakomschrijving stelt het fonds criteria op waarlangs de aanvragen worden beoordeeld. Deze aanvragen worden beoordeeld door onafhankelijke adviescommissies. Deze adviescommissies bestaan uit onafhankelijke experts op het gebied waarin het fonds subsidies verleent. Net als bij de Raad voor Cultuur bestaan deze adviescommissies uit bestuurders, theoretici en kunstenaars. Zo bestaat de adviescommissie van het Fonds voor Cultuurparticipatie bijvoorbeeld onder andere uit muziekdocenten, (museum)directieleden, beeldend kunstenaars, managers, cultureel ondernemers, wetenschappers, neerlandici en beleidsadviseurs.⁸⁰

Toewijzing anno 2018, ontwikkelingen

Zoals beschreven zijn er sinds de publicatie van het boek van Oosterbaan veranderingen in het kunstbeleid geweest. Het beleid van Zijlstra was erg gericht op ondernemerschap, cijfers en de relatie tussen kunst en publiek. In maart 2018 kondigde de huidige minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Ingrid van Engelshoven het nieuwe cultuurbeleid voor de komende periode aan. De minister benadrukte in het nieuwe beleid de intrinsieke waarde van kunst. *L’art pour l’art* mag er in het

⁷⁶ Oosterbaan (1990): 105-107.

⁷⁷ Kunsten 92 (2014): 3.

⁷⁸ Oosterbaan (1990): 128.

⁷⁹ Pots (2010): 353-356.

⁸⁰ Fonds voor Cultuurparticipatie (jaartal onbekend).

nieuwe beleid weer zijn.⁸¹ De kwaliteit en de intrinsieke waarde van de kunsten worden in dit nieuwe beleid dus weer een belangrijke legitimatie- maar ook toewijzingsfactor.

De publicatie *Naar waarde gewogen, een nieuw model voor kwaliteitsbeoordeling bij de toekenning van cultuursubsidies* (2017) van Claartje Bunnik geeft bouwstenen voor het beoordelen van subsidies binnen dit nieuwe systeem.⁸² Volgens Bunnik was de overheid, mede door het beleid van Zijlstra, voor het beoordelen van kwaliteit steeds meer vast gaan houden aan het tellen van aantallen gericht op ondernemerschap zoals eigen inkomsten en publieksbereik. Hierdoor werden organisaties over één kam geschoren. De overheid moet volgens Bunnik minder tellen en meer kijken naar het verhaal achter de cijfers van een organisatie.⁸³

Het oude systeem, waarin er enkel wordt gekeken naar cijfers over publieksbereik en inkomsten, is volgens haar nog volop van kracht maar er wordt wel gezocht naar een nieuw systeem waarmee profilering en maatwerk kunnen worden beoordeeld.⁸⁴ De overheid heeft zich de afgelopen twintig jaar beziggehouden met het verbeteren van de ‘accountability’ van de beoordelingscyclus. Het ging erover om de publieke middelen zo efficiënt mogelijk te verdelen. Volgens Bunnik wordt er daarom in het stelsel te weinig gefocust op een beoordeling aan de hand van dat wat de cultuur aan waarde toevoegt in de samenleving.⁸⁵ Ze focust in haar publicatie op verschillende onderdelen. In dit onderzoek wordt gekeken naar haar bredere visie op het kwaliteitsbegrip en het top-downkarakter van de beoordelingsprocedures.

Bredere visie op het kwaliteitsbegrip

Bunnik is van mening dat de afstand tussen dat wat het publiek waardeert en dat wat de experts (namens het publiek) waarderen als kunst groter wordt. Het draagvlak voor autoriteit van experts en deskundigen staat in de huidige maatschappij ter discussie.⁸⁶ Er moet daarom een bredere visie op het kwaliteitsbegrip komen. Daarnaast heeft het SMART werken, “[...] als reactie op een tijd waarin uitsluitend in vage en onmeetbare termen over cultuur werd gesproken”, ervoor gezorgd dat cijfers de enige basis vormen voor een oordeelsvorming.⁸⁷ Vaste bestandsdelen in vrijwel alle huidige criteria zijn artistieke kwaliteit, publieksbereik, zakelijke kwaliteit en belang/meerwaarde voor de stad of regio. Deze criteria zijn lang niet allemaal in cijfers uit te drukken.⁸⁸ Volgens Bunnik moet er daarom weer worden gekeken naar de, niet in cijfers uit te drukken, waarde voor de samenleving.⁸⁹ In haar publicatie geeft ze handvatten om deze (nieuwe)beoordeling te kunnen laten plaatsvinden.

⁸¹ Engelshoven (2018).

⁸² Oosterbaan (1990): 105-107.

⁸³ Bunnik (2017): 9.

⁸⁴ Bunnik (2017): 9.

⁸⁵ Bunnik (2017): 10.

⁸⁶ Bunnik (2017): 11.

⁸⁷ Bunnik (2017): 12.

⁸⁸ Bunnik (2017): 22-23.

⁸⁹ Bunnik (2017): 12.

Het top-downkarakter van de beoordelingsprocedures

Ook moet er gewerkt worden aan het top-downkarakter van de beoordelingsprocedures. De aanvraagprocedures voor subsidies zijn steeds zwaarder geworden wat betreft vorm én inhoud. Het is vanzelfsprekend dat de subsidieverstrekker vooraf duidelijke kaders aangeeft waar de instelling zich op moet richten. Dit maakt volgens Bunnik echter wel dat instellingen zelf vrij weinig meer in te brengen hebben in het beoordelingsproces. Volgens Bunnik moet er meer mogelijkheid komen voor een dialoog tussen subsidieontvanger en subsidievertrekker. Opmerkelijk is de uitspraak van Bunnik dat subsidieontvangers in het verleden blijkbaar wel ‘iets’ hadden in te brengen op het beoordelingsproces. Uit de bestudeerde literatuur van Pots en Oosterbaan blijkt niet dat dit in het verleden zo is geweest. Wel is het zo dat Oosterbaan omschrijft dat in de onafhankelijke adviescommissies vaak veel kunstenaars uit het culturele veld zaten. Hierin heeft in 1987 een omslag plaatsgevonden, voorheen bestond vaak nog ongeveer 60% van de Raad voor de Kunst uit kunstenaars en daarna is het nog maar 38%. Toen had de gehele kunstwereld zelf veel invloed via deelname in de Raad voor de Kunst. Als belangrijkste reden voor verandering hierin heeft Oosterbaan het over een wetswijziging waardoor ‘het recht van voordracht’ voor kunstenaarsorganisaties verdween.⁹⁰ Uit de literatuur komt echter niet naar voren dat het ooit zo is geweest dat subsidieaanvragers in direct overleg stonden met subsidieverstrekkers over het beoordelingsproces van subsidieaanvragen.

Om de procedures te veranderen biedt Bunnik in haar publicatie tien bouwstenen. Ze ontwerpt hiermee een nieuw model voor een dialoog tussen overheid en instellingen over de verdeling van publieke middelen: het Culturele Waardemodel. *“Het biedt een uitweg uit de steeds verder gaand bureaucratisering en cijferdruk en verheldert de positie van overheden in het proces”*.⁹¹ Centraal staat hierbij de verandering van het beleid waarbij toewijzing door het tellen van cijfers is veranderd naar een beoordeling aan de hand van de waarde die kunst en cultuur hebben. Bunnik probeert met haar ‘Culturele Waardemodel’ meer duidelijkheid en handvatten te bieden voor beleidsmakers. Het is een beoordelingsmodel waar meer aandacht is voor het individuele profiel van een instelling. Het is echter wel zo dat dit waardemodel nog niet gelijk in gebruik kan worden genomen. Bunnik schetst een globaal kader dat nog verder, en specifieker per fonds, moet worden uitgewerkt om het daadwerkelijk in de praktijk te kunnen brengen.

Voor deze masterscriptie is het interessant om te kijken of de problematiek die Bunnik schetst ook naar voren komt bij de amateurkunstverenigingen. Het werk van Bunnik is (met name) gericht op (professionele) instellingen die structurele vierjarige subsidie ontvangen of in de basisinfrastructuur zitten. De amateurkunsten bevinden zich op een andere plek in het culturele veld. In deze scriptie zullen

⁹⁰ Oosterbaan (1990): 127-128.

⁹¹ Bunnik (2017): 85.

een bredere visie op het kwaliteitsbegrip en het top-downkarakter van de beoordelingsprocedures, zoals Bunnik deze omschrijft, worden gebruik als zoeklicht op de amateur-muziekverenigingen. Zijn deze twee onderdelen ook een schurende factor bij de toekenning van subsidies voor amateurmuziekverenigingen?

Legitimering van de amateurkunsten

Na een algemene schets van de legitimering van de overheidssteun voor de kunsten en de ontwikkelingen hiervan vanaf de Tweede Wereldoorlog tot nu is het voor deze masterscriptie ook belangrijk om te kijken naar legitimering van uitgaven aan specifiek de amateurkunsten. In het eerste hoofdstuk is er een handzame definitie gevormd voor het begrip amateurkunsten waarmee verder gewerkt zal worden:

De niet-professionele beoefening van kunst waarbij beoefenaars in hun vrije tijd bezig zijn met amateurkunst in de ruimste zin en andere vormen van actieve kunstzinnige en culturele tijdsbesteding dat niet als doel heeft om een (primair) inkomen te verwerven.

Vrije tijd

De amateurkunsten worden in de vrije tijd uitgevoerd. Zoals beschreven door Oosterbaan vond er in de jaren zestig een omslag plaats in de legitimering van het beleid door de toenemende welvaart. Door economische vooruitgang werd vrije tijd steeds belangrijker.⁹² Voor de theoretische achtergrond van de vrijetijdsbesteding kijken we naar het boek *Tijd voor vrijheid: Inleiding tot de studie van vrije tijd* van der Poel uit 1999.⁹³ Zijn boek gaat in op de effecten van vrijetijdsbesteding, de vraag of de overheid mag ingrijpen op vrije tijd en op welke manier de (formulering van) overheidsbeleid zich verhoudt tot vrije tijd.

De overheid heeft een stimulerende rol in het faciliteren van vrijetijdsvoorzieningen. Hierbij probeert de overheid randvoorwaarden te creëren om vrije tijd te kunnen laten plaatsvinden.⁹⁴ De overheid doet dit sinds de invoering van de verzorgingsstaat omdat zij van mening is dat ze moet zorgen voor gezonde, tevreden arbeidskrachten en sociale rust. Ze kan niet ingrijpen op het bedrijfsleven maar wel zorgen voor tevredenheid. Vrije tijd is een van de factoren die kan zorgen voor deze tevredenheid.⁹⁵ De bevordering van vrijetijdsbesteding creëert mogelijkheden tot zelfontplooiing en draagt bij aan de kwaliteit van het leefmilieu.⁹⁶

⁹² Oosterbaan (1990): 68-72.

⁹³ Poel (1999).

⁹⁴ Poel (1999): 273.

⁹⁵ Poel (1999): 267-268.

⁹⁶ Poel (1999): 271-272.

Zoals eerder in dit hoofdstuk besproken vindt de overheid het van belang om zogenaamde merit-goods te ondersteunen.⁹⁷ Van der Poel omschrijft dat een vorm van vrijetijdsbesteding: actieve cultuurparticipatie valt onder de zogenaamde ‘merit-goods’. De overheid is namelijk van mening dat mensen onvoldoende informatie en kennis hebben om het belang van actieve cultuurparticipatie te kunnen waarderen of het belang ervan onderschatten.⁹⁸ Dit is een opvallende uitspraak omdat we eerder hebben geconcludeerd dat de kunsten geen merit-good zijn. Oosterbaan gaf aan dat hij de kunsten op zichzelf niet kon omschrijven als merit-good omdat hij de collectieve waarde ervan niet kon vaststellen. Het lijkt er op dat cultuurparticipatie, in tegenstelling tot de kunsten in het algemeen, wel valt onder de zogenaamde merit-goods omdat ze naast de waarde van kunst ook waarde als vrijetijdsbesteding heeft. En vrije tijd is, volgens Van der Poel, belangrijk voor de hele samenleving. Er kan worden gesteld dat amateurkunst vanuit twee posities valt te legitimeren. Enerzijds vanuit de traditie van het kunstbeleid waarbij de overheid verschillende manieren had om kunst te legitimeren, schoonheid, welzijn en kwaliteit (naar het boek van Oosterbaan), anderzijds als een vorm van vrijetijdsbesteding en als een merit-good: de overheid wil de afname ervan stimuleren.

Van der Poel noemt nog een aantal positieve maatschappelijke externe effecten van de bevordering van vrije tijd. Zo dragen sport en cultuur bij aan de identiteitsvorming van een land of regio. Daarnaast draagt vrijetijdsbesteding bij aan economische groei en vormt het werkgelegenheid. Het bevordert het vestigingsklimaat van een plek en heeft een educatieve functie. De volksgezondheid stijgt door vrijetijdsbesteding en met beleidskeuzes kan het klimaat in achterstandswijken worden verbeterd omdat vrijetijdsbesteding wordt gefaciliteerd.⁹⁹

Amateurkunsten

Amateurkunsten vallen onder vrijetijdsbesteding. Volgens Van der Poel heeft vrijetijdsbesteding gunstige effecten die van toegevoegde waarde zijn voor de gehele samenleving. Wat is dan precies de toegevoegde waarde van de amateurkunsten ten opzichte van vrije tijd? Of is ze een vorm van vrije tijd? Hiervoor kijken we naar het advies over actieve cultuurparticipatie *Mee-doen is de kunst* van de Raad voor Cultuur uit 2014.¹⁰⁰ In dit onderzoek geeft de Raad voor Cultuur adviezen voor de toekomst van cultuurparticipatie, maar legt ze ook uit wat de waarde is van actieve cultuurparticipatie.

Voor jonge mensen gaat cultuurparticipatie om activiteiten die vormend zijn voor hun identiteit. Zij ontwikkelen er creatieve competenties mee die van belang zijn in hun latere werkzame leven. Volwassenen nemen deel om zich te ontspannen of hun vaardigheden te verbeteren. Ouderen

⁹⁷ Poel (1999): 274-275.

⁹⁸ Poel (1999): 274.

⁹⁹ Poel (1999): 281-285.

¹⁰⁰ Raad voor Cultuur (2014).

genieten ervan omdat het hun leven (nieuwe) betekenis geeft of omdat zij er sociale contacten mee opbouwen.¹⁰¹

De Raad van Cultuur omschrijft dat de effecten van cultuurparticipatie aanwezig zijn voor alle leeftijden en ook per leeftijd uiteenlopen. Actieve cultuurparticipatie is een voedingsbodem voor de creatieve sector en het creatieve hart van ons land.¹⁰² De voorzieningen voor actieve cultuurparticipatie kennen een lange geschiedenis. Zo werd zingen in het onderwijs 1857 in de wet vastgelegd en in 1889 werd ook het vak tekenen vastgelegd in de wet. In het midden van de negentiende eeuw ontstonden muziekscholen en verenigingen door initiatieven van burgers. Na de Tweede Wereldoorlog ontstonden er vanuit de burgers steeds meer van dit soort initiatieven voor alle kunstvormen. In de jaren zeventig en tachtig omarmde de overheid deze organisaties.¹⁰³ Eerder in dit hoofdstuk hebben we gezien dat dit komt vanuit de sociale gedachten als uitgangspunt voor de verzorgingsstaat die op dat moment is ontstaan. Veel van deze organisaties werden op dat moment gefinancierd door de lokale overheid (gemeenten) of waren onderdeel van een gemeentelijke infrastructuur.¹⁰⁴ In 1979 werd de nota *Verzorgingsstructuur kunstzinnig vorming* gepubliceerd waarbij legitimering niet alleen werd gevonden in kunstgenot en vrije expressie, maar ook in persoonlijkheidsvorming, vormgeving aan de eigen leefsituatie en vergroting van de maatschappelijke weerbaarheid.¹⁰⁵

Cultuurparticipatie staat volgens de Raad van Cultuur in 2014 op een wankel voetstuk. Het Rijk zet ‘cultuurparticipatie’ hoog op de agenda maar een aantal provincies schrappen cultuurparticipatie als agendapunt en gemeenten voeren ingrijpende bezuinigingen uit op dit gebied. Gemeenten moeten daarbij kiezen tussen het verminderen van subsidie of het opheffen van bestaande kunstcentra. Daarbij speelt ook mee dat de burger in de afgelopen jaren steeds vaker kiest voor een nieuw aanbod van commerciële initiatieven, individuele kunstdocenten en kunstenaars die dit aanbod gaan verzorgen. De individuele burger die een andere relatie krijgt tussen de markt en overheid is een trend die het Sociaal Cultureel Planbureau signaleerde in 2010 en die sindsdien alleen maar verder is ontwikkeld.¹⁰⁶

Als reactie hierop investeerde de overheid de afgelopen jaren in collectieve culturele programma’s in het onderwijs zoals ‘Cultuureducatie met kwaliteit’ en het behouden van het vak ‘Culturele en kunstzinnige vorming’. Kinderen moeten namelijk eerst kennis maken met kunst en de culturele omgeving voordat ze gebruik gaan maken van buitenschoolse voorzieningen.¹⁰⁷

¹⁰¹ Raad voor Cultuur (2014): 5.

¹⁰² Raad voor Cultuur (2014): 5.

¹⁰³ Raad voor Cultuur (2014): 14.

¹⁰⁴ Raad voor Cultuur (2014): 15.

¹⁰⁵ Pots (2010): 317.

¹⁰⁶ Raad voor Cultuur (2014): 15.

¹⁰⁷ Raad voor Cultuur (2014): 16.

Socioloog Ineke Nagel (1966) omschrijft dat de ervaringen met cultuur (zowel actief via het maken van kunst, als passief via een bezoek aan een museum) op jonge leeftijd bepalen hoe de culturele levensloop zich in het leven verder voltrekt. Als deze basis niet wordt gelegd zal er waarschijnlijk nauwelijks aan culturele activiteiten worden deelgenomen in de toekomst.¹⁰⁸ De Raad van Cultuur omschrijft dat de motivatie om mee te doen aan actieve cultuurparticipatie verschilt per leeftijdscategorie. Op jonge leeftijd willen kinderen graag laten zien wat ze leren op les. In de leeftijd van 20 tot 65 nemen mensen vooral deel aan cultuurparticipatie om zich te kunnen ontspannen van de dagelijkse (werk) omgeving. Soms gebruiken ze dit ook om werk-gerelateerde vaardigheden te verbeteren zoals presenteren. Cultuurparticipatie heeft een positief effect op de gezondheid, vitaliteit en het welzijn van ouderen. Oudere mensen zijn vaak ambitieus en willen zich ontwikkelen op artistiek gebied. Daarnaast speelt ontspanning ook voor ouderen een belangrijke rol.¹⁰⁹ Het is belangrijk dat de overheid investeert in cultuurparticipatie voor alle leeftijden.

Waarde van actieve cultuurparticipatie

De Raad voor Cultuur omschrijft de waarde van cultuurparticipatie aan de hand van drie pijlers: creativiteit, samenspel en maatschappelijke meerwaarde:

- *Creativiteit: Naast ontspanning is cultuureducatie een van de bronnen om creativiteit, outside of the box, flip the script, associatief denken, probleemoplossend vermogen, communicatieve en sociale vaardigheden op te doen.*¹¹⁰ Volgens de Raad is de ontwikkeling van creativiteit bevorderlijk voor de ontplooiing van een mens en de maatschappij. Door creativiteit te bevorderen ontwikkelt de mens belangrijke vaardigheden voor het leven.¹¹¹
- *Samenspel: Door bij een fanfare, harmonie of zangkoor aan samenspel te doen ontwikkelen mensen vaardigheden om te kunnen samenwerken. Bij veel vormen van actieve cultuurparticipatie staat iets samen doen dan ook centraal, daarom is ze van belang voor sociale cohesie in de maatschappij.*¹¹²
- *Maatschappelijke meerwaarde: Hoe meer mensen doen aan cultuurparticipatie, hoe meer zich ze verbinden met de samenleving. Hiervan profiteert de hele samenleving: culturele verenigingen treden vaak op in bejaardenhuizen of op scholen waardoor ze bijdragen aan de kwaliteit van samenleven. Actieve cultuurparticipatie levert een belangrijke bijdrage voor het vergroten van de leefbaarheid van ons land.*¹¹³

¹⁰⁸ Nagel (2004): 7-10.

¹⁰⁹ Raad voor Cultuur (2014): 23.

¹¹⁰ Raad voor Cultuur (2014): 25.

¹¹¹ Raad voor Cultuur (2014): 24-25.

¹¹² Raad voor Cultuur (2014): 26.

¹¹³ Raad voor Cultuur (2014): 27.

Het is inderdaad zo dat de amateurkunsten een vorm van vrijetijdsbesteding zijn zoals Van der Poel dit omschrijft. De Raad van Cultuur omschrijft dat actieve cultuurparticipatie gunstige effecten heeft die van toegevoegde waarde zijn voor de gehele samenleving. Het zorgt voor de ontwikkeling van individuen op allerlei momenten in hun leven en daarmee ook voor de ontwikkeling van de samenleving in zijn geheel. Er kan worden geconcludeerd dat de kunsten in het algemeen niet als een merit-good kunnen worden gezien, maar dat de amateurkunsten hier wel onder vallen.

Voor deze scriptie is het relevant te weten dat het makkelijker is een legitimatie te vinden voor de toekenning van subsidies aan amateurkunsten in verhouding tot subsidies voor andere kunstvormen. Deze legitimatie vinden we in de geschiedenis van het kunstbeleid maar ook in het feit dat de overheid amateurkunsten ziet als een goed waarvan de waarde wordt onderschat door het publiek. De overheid vindt actieve cultuurparticipatie, ofwel de amateurkunsten, van belang voor de gehele samenleving en wil de toename hiervan bevorderen door bijvoorbeeld subsidie te verlenen.

Hoofdstuk 2: Verenigingen

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de identiteiten van de verschillende verenigingen die in dit onderzoek zijn onderzocht. Kennis van het profiel van een vereniging is volgens Bunnik noodzakelijk wanneer de kwaliteit van een instelling moet worden beoordeeld. In haar model voor de beoordeling van subsidies is de identiteit van een vereniging zelfs het nieuwe startpunt van het gehele beoordelingsproces.¹¹⁴ Een vereniging met ambities om in heel Nederland optredens te geven werkt vanuit hele andere normen en waarden dan een vereniging die zich juist in Nijmegen wil laten zien. De identiteit (in de termen van Bunnik het profiel) van de vereniging bepaalt de context van waaruit beoordeeld moet worden.¹¹⁵

Belang van identiteit

De econoom en filosoof Amartya Sen heeft het in het hoofdstuk “Making Sense of Identity” uit zijn boek *Identity & Violence* (2006) over de manier waarop mensen hun identiteit vaststellen en waarom dit van belang is. Volgens hem is het hebben van een duidelijke identiteit belangrijk voor het beantwoorden van vragen zoals: Wat zal ik doen? Wat past het beste bij me? En welke keuzes zullen op de beste manier mijn normen en waarden tonen?¹¹⁶ Het is volgens hem van belang om duidelijk te hebben wat je identiteit is om op die manier belangrijke keuzes in het leven te kunnen maken.¹¹⁷ Dit gedachtengoed zal in dit onderzoek worden gebruikt voor organisaties en bij verenigingen. Zodra een vereniging duidelijk heeft wat zijn of haar identiteit is, kan ze bijvoorbeeld duidelijker beleid ontwikkelen en ook duidelijker maken aan een subsidieverstrekker waarom een bepaald fonds of een bepaalde subsidie geschikt is voor de vereniging. Door het hebben van een duidelijke identiteit wordt het makkelijker om keuzes en plannen voor de toekomst te maken.

Volgens Bunnik is omwille van diverse redenen belangrijk om als vereniging een duidelijk profiel te hebben. Het is bijvoorbeeld van belang dat de verenigingen een helder beeld hebben van hun identiteit en/of profiel omdat er dan ook zelfreflectie kan plaatsvinden. Volgens Bunnik zorgt deze zelfreflectie ervoor dat het kwaliteitsbewustzijn van een vereniging groter wordt.¹¹⁸ Dit zorgt er tevens voor dat de vereniging goed weet hoe zij zich in de toekomst wil ontwikkelen en zij dit ook kan benoemen in een aanvraag. Ze kan vanuit haar zelfevaluatie vertellen over eerdere projecten en laten zien dat die geslaagd zijn en zo tonen waarom een plan voor de toekomst ook zal werken.¹¹⁹

Een andere reden is de manier waarop een vereniging zich kan onderscheiden van andere verenigingen op artistiek gebied.¹²⁰ De beoordeling van artistieke kwaliteit wordt namelijk verricht door

¹¹⁴ Bunnik (2017): 59.

¹¹⁵ Bunnik (2017): 60.

¹¹⁶ Sen (2006): 22.

¹¹⁷ Sen (2006): 39.

¹¹⁸ Bunnik (2017): 26.

¹¹⁹ Bunnik (2017): 71-74.

¹²⁰ Bunnik (2017): 51.

te bekijken of een instelling er voor langere tijd toe in staat is een bepaald artistiek niveau vast te houden. De identiteit van de vereniging bepaalt welk niveau ze wil vasthouden of verhogen. Als een vereniging goed nadenkt over haar identiteit kan de artistieke kwaliteit goed worden beoordeeld.¹²¹ Het gaat over de ‘artistieke positie’ van een instelling. Wat maakt deze vereniging uniek in de keten, wat is de positie die zij heeft tot anderen en wat zou het verdwijnen van deze vereniging voor gevolg hebben voor de rest van de sector?¹²² Als een organisatie dit duidelijk kan maken aan de subsidieverstrekker wordt de toewijzing van de subsidie eenvoudiger.

Om de identiteiten van de verenigingen op een vergelijkbare manier te omschrijven is in dit hoofdstuk het aangepaste identiteitsmodel van Kapferer per vereniging ingevuld (zie figuur 2). Allereerst is het model ingevuld aan de hand van de bestudeerde documenten (beleidsteksten en subsidieaanvragen) en daarna is het ingevuld aan de hand van de gehouden interviews. Door de identiteiten van de verschillende verenigingen op dezelfde manier in kaart te brengen kunnen de identiteiten beter worden vergeleken. De documenten zijn eerst gecodeerd door in de tekst specifiek op zoek te gaan naar informatie over een van de vier subcategorieën; fysieke eigenschappen, persoonlijkheid, relatie en cultuur. Vervolgens zijn die stukken tekst ingevuld in het model. De interviews zijn niet gecodeerd omdat de vragen zijn opgesteld met behulp van het Kapferer model. De bevindingen uit de interviews zijn daarom samengevat en ingevuld in het model. Nadat dit identiteitsmodel per vereniging is ingevuld worden de identiteiten verder toegelicht. Dit wordt gedaan aan de hand van citaten uit het interview met de vereniging per eigenschap uit het identiteitsmodel.

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Documenten		
Interview		
	Relatie	Cultuur
Documenten		
Interview		

Figuur 2 Aangepast identiteitsmodel Kapferer.

¹²¹ Bunnik (2017): 51.

¹²² Ibidem.

Vereniging A (A)

“Gewoon samen muziek maken, dat is de gemene deler”
- Geïnterviewde A

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - “Muzikanten uit alle leeftijdsklassen” “gemiddelde leeftijd 62.7” - Wil de uitstraling hebben van een vereniging met “een frisse uitstraling” - Belangrijke doelgroepen zijn: “Ervaren muzikanten” en “ouders met grotere kinderen” 	<ul style="list-style-type: none"> - “Uitdaging op ieder niveau” - Opzoek naar een manier om A toekomstbestendig te maken met een “werkgroep toekomstvisie” Ambitie: - “Verhogen van kwaliteit zoals het samenspel (sic)” - Verbeteren van de “thuisstudie en repetitiediscipline” Artistiek: - Werken in “groepsrepetities” - “Grotere rol voor de dirigent in de opleiding”
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Harmonieorkest ongeveer 32 leden - Geen loopoptredens - Vergrijpsde vereniging - Amateurs 	<ul style="list-style-type: none"> Ambitie: - Toekomstbestendig worden Artistiek: - Gevarieerd repertoire - Gezelligheidsclub waar samenspelen wint aan kwaliteit. - Serieus repeteren - Al 25 jaar dezelfde dirigent - Diversiteit in niveau onder leden. Maatschappelijk: - Muziek voor de leden én een zo groot mogelijk publiek. - Vereniging presenteren aan de stad
	Relatie	Cultuur
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - “Inhuren van muzikanten voor concerten” - “Zichtbaarheid bij evenementen” - “Samenwerking met de NFM” - “Samenwerking met andere verenigingen” - “Werven van nieuwe leden [...] via een constante pr” - “Vereniging met een frisse uitstraling zijn” - “Samenwerken [...] met bedrijven” 	<ul style="list-style-type: none"> - “Op zoek naar een manier om A toekomstbestendig te maken” - “Samenspel wint aan kwaliteit” - Vereniging met “een frisse uitstraling”
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijk fuseren met andere orkesten om overlevingskans te vergroten. - Ongeveer 6 optredens per jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gezelligheidsclub waar samenspelen wint van kwaliteit. - In de jaren 80 gekozen voor de omschrijving concertband om zich te onderscheiden van andere verenigingen. - Amateurs - Muziek maken voor leden zelf, maar ook om naar buiten te dragen

Fysieke eigenschappen:

De vereniging A is een harmonie die bestaat uit ongeveer 32 amateurmuzikanten met een relatief hoge leeftijd van gemiddeld 62.7 jaar. De harmonie verricht net als veel harmonieën tegenwoordig geen loopoptredens meer sinds ze zichzelf concertband is gaan noemen in de jaren 80 van de vorige eeuw. Ondanks de vergrijzing van het orkest wil het orkest toch een frisse uitstraling hebben. *“We zijn langzaam verouderd, vergrijsd. Dus we zitten nu echt wel te bedenken hoe we nu verder kunnen gaan (sic)”*. Toch is de bestaanszekerheid van A vanwege een teruglopend ledenaantal in het geding, daarom denkt de concertband op dit moment aan de mogelijkheden om te kunnen blijven bestaan door middel van een fusie met andere verenigingen.

De fysieke eigenschappen van A zijn niet heel uitzonderlijk als je de vereniging vergelijkt met andere harmonieën. Ze kampt, net als vele andere verenigingen, met zowel vergrijzing als een terugloop in ledenaantal.¹²³ Daarom kijkt ze naar mogelijkheden om te fuseren.

Persoonlijkheid:

A omschrijft zich als: *“Voornamelijk een gezelligheidsclub waar mensen die eigenlijk heel graag muziek maken, komen spelen. We hebben niet een zo heel hoog niveau maar proberen er wel gewoon het maximale uit te halen.”* Uit het interview blijkt dat A leden op ieder niveau uitdaging wil geven. Ze speelt daarom een gevarieerd programma van makkelijke en moeilijk stukken waardoor ze de kwaliteit van de muziek goed wil houden. Voor de vereniging is samenspel echter belangrijker dan het niveau van de muziek. *“Samenspelen vinden de meeste mensen het leukst (sic)”*.

Belangrijk voor het orkest is de dirigent die al 25 jaar voor het orkest staat. *“We hebben een dirigent, die zit al 25 jaar bij de club, dus die is ook wel een beetje vergroeid met de club. Onze leden vinden hem nog steeds heel belangrijk. [...] Hij is belangrijk in zijn benadering van personen en zijn muzikaliteit. Hij is gewoon netjes en vriendelijk waardoor mensen niet in hun schulp kruipen. Hij weet precies wie hij voor zich heeft na al die jaren.”*

Het orkest vindt het belangrijk dat leden muziek maken maar ook dat ze de muziek die ze maakt, uitdraagt naar de stad Nijmegen. *“Je doet het eigenlijk gewoon om muziek te maken maar je vindt het ook leuk om het naar buiten te dragen”*. *“We willen ons presenteren aan de hele stad, daarom doen we ook optredens bij Pluryn enz., dat vinden we wel belangrijk”*.

A heeft een niet heel erg uitgesproken persoonlijkheid. De leden hebben een enquête ingevuld waaruit blijkt dat de gezelligheid, het samenspel en de dirigent (die als het ware onderdeel is van de groep) het belangrijkste zijn. Ze heeft dus geen grote artistieke ambities en ook op maatschappelijk gebied organiseert ze geen uitzonderlijke activiteiten. Het is belangrijk om de leden die er nog zijn, tevreden te houden. Door het lage ledenaantal dat ook nog eens is vergrijsd is het logisch dat de vereniging er daarom voor kiest om gezelligheid te stellen boven het verhogen van de kwaliteit van muziek.

¹²³ Neele (2016).

Relatie:

A zoekt, nu ze moeite heeft met haar bestaanszekerheid, contact met andere muziekverenigingen om kennis te delen en eventueel na te denken over een fusie van orkesten. Ze vindt het belangrijk om regelmatig (ongeveer 6x per jaar) op te treden in Nijmegen, dit is ook het precieze aantal dat nodig is om subsidie te ontvangen van de Gemeente Nijmegen. Daarnaast heeft ze ook de ambitie om samen te gaan werken met bedrijven voor sponsoring.

Een belangrijke factor in de communicatie naar buiten is de NFM. *“Onze voorzitter is bestuurslid (sic) van de NFM, hij is daar penningmeester. Dat vinden we belangrijk, die lijstjes. [...] We doen altijd mee aan Nijmegen Klinkt! en Podium voor de Stad, zo proberen we ons toch te presenteren”*.

A houdt zich op het gebied van relaties vooral bezig met relaties die ze zelf nodig hebben voor hun voortbestaan. Zo zijn andere verenigingen en de NFM belangrijk voor het delen van kennis over mogelijkheden om de bestaanszekerheid van de vereniging te vergroten. Ze is, blijkt in het interview, veel minder bezig met de relatie tussen de vereniging en de subsidieverstrekkers zoals de gemeente en het publiek dat ze aantrekt tijdens concerten.

Cultuur:

A is een gezelligheidsclub waar *“samenspelen wint van kwaliteit (sic)”*. Dit betekent dat de vereniging geen focus heeft op het verhogen van het niveau of het meedoen aan een concours. Ze zoekt juist muziek die voor alle leden *“niet te moeilijk is”*. Wel probeert ze op dat niveau het maximale te bereiken. De vereniging maakt muziek voor haar leden maar ook om voor de stad en omgeving van Nijmegen.

A heeft een historie die 125 jaar teruggaat. Met de naam concertband, gekozen in de jaren 80 van de vorige eeuw, wilde ze laten zien dat ze, in tegenstelling tot andere harmonieën, geen loopoptredens meer zou uitvoeren. Echter is het anno 2018 heel normaal dat harmonieën binnen spelen, harmonieën en fanfares die anno 2018 nog wél op straat lopen zijn nu meer een uitzondering. Hiermee onderscheidt de vereniging zich niet langer van andere verenigingen.

Vereniging B (B)

“Een slagwerkgroep op hoog niveau met veel gezelligheid”

– Geïnterviewde B

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - Slagwerkgroep van “minimaal 15 leden” - “Jeugdslagwerkgroep [...] leeftijd 7 t/m 14 jaar” - Opzoek naar “nieuwe leden” - “De afgelopen 15 jaar heeft de slagwerkgroep zich ontwikkeld tot een van de beste van Nederland” “hoogwaardige slagwerksessies” - “Naast slagwerkmuziek op hoog niveau te spelen ook de breedte in te gaan” - “Oorspronkelijk gericht op jeugd” - Groot en divers instrumentarium onderscheidt van andere verenigingen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Samenspelen in groepen maar ook het aanbod van (betaalbare) individuele lessen voor waarborging van de kwaliteit. Ambitie: - Groei van het aantal leden Artistiek: - “Een van de beste slagwerkgroepen van Nederland blijven”. - “Naast een vereniging op hoog niveau ook een brede vereniging” - “Hoge kwaliteit doordat professionals worden ingehuurd” - “Eigen jeugdopleiding”. Maatschappelijk: - “Bekendheid genereren van de recent opgerichte jeugdslagwerkgroep.”
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Slagwerkgroep uit de Nijmeegse wijk Neerbosch-Oost - Ongeveer 20 leden. - Concerten enkel in combinatie met andere verenigingen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ambitie: - Kwalitatief hoog blijven spelen - Groei van aantal (jeugd)leden Artistiek: - Dirigent gericht op nieuwe ambities - Toegankelijke muziek om te spelen - Hoge kwaliteit en gezelligheid op hetzelfde niveau Maatschappelijk: - Verbinding met de wijk Neerbosch-Oost
	Relatie	Cultuur
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - Zichtbaarheid bij Nijmeegse evenementen. - “Vernieuwde huisstijl” en “actief op oude én nieuwe media-kanalen”. - Promoten van “eigen jeugdslagwerkgroep”. - Aanspreken van familieleden en kennissen via workshops op scholen. 	<ul style="list-style-type: none"> - “Een van de beste slagwerkgroepen van Nederland”, “hoogwaardige slagwerksessies”. - Wil de nadruk leggen op de jeugd en spelen in groepsverband. - Professionals en divers instrumentarium onderscheiden de vereniging van andere verenigingen. - “Leden staan centraal in de vereniging”. - Waarden: ‘vertrouwen’, ‘betrokkenheid’ en ‘verantwoordelijkheid’.
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Veel verbinding met de wijk Neerbosch-Oost - Meer openheid naar publiek, medeverenigingen etc. - Uiterlijke presentatie (uniformen en kleding) is erg belangrijk. - Totaalplaatje van muziek en presentatie - Manier van communicatie aanpassen aan instantie waarmee gecommuniceerd wordt. - Samenwerking met basisscholen, jeugdorganisaties, middelbaar/hoger onderwijs en professionals door middel van workshops. - Jong en breed publiek 	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting uit het jaar 1967, afkomstig uit Neerbosch-Oost. - Diverse veranderingen door de geschiedenis heen, nu een slagwerkgroep. - Bestaat al 51 jaar - Verandering in cultuur sinds 5 jaar: minder hoog niveau, gevarieerder programma en meer openstaan voor de buitenwereld - Focus op jeugdleden - Kwaliteit en gezelligheid op een gelijk niveau.

Fysieke eigenschappen

Vereniging B heeft ongeveer twintig leden waaronder vijf jeugdleden. Het is “*één van de beste slagwerkgroepen van Nederland*” en oorspronkelijk “*een jeugd slagwerkgroep*”. De kwaliteit en het niveau waarop de vereniging muziek maakt is hoog. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het aantal prijzen dat ze hebben behaald en de niveaus waarin ze spelen. “*Twintig jaar geleden zijn de majorettes gestopt en is Neerbosch een heel ambitieuze slagwerkgroep geworden met prijzen in het hoogste niveau. We zijn ongeveer vier keer Nederlands Kampioen geworden en speelden mee op het Wereld Muziek Concours in de hoogste divisie met 80 punten.*” De vereniging heeft een groot en divers instrumentarium en probeert zich daarmee te onderscheiden van andere verenigingen. Ze repeteert in het wijkcentrum van Neerbosch-Oost.

De fysieke eigenschappen van B wijken af van de andere verenigingen die aangesloten zijn bij de NFM omdat B enkel gericht is op slagwerk en niet op de fanfare of harmoniemuziek. Met haar diverse instrumentarium en hoge niveau probeert ze zich in fysieke eigenschappen te onderscheiden van andere verenigingen.

Persoonlijkheid

Sinds vijf jaar heeft B een nieuwe visie waarbij de vereniging op zoek is naar een verhouding waarbij slagwerk en percussie spelen op een hoog niveau gelijk staat aan de gezelligheid in de vereniging. Er wordt gezocht naar een goede balans tussen gezelligheid en kwaliteit. “*Vijf jaar geleden hebben we een wisseling gehad want het ledenaantal liep terug, de vereniging was eigenlijk te ouderwets.*” Onder te ouderwets valt volgens de vereniging: “*Klassiek slagwerk, technisch het hoogste niveau maar niet zo luisterbaar*”. Door muziek op een technisch hoog niveau te spelen was het moeilijk om te luisteren voor het publiek maar ook niet erg aantrekkelijk om te spelen voor leden. In de nieuwe visie blijft het niveau van de muziek wel een van de belangrijkste speerpunten van de vereniging. “*We spelen nu niet meer twee á drie muziekstukken in één seizoen maar vier stukken per concert. Dus je speelt zo tien verschillende stukken in een jaar op tien verschillende instrumenten. Het niveau is dus daarom wat omlaaggegaan maar het spelen is wel toegankelijker voor nieuwe leden.*”

Ze hebben ook een nieuwe dirigent die aansluit bij deze nieuwe gedachte. “*Een andere dirigent was wel echt een omslag. De dirigent zorgt dat we op een hoog niveau spelen maar toch ook de gezelligheid houden*”. De muziek nu is “*leuker voor het publiek én leuker om te spelen*”.

Daarnaast is B nauw verbonden met de wijk Neerbosch-Oost. Ze treden hier regelmatig op en hebben veel contacten met lokale bedrijven. “*We zijn geen maatschappelijke organisatie, maar wat we wel doen is de sinterklaasintocht [...], het wijkfestival [...], opening van de kinderboerderij en zo nog wat dingen.*” De persoonlijkheid van B is gericht op de wijk Neerbosch-Oost, gezelligheid en niveau van de muziek. De vereniging is op artistiek gebied ambitieus, maar probeert wel een niveau te vinden waarop de muziek ‘luisterbaar’ blijft en leuk is om te spelen. Ze blijven bijvoorbeeld meedoen aan concoursen en wedstrijden maar dan wel in categorie waar het niveau iets lager is. Op die manier blijft

het ambitieniveau op artistiek gebied hoog maar blijft de vereniging ook aantrekkelijk voor nieuwe muzikanten én publiek.

Relatie

B is een groep die nauw verbonden is met de wijk waarin ze is gevestigd: Neerbosch-Oost. Per jaar heeft ze ongeveer drie loopoptredens en zeven concerten. Hierbij neemt ze vaak deel aan evenementen en speelt ze met andere verenigingen. Ze geeft (vooralsnog) geen individuele concerten. De vereniging heeft zich de afgelopen jaren veel ingezet voor verbinding met leerlingen van basis- en middelbare scholen. Ze heeft een vernieuwde huisstijl en is actief op nieuwe mediakanalen. De afgelopen jaren streeft ze naar meer openheid richting publiek en medeverenigingen.

“We onderscheiden ons van andere slagwerkgroepen vanwege een stukje discipline. Je hebt vaak: of de gezelligheidsclub met het wat lager niveau, of een hoog niveau en gezelligheid op de tweede plek. Zo waren wij vroeger maar we proberen nu steeds meer een omslag te maken naar de juiste combinatie tussen die twee. Het is vrijdagavond en we gaan gezellig muziek maken en daarna een biertje drinken, maar tegelijkertijd proberen we ook alles eruit te halen wat er inzit. Er zit best wel niveau in de club dus dat moet ook kunnen.” Je ziet dat B heel bewust bezig is met het zoeken naar een nieuwe verhouding tussen kwaliteit en gezelligheid, en dat ze zich hiermee ook positioneert tegenover andere verenigingen. Een ander belangrijk punt waarin B zich onderscheidt van andere verenigingen is het uniform. *“We hebben een wit overhemd met zwarte bretels, dan heb je uniformiteit maar wel in een moderne vorm. [...] Het moet er wel goed uitzien, het moet goed zijn wat je doet, het totaalplaatje: de muziek én de presentatie.”*

Op het gebied van relaties is de slagwerkgroep zich erg bewust van haar positie en weet ze goed hoe ze zich wil positioneren tegenover relaties zoals de gemeente, de wijk waarin ze repeteren, haar publiek en mogelijke nieuwe muzikanten.

Cultuur

B bestaat sinds 1957 en is opgericht als jeugdvereniging in Neerbosch-Oost. Door de jaren heen is de samenstelling regelmatig veranderd en hiervan is de slagwerkgroep overgebleven. Jarenlang was B een van de beste slagwerkgroepen van heel Nederland en won ze grote prijzen. De laatste jaren probeert ze dit niveau te combineren met meer openheid en gezelligheid, waardoor er een divers programma wordt gespeeld. *“We willen ook echt uitstralen dat we open staan voor de buitenwereld. Dat was voeger weleens anders, toen was Neerbosch meer gesloten in hun eigen wereld. Daar willen we echt wel vanaf, we willen meer open zijn naar het publiek en medeverenigingen”.* Waarden van de vereniging zijn vertrouwen, betrokkenheid en verantwoordelijkheid. *“Wij hebben als we willen iedere week een av omdat we klein genoeg zijn om elkaar goed te kennen”.*

Ook de cultuur van B kent een lange geschiedenis, de vereniging is een aantal keer gewisseld van samenstelling en ambitieniveau. Ze is zich zeer bewust van de normen en waarden die ze wil uitstralen die zijn gericht op samenspel en vertrouwen tussen de leden.

Vereniging C (C)

“We proberen dingen gewoon uit [...] en echt een brede keuze aan muziek”
- Geïnterviewde C

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Doc.	Niet beschikbaar*	Niet beschikbaar
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Harmonie met ongeveer 35-40 leden. - Keuzes in instrumentarium vanwege omvang orkest, bijvoorbeeld geen pauken, ook i.v.m. vervoer. - Oppericht in Hatert, nu repeteren ze in de wijk Brakkenstein. - Vaste kern leden uit Hatert maar ook steeds meer leden uit de rest van Nijmegen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gulde middenweg tussen gezelligheid en kwaliteit. - Verrasts het publiek tijdens een optreden altijd met iets “extra’s” om naar te kijken. Ambitie: <ul style="list-style-type: none"> - 10 concerten per jaar geven. - Geen concours. Artistiek: <ul style="list-style-type: none"> - Gevarieerd en breed repertoire - Muzikaal niveau vasthouden. Maatschappelijk: <ul style="list-style-type: none"> - Optredens in bejaardenhuizen
	Relatie	Cultuur
Doc.	Niet beschikbaar	Niet beschikbaar
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Vast publiek van aanhang en familie maar ook een vaste kern uit de wijk Hatert. - Presenteert zich als een vereniging die ook een stuk amusement brengt. - Heeft niet het idee dat ze zich specifiek onderscheid van andere verenigingen in Nijmegen. - Werkt veel samen met andere disciplines zoals dans, musical en zang. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oppericht in 1945 als Fanfare, later omgevormd tot harmonie wegens onderbezetting. - Oppericht in Hatert later uitgeweken naar Brakkenstein. Nu gericht op heel Nijmegen.

* Deze vereniging heeft er bewust voor gekozen om geen ambities of plannen op papier te zetten deze zijn daarom ook niet geanalyseerd.

Fysieke eigenschappen

Vereniging C is een klassieke “dorpsharmonie” uitgeroeid tot een harmonie voor de hele stad Nijmegen. Het orkest bestaat uit ongeveer 35-40 leden. Het is opgericht in de wijk (voorheen een dorp) Hatert, maar vanwege repetitieruimte uitgeweken naar andere delen van Nijmegen. Vanwege de kleine

bezetting heeft het orkest een keuze gemaakt in haar instrumentarium, ze heeft bijvoorbeeld geen pauken.

De fysieke eigenschappen van C zijn niet heel uitzonderlijk vergeleken met andere harmonieën. Ze heeft bijvoorbeeld een vergelijkbaar aantal leden als A en bestaat uit een hechte groep leden.

C speelt een zo gevarieerd en uitgebreid mogelijk repertoire waarbij er een goede verhouding wordt gezocht tussen uitdaging en ontspanning. *“Qua repertoire is het heel erg verschillend [...] We proberen wel ergens een gulden middenweg te zoeken. Je moet wel kwaliteit hebben, dus op het moment dat het eropaan komt dan willen we ook wel echt een goed concert neerzetten met niet al te makkelijke muziek. Maar we zoeken wel heel doelbewust naar een mix waar leden ook even kunnen ontspannen”*. Ze heeft daarbij geen ambities om op artistiek gebied verder te groeien. *“We hebben jaren geleden de leden een keer geraadpleegd, over wat zouden jullie vinden om aan concoursen deel te nemen. Maar dat werd faliekant afgewezen.*

De vereniging zoekt *“een gulden middenweg tussen gezelligheid en kwaliteit”*. Voor deze vereniging betekent dat dat ze voor de leden uitdagende stukken speelt maar deze ook afwisselt met wat makkelijkere stukken zodat alle leden met plezier kunnen meespelen op het niveau. Het is daarbij het doel om tien concerten per jaar te geven en op een zo stabiel mogelijk niveau muziek te blijven maken.

De persoonlijkheid van C is erg gericht op het maken van muziek binnen de eigen vereniging op een niveau dat voor alle leden uitdagend én niet te moeilijk is. Ze heeft geen uitgesproken maatschappelijke doelstellingen.

Relatie

C vindt niet dat ze zich op een bepaalde manier onderscheidt van andere verenigingen. Wel wil ze zich tijdens optredens van andere verenigingen onderscheiden door tijdens een optreden ook een stuk amusement brengen. *“Ja vooral een vereniging die een stukje amusement brengt. Enerzijds door de muziekkeuze maar ook proberen we er altijd iets extra’s aan toe te voegen. Met een solist of iets dergelijks. Vooral iets brengen waar het publiek niet alleen naar kan luisteren maar ook waar ze naar kan kijken.”* Dit doen ze door samen te werken met andere disciplines zoals dans, musical en zang.

De harmonie heeft een vast publiek van aanhang en familie maar ook bewoners uit de wijk Hatert. *“Het publiek (sic) is veel vaste aanhang en familie maar ook veel mensen uit Hatert. Op het moment dat we een concert in Hatert zelf geven dan zit de zaal bomvol.”* Ze is zich bewust van haar publiek en probeert hier ook rekening mee te houden bij haar programmering. *“We houden wel rekening met het publiek, maar we hebben ook gezegd als we er zelf geen plezier in hebben moeten we er niet aan beginnen”*.

Op het gebied van relaties is C zich met name heel bewust van haar publiek dat ze bereikt tijdens concerten. Ze is minder bezig met haar relatie tot nieuwe muzikanten, de NFM of de gemeente Nijmegen als subsidieverstrekker.

Cultuur

C is opgericht als een fanfare in 1945 en heeft zich wegens het tekort aan leden later omgevormd tot harmonie. “De harmonie stamt oorspronkelijk uit Hatert, natuurlijk, maar we zijn al jaren niet meer in Hatert”. Ze is opgericht in Hatert maar week later uit naar de wijk Brakkenstein. Toch is de verbinding met de wijk Hatert nog wel aanwezig, bijvoorbeeld tijdens optredens. De leden van C maken muziek omdat die het leuk vinden om muziek te maken, de vereniging probeert het niveau hierop aan te passen.

Vereniging D (D)

“Een gewoon amateur muziekorkest [...] een heel familiale club”
- Geïnterviewde D

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - “Een uniek orkest [...] qua inzet, samenstelling en mentaliteit” - “Opgericht als fanfare” - “Geen uniformen maar kostuums” - “Jongste lid 30 oudste 80”. 	<ul style="list-style-type: none"> - “Nonsstop music show” - “Een theaterbeleving” - “Swingende syncopen” Artistiek: - Spelen van “de nieuwste arrangementen”
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Amusements Orkest met de samenstelling van een uitgebreide bigband/harmonieorkest. - Amateurvereniging zonder winstoogmerk. - Bezetting van een harmonie/uitgebreide bigband. - Ongeveer 30 leden. 	<ul style="list-style-type: none"> Ambitie: - Muziek blijven maken op hetzelfde niveau met de meest actuele arrangementen. - Ongeveer 6 tot 8 optredens per jaar Artistiek: - Zeer divers programma van lichte muziek. - Zo recent mogelijke arrangementen spelen Maatschappelijk: - Optreden in bejaardenhuizen en bij evenementen voor goede doelen.
	Relatie	Cultuur
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - “Gezicht en faam [...] als amusements orkest”. - “Van dirigent naar orkestleider”. 	<ul style="list-style-type: none"> - “Opgericht als fanfare in Hees in 1897”. - “Al drie eeuwen actief” - “Uniek qua inzet, samenstelling en theaterbeleving”
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Veel samenwerking met vaste zangers, maar ook met andere artiesten en bands. - Laat zich zien tijdens muziekshows in Nijmegen en omgeving. - Naast reguliere optredens ook verzorging van bedrijfsfeesten en jubileumconcerten. - Ongeveer 6 tot 8 optredens per jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Opgericht als fanfare, later vanwege bezetting harmonie geworden, en daarna veranderd in Amusements Orkest. - Gezellige vereniging met een harde kern, echt een soort “familie”

Fysieke eigenschappen

D bestaat uit ongeveer 30 leden in de leeftijd tussen 30 en 80 jaar en speelt in een uitgebreide bigband/harmonie samenstelling. Ze is opgericht als fanfare en langzaam uitgegroeid tot amusementsorkest. De omschrijving “amusementsorkest” is soms wat verwarrend. “Amusements-

orkestjes zijn orkesten die ieder weekend bij bijvoorbeeld een bruiloft, commercieel staan te spelen, maar dat doen wij niet. Wij zijn eigenlijk net zoals E en de Postharmonie. Een amateurmuziekorkest dat ongeveer acht keer per jaar speelt en ook op veel goede doelen speelt.” Toch is de vereniging net als alle andere verenigingen in dit onderzoek een amateurvereniging zonder winstoogmerk en komt ze in aanmerking voor de HaFaBra-subsidie van de gemeente Nijmegen.

In haar fysieke eigenschappen wijkt D het meeste af van de “reguliere” HaFaBra-orkesten. Door de toevoeging van een combo, en regelmatig inzet van zangers is de samenstelling anders dan die van een harmonie of fanfare. Ze heeft heel bewust gekozen voor deze fysieke samenstelling en dit is ook een essentieel onderdeel van haar identiteit.

Persoonlijkheid

D speelt een zeer divers repertoire aan lichte muziek, waarbij ze altijd probeert om zo recent mogelijke arrangementen te spelen. *“We proberen constant te moderniseren, bij de tijd te zijn qua muziek. Dus als er een bepaald nummer in de hitparade staat dan proberen we dat altijd te arrangeren en te spelen”.* Ze brengt niet alleen een optreden maar eigenlijk een soort muziekshow en hier onderscheiden ze zich mee van andere verenigingen. *“Want ja, wij spelen ook af en toe wat dansbare muziek”.* Ze geeft ongeveer 6 tot 8 optredens per jaar, variërend van jubileumconcert tot een optreden in een bejaardenhuis.

De vereniging heeft niet als doel om het niveau te verhogen. *“Het doel is om te blijven zoals we nu zijn [...] We proberen continu te moderniseren en bij de tijd te zijn [...] We doen het omdat leden het leuk vinden”.* Opvallend is dat ze vooral toe werkt naar de jaarlijkse show die ze geeft in het dorp Wijchen. *“We hebben nu al 30 jaar die show, eerst in Nijmegen en nu in Wijchen en die proberen we natuurlijk gevuld te krijgen”.*

Naast de fysieke eigenschappen is ook de persoonlijkheid van D uitgesproken en redelijk uniek. Ze kiest ervoor om enkel licht repertoire te spelen en muziekshows te geven in plaats van reguliere ‘concerten’. Ze heeft daarbij niet de ambitie in niveau te groeien. Op het gebied van maatschappelijke doelstellingen probeert ze zeer regelmatig een optreden te geven in bejaardenhuizen of andere plekken waar ze bijdragen aan *“een goed doel”*.

Relatie

D werkt veel samen met vaste zangers. Daarnaast speelt ze ook vaak samen met andere artiesten en bands. Ze laat zich zien in Nijmegen en omgeving als een amusementsorkest. Ze heeft daarom geen uniformen maar kostuums en geen dirigent maar een orkestleider.

Vanwege financiële overwegingen kiezen ze ervoor om hun jaarshow in Wijchen te houden. *“De schouwburg en de Vereeniging zijn financieel te ver, evenals de Lindenberg (sic), om daar een concertje te geven en dan een paar duizend euro uit te moeten geven.”* Hierdoor lijkt D iets minder verbonden met Nijmegen dan de andere verenigingen.

Op het gebied van relaties is D veel bezig met samenwerken met zang ter bevordering van het artistieke resultaat. Ze is zich minder bewust van andere verenigingen en de NFM. Daarnaast lijkt ze ook niet, of nauwelijks, een band te hebben met haar belangrijke subsidieverstrekker, de Gemeente Nijmegen. In hoofdstuk 3 zal ook uitgebreid worden stilgestaan bij de vertrouwensband tussen de gemeente en D.

Cultuur

D is een *“gezelligheidsvereniging met een harde kern”* waarin iedereen zich een soort *“familie”* voelt. *“Het is een hechte en familiale club, er zijn heel veel vriendschappen uit ontstaan, we zijn een grote kennissenkring”*. Ze is in 1897 opgericht als fanfare en langzaam omgevormd tot amusements orkest. *“Een jaar of 40 geleden was het door gebrek aan, met name in de houtgroep klarinetten en fluiten, niet meer mogelijk om goede harmoniemuziek te maken. Daarbij kwam ook dat er wat verjonging in het orkest zet. En toen is er gezegd we gaan de wat lichtere muziek in.”* Ze is hierdoor naar eigen zeggen uniek wat betreft *“inzet, samenstelling en mentaliteit”*.

Daarnaast zet ze zich actief in om te spelen bij goede doelen waaronder bijvoorbeeld mensen met een beperking of verzorgingstehuizen. Opvallend is dat ze dit vooral zelf als vereniging heel leuk vinden. *“En daar zitten we nu al jaren op dinsdagavond een uur, anderhalf uur voor die mensen te spelen, en dat vinden we geweldig!”* *“Je ziet die mensen genieten, wij genieten ook.”*

Vereniging E (E)

“Bijna alle muzikanten, veel muzikanten in Nijmegen en omstreken zijn opgeleid bij E. Wij zijn eigenlijk een soort begrip: ‘bij E’”
- Geïnterviewde E

	Fysieke eigenschappen	Persoonlijkheid
Documenten*	<ul style="list-style-type: none"> - <i>“Kinderen kunnen van jongs af aan tot het bereiken van de volwassen leeftijd een deel van hun jeugd doorbrengen bij E.”</i> - Leden doorlopen 6 stappen. <i>“1. Algemene Muzikale Vorming 2. Start nieuwe leerling 3. Leerling 4. Overgang van leerling naar orkest of slagwerkgroep 5. Orkestlid/ lid slagwerkgroep (dan wel niet gevorderd) 6. Overgang van E naar andere muziekverenigingen”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbieden van ondersteuning van de ontwikkeling in de gehele <i>“muzikale ontwikkeling van het kind”</i>. Hiervoor is een uitgebreid plan opgesteld.
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Een stichting uit 1965 voor de muziekopleiding van jonge musicerende kinderen. - Leeftijd +/- 5 t/m 18 jaar. - Ongeveer 50 leerlingen. - Alles onderdelen repeteren op de zaterdagochtend. 	<ul style="list-style-type: none"> - Per niveau een andere instructeur en op een andere manier les (privé of in groepsverband). - Leren spelen is belangrijker t.o.v. het halen van HaFaBra-diploma's. - Privélessen door amateurinstructeurs. - Dirigent van het opleidingsorkest is invloedrijk op de kennis die de instructeurs uitoefenen.
	Relatie	Cultuur
Documenten	<ul style="list-style-type: none"> - <i>“De drempel zo laag mogelijk houden”</i> om leerlingen te werven en binnen de vereniging te houden dit bijvoorbeeld door een <i>“lage contributie”</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>“Kinderen kennis laten maken met muziek”</i>. - <i>“Motivatie en plezier in musiceren vergroten en ontwikkelen”</i> - <i>“Leren muziek spelen in alle opzichten (noten lezen, ritmegevoel, motorische vaardigheden etc.)”</i> - E onderscheidt zich door een <i>“jeugdorkest”</i> te zijn.
Interview	<ul style="list-style-type: none"> - Veel optredens die heel uiteenlopend zijn zoals winteroptreden, vierdaagse buiten optreden tijdens het collecteren voor de Anjeractie. - Ouders zijn heel belangrijk voor het draaiende houden van de vereniging. - E is écht een begrip in Nijmegen: zij hebben veel van de Nijmeegse muzikanten opgeleid. 	<ul style="list-style-type: none"> - E leveren échte verenigingsmensen op. - Instructeurs zijn vaak ook bij E opgeleid waardoor een hechte club ontstaat. - De kosten zijn zo laag mogelijk waardoor een opleiding volgen bij E voor zo veel mogelijk mensen toegankelijk is.

* De vereniging heeft gevraagd om de documenten niet verder te verspreiden, daarom zal alleen dit identiteitsmodel als analyse van de documenten getoond worden en niet het gecodeerde document.

Fysieke eigenschappen

E is een opleidingsvereniging voor “*jonge musicerende muzikanten*”. Dit zijn kinderen vanaf de leeftijd dat ze ongeveer leren lezen totdat ze volwassen worden. De vereniging is opgedeeld in vier onderdelen. Allereerst volgen de leerlingen algemene muzikale vorming (AMV) in groepsverband. Daarna krijgen ze privéles met een instructeur en vanuit hier stromen ze door naar het orkest of de slagwerkgroep.

De groep bestaat uit “*zeker 50 jeugdleden*” verdeeld over deze verschillende onderdelen. Ze repeteren in een middelbare school in Nijmegen.

De fysieke eigenschappen van E zijn erg verschillend van de andere verenigingen in dit onderzoek. Ten eerste is de vereniging een jeugdromfanfare, dat wil zeggen dat het enerzijds bestaat uit slagwerkgroep en anderzijds uit een fanfare. Dit is anders dan de harmonie samenstelling van C en A. Daarnaast is ook de leeftijd van de leden veel lager dan die van de andere onderzochte verenigingen.

Persoonlijkheid

Het creëren van een muzikant met een “*goed verenigingsgevoel*” is bij E belangrijker dan het halen van diploma’s. “*Die drempel hebben we niet, die hebben we bewust weggelaten. Bij sommige orkesten, zeker in het zuiden, is het verplicht om een bepaald diploma te hebben om mee te mogen spelen bij het orkest. Die drempel hebben wij weggehaald. Onze instructeurs weten het niveau van het kind en kunnen aangeven wanneer een kind kan doorstromen naar het orkest.*” Het is dus voor E belangrijk dat iedereen een muziekoopleiding kan volgen.

De vereniging heeft veel minder geld dan een muziekschool zoals de Lindenberg. Toch leveren ze een muziekoopleiding voor heel veel kinderen. Om dit te bekostigen kiest ze heel bewust voor amateurinstructeurs. “*Wij hebben geen opgeleide docenten of instructeurs, gewoonweg omdat daar geen geld voor is. Wij geven onze instructeurs geen loon maar een vergoeding. Degene die wij aantrekken als instructeur hebben daarnaast ook al vaak een binding met de vereniging omdat ze bijvoorbeeld hier zelf les hebben gehad. Een afgestudeerd instructeur vraagt 75 euro per dagdeel, dat kan niet uit onze pot.*” Daarnaast spreekt ze in het interview geen écht maatschappelijk doel uit maar probeert ze vooral op zo veel mogelijk verschillende plekken te spelen. “*Als wij vinden dat het leuk is voor de kinderen doen we het.*”

De persoonlijkheid van E is gericht op de opleiding van kinderen totdat ze kunnen samenspelen in de jeugdromfanfare of de jeugdslagwerkgroep. Hierbij wordt bewust gekozen om niet te gaan voor diploma’s maar voor samenspel en het plezier van muziek maken. Deze artistieke visie heeft een maatschappelijk doel in zich, namelijk het aanbieden van muzieklessen voor alle Nijmegenaren tegen een betaalbare prijs. Van dit maatschappelijke doel lijkt ze zich op het eerste gezicht tijdens het interview echter niet bewust.

Relatie

E probeert door middel van optredens zichtbaar te zijn en te laten zien dat ze muzieklessen voor kinderen aanbiedt. Bijvoorbeeld door de pilot die in september zal starten: *“De NFM heeft een pilot gestart waar wij aan mee doen samen met basisschool de Meander. Wij zullen dan de muzieklessen overnemen en materialen leveren. Samen met de juf of meester geven wij dan de muziekles”* Daarnaast zijn ze heel belangrijk voor de hele HaFaBra-cultuur in Nijmegen. *“Bijna alle, of veel muzikanten in Nijmegen en omstreken zijn opgeleid bij E. Wij zijn eigenlijk een soort begrip: ‘bij E’. Wij bieden al een opleiding sinds 1965”*

E probeert een vereniging te zijn die in relatie staat met alle jeugd in Nijmegen die muziek wil maken en doet dit door bijvoorbeeld samen te werken met de NFM. Ze is zich zeer bewust van de relaties die ze heeft, en ook nodig heeft, met scholen en de NFM. Ze is dan ook veel minder bezig met het publiek dat komt kijken, dat zijn namelijk vaak familieleden en kennissen van de kinderen.

Cultuur

Als een lid is opgeleid is er een echt *“verenigings-iemand”* opgeleid. Dit verenigingsleven uit zich voor E heel duidelijk in de vriendschappen die ontstaan bij E. *“Ja het is een muziekgezelschap, maar het is ook meer. Heel vaak zijn het ook vrienden. Je ziet een bepaalde golfbeweging, allerlei generatievriendschap-groepjes stromen door naar de rest van Nijmegen.”* Daarnaast is de vereniging ook erg hecht en zijn de relaties tussen leden heel belangrijk. Instructeurs zijn bijvoorbeeld vaak oud leden en er is een hechte band met oud-leden. *“Toevallig eerder dit jaar was onze allereerste voorzitter 60 jaar getrouwd en daar hebben we toen een serenade gebracht”*

De cultuur van E is zoals bij alle andere verenigingen gebaseerd op de onderlinge vriendschappen en het maken van muziek met plezier. Ze heeft een rijke historie en geeft al ruim 60 jaar invulling aan de opleiding van muzikanten in Nijmegen.

Samenvatting

Er is in dit hoofdstuk uitgebreid aandacht gegeven aan de identiteit van verschillende verenigingen. De omschrijving van een identiteit van een vereniging geeft antwoord op de wat, hoe en waarom vragen van een vereniging? Het gaat om het geheel van karakteristieke eigenschappen (fysieke eigenschappen, persoonlijkheid, relatie en cultuur) dat de organisatie maakt tot wie ze is. Waar staat deze vereniging voor? Het is belangrijk om te weten of een vereniging een duidelijke identiteit heeft en hier zich ook bewust van is. Zodra een vereniging duidelijk heeft wat zijn of haar identiteit is, wordt het makkelijker om keuzes en plannen te maken. Ze kan op die manier bijvoorbeeld duidelijker beleid ontwikkelen en ook duidelijker maken aan een subsidieverstrekker waarom een bepaald fonds of een bepaalde subsidie geschikt is voor de vereniging.

De identiteiten van A en C lijken veel op elkaar. Bij A wordt identiteit vooral gecreëerd door samenspel en gezelligheid onder de leden. Ze zijn zich er van bewust dat ze zich hiermee niet erg onderscheiden van andere verenigingen. *“Ja, maar ik denk dat andere orkesten dat ook doen. Samenspel en gezelligheid (sic) zit gewoon in het DNA van een Harmonieorkest”*. A kan dan ook worden omschreven als een “doorsnee” harmonieorkest, zonder een opvallende identiteit. Opvallend voor deze vereniging is dat er geen enkele beleids- of toekomstvisie op papier staat. Het bestuur heeft heel duidelijk gekozen om geen beleidsplan te schrijven. *“We hebben wel een tijd gewerkt met een jaarplan of beleidsplan van 5 jaar. Maar dat is ons eigenlijk heel gewoon geworden, dus om daar nog een beleidsplan voor te schrijven heeft eigenlijk geen zin meer”*. Ondanks de vereniging dus van mening is dat hun ambities heel “gewoon” zijn geworden is er weinig ambitie in de vereniging. De identiteit van de harmonie is niet erg opvallend of uitgesproken. De vereniging is met name bezig met haar eigen leden en minder met het profiel dat ze naar buiten uitstraalt of de waarde die ze creëert voor de samenleving.

Toch is het duidelijk hebben van je identiteit wel belangrijk. Het is, zoals Sen beschrijft belangrijk om als vereniging keuzes te kunnen maken voor de toekomst. Welke keuzes passen bij de vereniging? Deze verenigingen lijken allebei minder goed te kunnen omschrijven waarom ze verschillen van andere verenigingen. Een effect hiervan zou kunnen zijn dat subsidieverstrekkers kiezen voor andere verenigingen die explicieter kunnen uitleggen wat ze uniek maakt, welke artistieke ontwikkeling ze doormaken en welke bijdrage ze leveren aan de maatschappij. Want, zoals Bunnik stelt, zijn de verenigingen die geen duidelijke identiteit voor ogen hebben minder in staat om een duidelijk beeld van de toekomst te schetsen en dit te benoemen in de aanvraag.¹²⁴

De identiteit van B is in tegenstelling tot de vorige twee verenigingen zeer uitgesproken. De vereniging is zich erg bewust van haar normen, waarden, doelen en ambities. Deze heeft ze dan ook duidelijk omschreven in een meerjarenplan en de subsidieaanvraag voor een jeugdproject. De vereniging heeft de afgelopen jaren een verandering in identiteit doorgemaakt en weet daarom heel goed wat ze wel en niet wil op zowel artistiek als sociaal gebied.

Volgens de theorie van Bunnik en Sen Bij zal B bij een subsidieaanvraag goed kunnen omschrijven wat de vereniging uniek maakt ten opzichte van andere verenigingen. Omdat deze vereniging een duidelijk idee heeft over hun identiteit en profiel kan er zelfreflectie plaatsvinden. Volgens Bunnik zorgt deze zelfreflectie ervoor dat het kwaliteitsbewustzijn van een vereniging groter wordt.¹²⁵ Dit zorgt er bijvoorbeeld ook voor dat de vereniging goed weet hoe zij zich in de toekomst wil ontwikkelen en dit ook kan benoemen in een aanvraag. Ze kan vanuit haar zelfevaluatie aan subsidieverstrekkers vertellen over eerdere projecten en laten zien dat die geslaagd zijn en zo laten zien waarom een plan voor de toekomst ook zal werken.¹²⁶ Daarnaast kan B ook goed omschrijven waarom

¹²⁴ Bunnik (2017): 51.

¹²⁵ Bunnik (2017): 26.

¹²⁶ Bunnik (2017): 71-74.

ze zich onderscheiden van andere verenigingen op artistiek gebied.¹²⁷ De beoordeling van de ontwikkeling van kwaliteit zal hierdoor goed kunnen worden beoordeeld omdat de vereniging deze ontwikkeling duidelijk kan aangeven.¹²⁸ B is zich bewust van haar positie in Nijmegen maar ook ten opzichte van andere slagwerkgroepen buiten Nijmegen.

De identiteit van D wijkt af van die van harmonieorkesten, met name qua samenstelling en persoonlijkheid. Op het gebied van relatie en cultuur lijkt de vereniging op de andere onderzochte verenigingen. Er is sprake van een gezellige sfeer onder de leden die erg belangrijk wordt geacht. Daarnaast probeert ze samen te werken met andere artiesten en heeft de vereniging een lange geschiedenis. Bij deze vereniging is het echter opvallend dat ze ervoor heeft gekozen om net als C geen ambities of beleidsvisies op papier te zetten. Ze is er ook van overtuigd dat dit niet gebruikelijk is. *“Ik denk dat de meeste verenigingen, muziekverenigingen zoals in dit onderzoek dat niet hebben (sic)”*. De bevindingen van identiteit in dit onderzoek komen dan ook met name voort uit het interview. Het is van belang dat de vereniging wel in staat is om dit op papier te zetten zodra ze een aanvraag gaat indienen. Ze moet op papier kunnen zetten wat de vereniging anders maakt dan alle andere verenigingen als ze meer kans wil maken bij een subsidieaanvraag.

E heeft in tegenstelling tot D wel heel duidelijk op papier staan wat voor vereniging ze is. Het is een heel andere soort vereniging die zich met name focust op jeugd en talentontwikkeling. Er is gekeken naar een advies voor de werkgroep voor de muziekopleiding van E waarin heel duidelijk de identiteit van E wordt omschreven. De belangrijkste normen en waarden zijn gericht op het mogelijk maken van muzieklessen voor alle jeugd in Nijmegen en daarnaast op het verenigingsleven dat belangrijk is bij E. Dit verenigingsleven is overigens bij alle verenigingen die meewerken aan met dit onderzoek een belangrijk onderdeel van de identiteit.

Net zoals bij B is het daarom waarschijnlijk dat E goed in staat is om haar identiteit op papier te zetten voor subsidieverstrekkers. Daarnaast onderscheidt ze zich echt van andere verenigingen omdat er alleen jeugd lid is van de vereniging. In het volgende hoofdstuk zal gekeken worden welke op welke subsidies de verenigingen inderdaad aanspraak doen, wat de criteria van deze subsidies zijn en of de subsidies worden toegekend.

¹²⁷ Bunnik (2017): 51.

¹²⁸ Bunnik (2017): 51.

Hoofdstuk 3: Subsidies

In dit hoofdstuk zal er worden gekeken van welke subsidies verenigingen gebruik maken. Per fonds wordt gekeken wat de *randvoorwaarden* zijn om de subsidie te mogen aanvragen en wat de *subsidiecriteria* zijn. Vervolgens wordt er gekeken hoeveel verenigingen van de subsidie of het fonds gebruik hebben gemaakt en of ze op de hoogte zijn van de subsidiecriteria. Ook zullen mogelijke onduidelijkheden in de criteria worden blootgelegd.

Verschillende subsidieverstrekkers

De geïnterviewde verenigingen doen allemaal aanspraak op verschillende fondsen en subsidies. In de onderstaande tabel staat welke verenigingen op bij welk fonds een aanvraag heeft ingediend. Een groot kruis betekent dat de subsidie is toegekend en een klein kruis dat hij is afgewezen.

Op welke subsidies/fondsen wordt aanspraak gedaan?	Subsidieregeling Amateurkunsten Nijmegen	HaFaBra-subsidie	Prins Bernard Cultuurfonds	Coöperatie fonds Rabobank
Vereniging A (A)		X		x
Vereniging B (B)	X	X	X	
Vereniging C (C)	X	X	X	x
Vereniging D (D)	x	X	x	x
Vereniging E (E)		X	X	X

*Subsidieregeling HaFaBra Nijmegen 2015*¹²⁹

Omschrijving van de subsidie

De subsidieregeling HaFaBra Nijmegen is een structurele vierjarige subsidie voor HaFaBra-orkesten, slagwerkorkesten en instrumentale ensembles op het gebied van amateurkunsten gevestigd in de gemeente Nijmegen. Amateurkunst wordt hierbij op de volgende manier beschreven: *Amateurkunst is niet-professionele beoefening van kunst waarbij beoefenaars in hun vrije tijd met kunst bezig zijn en eventuele inkomsten die daaruit voortvloeien enkel aanwenden voor het uitvoeren van genoemde activiteiten.*¹³⁰

Om in aanmerking te komen voor de subsidie worden er combinaties genoemd van randvoorwaarden waar de organisatie aan moet voldoen en een aantal criteria specifiek gericht op de

¹²⁹ Gemeente Nijmegen (2014).

¹³⁰ Gemeente Nijmegen (2014).

subsidie. Bij deze subsidie lopen de randvoorwaarden en de criteria dus door elkaar: er zijn een aantal *vereisten*. Hierbij kan er wel onderscheid worden gemaakt in vereisten die vallen onder de organisatiestructuur en vereisten op het gebied van de uitvoeringen die de vereniging moet doen.

Vanuit de organisatiestructuur moet de vereniging allereerst een rechtspersoonlijkheid bezitten, actief zijn op het gebied van amateurkunst en geen winstoogmerk hebben. Daarnaast moet de organisatie minimaal één jaar bestaan, statutair gevestigd zijn in Nijmegen en een contributieplicht hebben. Daarnaast moet de organisatie minimaal 50% van de jaarlijkse exploitatiekosten zelf leveren. Ook moet de vereniging minimaal 25 actieve leden hebben indien het een HaFaBra-orkest is en minimaal 12 actieve leden voor slagwerkorkesten. Actieve leden zijn in dit geval leden die contributie betalen en ook activiteiten met de vereniging uitvoeren.

Daarnaast zijn er ook een aantal *vereisten* wat betreft uitvoeringen en het artistieke gedeelte waar de verenigingen aan moeten voldoen. *“De organisatie geeft 6 openbare (voor het publiek toegankelijke uitvoeringen) optredens. Hiervan vinden er minimaal 4 in de gemeente Nijmegen plaats; minimaal één optreden in de gemeente Nijmegen heeft een maatschappelijke doelstelling en is gratis toegankelijk. De optredens worden ten minste een maand van tevoren digitaal gemeld bij de gemeente via de Digitale Balie.”* Ten slotte moet de vereniging een dirigent of muzikaal leider hebben met een erkend diploma als uitvoerend musicus gecombineerd met minimaal 5 jaar directie-ervaring of de dirigent/muzikaal leider heeft een directiediploma van een erkende opleiding (bijvoorbeeld conservatorium).

De subsidie wordt als volgt berekend: een standaardbedrag van € 3900,- ter compensatie van de inhuur van artistieke leiding en het geven van openbare optredens; Een aanvulling van €500,- bij 10-20 jeugdleden (jonger dan 18 jaar) of een aanvulling van € 1000,- bij meer dan 20 jeugdleden ter stimulering van talentontwikkeling.

Gebruik van de subsidie

Alle vijf de geïnterviewde verenigingen ontvangen deze structurele subsidie. Ze zijn ook alle vijf dermate afhankelijk van deze structurele subsidie dat ze zonder deze subsidie op dit moment geen bestaansrecht zouden hebben. Vereniging B omschrijft: *“We zouden niet kunnen bestaan zonder de structurele subsidie”(B)*. Ook A en E verkeren in dezelfde positie: *“Ik weet wel [...] dat als die gemeentelijke subsidie, die structurele, wegvalt dat we dan écht een probleem hebben. Dan houden we op te bestaan”(A)*. *“Zonder subsidie redden we het niet, de subsidie is een basis” (E)*.

Vereniging D en vereniging C trekken de vraag zelfs breder en spreken hun zorgen uit voor de hele sector. *“Als een van die twee (contributie of HaFaBra-subsidie) wegvalt is het bestaansrecht van een vereniging, en ik praat niet alleen over ons orkest maar ik denk toch wel de meeste, wordt het toch wel heel moeilijk”(D)*. *“Waarschijnlijk niet... dan houden we het twee, drie jaar vol en dan moet er echt*

iets anders gebeuren. Er is een paar jaar geleden ook onderzoek naar geweest en toen werd al duidelijk dat waarschijnlijk 60 á 70% van de verenigingen zou omvallen als de gemeentelijke subsidies wegvallen” (C).

Uit verschillende interviews blijkt dan ook de urgentie om meer te weten te komen over de toekomst van deze structurele subsidie omdat hij binnenkort (in 2020) afloopt. De verenigingen hopen dat de subsidie blijft bestaan en zijn hier wel voorzichtig positief over *“De afgelopen aanvraag was voor vier jaar en de komende is ook voor vier jaar. Ik ga er wel vanuit dat dat (die subsidie) ook gewoon blijft. Wij spelen namelijk al zo lang in Nijmegen!” (B).*

Alle verenigingen weten ongeveer te vertellen wat de vereisten zijn voor deze subsidie en kunnen zich als vereniging ook vaak vinden in deze criteria. Wel noemen ze vooral de criteria gericht op het artistieke deel van de vereisten zoals het aantal optredens en het hebben van een dirigent. Verenigingen gaan dus niet in op het organisatorische deel dat ze bijvoorbeeld statutair gevestigd moeten zijn in Nijmegen.

De verenigingen zijn van mening dat de subsidiecriteria over het algemeen goed aansluiten op hun vraag. B omschrijft wel dat ze deze definitie van de dirigent erg vaag vinden. *“Een professionele dirigent: wanneer ben je een professional? Iedereen kan een instructeursdiploma halen, of moet je van het conservatorium afkomen? Dat staat nergens beschreven” (B).* Dit is opvallend omdat de subsidieregeling juist wel allebei deze opties omschrijft. Daarnaast valt het op dat de criteria voor de HaFaBra-subsidie en de SAN-subsidie in de gedachten van de verenigingen vaak door elkaar lopen of op één hoop gegooid worden als: ‘de criteria van de gemeente Nijmegen’.

Er bestaan verschillende interpretaties, met name over de onderstaande criteria:

*“De organisatie geeft **6 openbare (voor het publiek toegankelijke) uitvoeringen [1]** optredens. Hiervan vinden er **minimaal 4 in de gemeente Nijmegen plaats [2]**; minimaal één optreden in de gemeente Nijmegen heeft een **maatschappelijke doelstelling [3]** en is gratis toegankelijk. **De optredens worden ten minste een maand van tevoren digitaal gemeld bij de gemeente via de Digitale Balie [4].**”*

Allereerst is er onduidelijkheid over de definitie ‘openbaar’. De interpretatie van de omschrijving *“6 openbare (voor het publiek toegankelijke) uitvoeringen”* verschilt per vereniging. De gemeente omschrijft dat openbaar betekent dat het publiekelijk toegankelijk moet zijn. In principe moet iedereen de mogelijkheid moet hebben om naar het concert te gaan, het mag dus geen besloten optreden zijn. Een aantal verenigingen denkt dat naast de toegankelijkheid het optreden ook gratis moet zijn. Zo interpreteert D *“voor het publiek toegankelijk”* als *“vrij toegankelijk”*.

Ten tweede is het niet voor alle verenigingen duidelijk dat er *“minimaal 4 (optredens) in de gemeente Nijmegen plaats”* moeten vinden. D gaat ervan uit dat de andere twee optredens van de zes daarom verplicht buiten Nijmegen moeten plaatsvinden. *“Als tegenprestatie voor die subsidie moeten we vier concerten in Nijmegen geven, die vrij toegankelijk zijn en twee buiten Nijmegen” (D).* Er staat

echter dat minimaal 4 optredens in Nijmegen moeten plaatsvinden wat betekent dat ook twee andere optredens mogelijk in Nijmegen kunnen plaatsvinden. Ook C interpreteert het anders, volgens hen moet *“alles een beetje in de buurt van Nijmegen zijn”*.

Als derde schept het criterium dat één van de optredens een ‘maatschappelijke doelstelling’ moet hebben ook onduidelijkheid. Het was allereerst niet bij iedereen even duidelijk hoe veel van de zes optredens een maatschappelijke doelstelling moest hebben. Zo omschrijft C dat er ongeveer twee in een bejaardenhuis moeten zijn. Geïmpliceerd wordt dus dat een optreden in een bejaardenhuis een maatschappelijke doelstelling in zich draagt. Later in het hoofdstuk zal verder worden ingegaan op het verschil tussen artistieke en maatschappelijke kwaliteitseisen.

Als vierde geeft B aan dat het overbodig is om de optredens digitaal in te voeren. *“De optredens worden ten minste een maand van tevoren digitaal gemeld bij de gemeente via de Digitale Balie”*. De Slagwerkgroep vindt dit overbodig omdat verenigingen aan het eind van ieder jaar een verantwoording naar de gemeente moeten sturen met het aantal optredens dat ze hebben gegeven. Het is dus extra werk om dit ook iedere keer op de website te moeten invullen.

Er is daarnaast ook onduidelijkheid over het aantal leden dat een vereniging moet hebben voor het ontvangen van subsidie. De randvoorwaarde is dat een vereniging 25 actieve leden moet hebben indien het een HaFaBra-orkest is en minimaal 12 actieve leden voor slagwerkorkesten. Daarbij komt een extra criterium voor jeugdleden: *“Een aanvulling van €500,- bij 10-20 jeugdleden (jonger dan 18 jaar) of een aanvulling van € 1000,- bij meer dan 20 jeugdleden ter stimulering van talentontwikkeling”*. Je moet dus voldoen aan het minimaal aantal leden en kan daarnaast afhankelijk van de identiteit van de vereniging een aanvulling ontvangen. Een aantal verenigingen was echter erg bezig met het aantal leden dat ze moesten hebben in het orkest. *“De subsidie is niet overdreven veel hoor, voor een club als de onze. Dat gaat op basis van de leden. We hebben 26 leden, [...] ... kijk een postharmonie [...] heeft [...] andere bedragen omdat ze [sic] veel meer leden heeft [sic]”*(D). Opvallend is echter dat er voor de volwassen verenigingen alleen een minimaal aantal leden nodig is (12 leden voor een slagwerkgroep en 25 leden voor een orkest) en er dus niet per lid wordt gerekend, maar D daar wel vanuit gaat. E kan als vereniging aanspraak kunnen doen op de extra aanvulling omdat ze veel jeugdleden hebben. Alleen lijken ze het niet op die manier te begrijpen. *“De subsidie wordt bepaald door het aantal leden dat je hebt [...] en als je pech hebt op de dat dat je de HaFaBra-subsidie aanvraagt en je hebt weinig leden heb je vier jaar lang gewoon heel weinig subsidie”* (E).

Kortom kan worden gesteld dat alle verenigingen in dit interview aanspraak doen op de HaFaBra-subsidie van de gemeente Nijmegen en dat ze hiervan ook afhankelijk zijn voor hun bestaanszekerheid. Het is echter wel zo dat er veel onduidelijkheid heerst over de subsidie ‘vereisten’ die de gemeente hiervoor stelt. Zo lopen randvoorwaarden en subsidiecriteria door elkaar waardoor er verwarring

ontstaat over de invloed van het aantal leden dat een vereniging heeft. Daarnaast is er ook veel verwarring over de woorden die de gemeente gebruikt in de omschrijving van de subsidie.

Subsidieregeling Amateurkunsten Nijmegen ¹³¹

Omschrijving van de subsidie

De Subsidieregeling Amateurkunsten Nijmegen (SAN) is door de burgemeester en wethouders aangenomen omdat zij van mening zijn dat culturele activiteiten amateurbeoefenaars en inwoners van de gemeente Nijmegen samenbrengen en daarmee actieve cultuurparticipatie bevorderen. Amateurkunst wordt hier op dezelfde manier omschreven als in de HaFaBra-subsidie: *“Amateurkunst is niet-professionele beoefening van kunst waarbij beoefenaars in hun vrije tijd met kunst bezig zijn en eventuele inkomsten die daaruit voortvloeien enkel aanwenden voor het uitvoeren van genoemde activiteiten”*.¹³² Daarnaast wordt er ook duidelijk ingegaan op het begrip culturele activiteiten: *“Een culturele activiteit in de vorm van een voorstelling, uitvoering, tentoonstelling of presentatie die in Nijmegen plaatsvindt. De activiteit is openbaar toegankelijk en wordt in de media ook als zodanig aangekondigd”*.¹³³

Voor deze subsidie heeft de gemeente wel een duidelijk onderscheid gemaakt tussen subsidiecriteria en de voorwaarden voor subsidieverlening. Vanuit de voorwaarden moet de aanvrager een rechtspersoon zijn, mag het aangevraagde bedrag minimaal €500,- en maximaal €2.000,- zijn en mag er per activiteit één aanvraag worden ingediend. De subsidie moet ten goede komen aan de amateurkunstenaars en het bedrag mag maximaal 75% van de subsidiabele kosten van het project zijn. Per kalenderjaar kan iedere vereniging één aanvraag indienen en de activiteit moet openbaar toegankelijk zijn.

Voor de subsidie zijn drie subsidiecriteria, die in de subsidieaanvraag een goede kwalitatieve onderbouwing nodig hebben, opgesteld:

- Publieksbereik: aantal deelnemers of bezoekers van de activiteit.
- Publieksparticipatie: actieve deelname van het publiek aan de activiteit.
- Publiciteit/promotie: onder de aandacht brengen van de activiteit bij het publiek.

Daarnaast kunnen zichtbaarheid en samenwerking dienen als criteria waarmee een aanvraag extra prioriteit krijgt. Onder samenwerking wordt verstaan het: samen organiseren van activiteit met andere amateurverenigingen, maatschappelijke organisaties, culturele instellingen en professionele kunstenaars.

Gebruik van de subsidie

¹³¹ Gemeente Nijmegen (2016).

¹³² Gemeente Nijmegen (2016).

¹³³ Gemeente Nijmegen (2016).

Geen enkele vereniging van de geïnterviewde verenigingen dient ieder jaar een aanvraag in voor de SAN-subsidie. De verenigingen doen sporadisch aanspraak op de subsidieregeling maar geven aan dat ze niet zo vaak een ‘heel bijzonder’ concert organiseren. Een van de verenigingen was daarnaast niet op de hoogte van het bestaan van de subsidie. D bijvoorbeeld, heeft het idee dat ze door het ontvangen van de HaFaBra-subsidie geen recht meer heeft op andere subsidies. *“Want we hebben onze subsidie, en dan krijg je daarnaast geen projectsubsidie”*.

C geeft wel heel duidelijk het belang van deze subsidie aan. *“Dat geeft ook ruimte om financieel wat meer risico te nemen tijdens een concert.”* De subsidie creëert letterlijk mogelijkheden voor de vereniging. *“De evenementsubsidie heeft wel invloed op wat we doen. Als we die niet hadden zouden we bepaalde dingen niet doen”*.

Ook over de criteria van deze subsidie is onduidelijkheid. De verenigingen samen brachten wel alle drie de subsidiecriteria naar voren. Zo heeft B het er over dat het publiek dat iets moet leren van het optreden. *“Je moet mensen wat leren, mensen ontwikkelen”(B)*. Dit kan worden gezien als een vorm van publieksparticipatie omdat het publiek op een bepaalde manier wordt geactiveerd iets te leren. Daarnaast bracht B ook een vorm van publieksbereik naar voren. *“Een groot publiek moet kennis maken met kunst en cultuur”(B)*. Ze heeft het hier dus in ieder geval over publiek. Dat dat publiek groot is of iets moet leren wordt echter niet in de voorwaarden genoemd. Vereniging A legde de nadruk met name op publiciteit en promotie: *“Je moet gewoon goed zichtbaar zijn in de stad [...] goede pr”(A)*. Ten slotte ging C in op de meer praktische onderdelen van de aanvraag. *“Vervolgens moet je natuurlijk wel een financieel plaatje voorleggen” (C)*. Het is inderdaad zo dat *“de aanvrager [...] de meest recente jaarrekening, inclusief een opgave van het vermogen van de vereniging toe”* moet voegen.

Daarnaast zijn er opvallend veel criteria die de verenigingen naar voren brachten die verder niet te vinden zijn in de subsidieregeling. Zo werd publieksbereik bij A opgevat met het idee dat er een minimaal aantal bezoekers moest zijn. *“Je moet zoveel publiek halen”. “We hebben ook gemerkt bij een andere vereniging dat ze veel minder publiek kregen en ja dan wordt je gelijk gekort hè”(A)*. Opvallend is dat A het verder in het interview zelfs heeft over 1000 bezoekers maar dat die aantallen nergens in de subsidieregeling staan beschreven. Er staat enkel dat er publieksbereik moet zijn. Ook geven verenigingen aan dat het een heel bijzonder evenement moet zijn met grote thema’s. D omschrijft: *“Als je projectsubsidie wil moet je ook echt een grote manifestatie doen in de schouwburg of Vereniging. [...] Ja weetje, we hebben niet zulke grote themaconcerten in Nijmegen, dat is het probleem”(D)*. En C heeft het over een bijzonder concert met veel voorbereiding. *“De gemeente geeft aan dat het wel iets bijzonders moet zijn. Het moet dus niet een van je heel erg standaard concerten zijn waar je echt niets aan voorbereiding moet doen. En dat is eigenlijk min of meer de enige norm”(C)*. Ook over deze uitzonderlijkheid en voorbereidingstijd zoals D en C die noemen wordt niets gezegd in de subsidieregeling.

D haalt daarnaast de criteria van de SAN-subsidie en de HaFaBra-subsidie door de war. Zo heeft D het idee dat ze de omvang van hun vermogen moeten doorgeven aan de gemeente voor de SAN-

subsidie: “*Het was zo dat wij [...] dat wij aan liquide middelen maar 10% van onze opbrengst mochten hebben. Maar (de opbrengst van een bejaardenhuis is bijvoorbeeld) 75 euro en daar 10% van dat is natuurlijk niets. We hebben natuurlijk iets meer geld omdat we een aantal reserveringen doen. We vervangen soms onze kleding en we reserveren (geld) voor onze instrumenten, de drum en elektronica*”(D). Het is inderdaad zo dat je voor de HaFaBra-subsidie moet doorgeven hoe groot je eigen vermogen is. Maar daar staat niet bij hoe groot dit bedrag mag zijn. Wel is er een conceptversie van de structurele HaFaBra-subsidie uit 2014 waar de verwarring door zou kunnen zijn ontstaan. Hier staat namelijk dat een eigen vermogen hoger dan €15.000,- euro een weigeringsgrond kan zijn voor de subsidie.¹³⁴ Echter staat daar ook bij dat dit het vermogen is exclusief reserveringen voor instrumenten, kledingen en concerten. Voor zover bekend is dit alleen een conceptversie geweest uit 2014 en is dit niet opgenomen in de regeling uit 2015 die in dit onderzoek wordt gebruikt.

De drie subsidiecriteria (publieksbereik, publieksparticipatie en publiciteit/promotie) komen dus alle drie wel naar voren in de interviews verdeeld over een aantal verenigingen. Geen van de verenigingen kan ze alle drie zelf opnoemen. Daarnaast zijn er ook een aantal criteria genoemd die niet staan beschreven in de voorwaarden (minimaal aantal bezoekers, thema's, educatie).

Opvallend is dat de verenigingen de opgestelde criteria, waarvan hun omschrijving dus zelf vaak niet helemaal klopt, wel goed vinden aansluiten bij de identiteiten van de verenigingen. Tegenstrijdig hierbij is dat ze het goed vinden aansluiten maar geen aanspraak doen op de subsidie. De verenigingen geven bijvoorbeeld aan dat ze geen, of niet regelmatig, evenementen organiseren die groot genoeg zijn om aan de subsidievoorwaarden te voldoen. Dit is opvallend aangezien de SAN-subsidie geen getallen wat betreft omvang of het aantal bezoekers noemt.

*Prins Bernard Cultuur Fonds*¹³⁵

Omschrijving fonds

Het Prins Bernard Cultuurfonds (PBC) ondersteunt cultuur, natuur en wetenschap in Nederland. Dit doen ze op verschillende manieren: door financiële bijdragen, opdrachten, prijzen en beurzen. Daarnaast hebben ook ruim 400 schenkers een eigen fonds op naam met doelstelling bij het cultuurfonds. De verenigingen hebben alleen aanspraak gedaan op de regeling die ondersteunt bij de aanschaf van instrumenten en uniformen, niet op de andere regelingen voor bijvoorbeeld het organiseren van evenementen.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds kan via een van deze regelingen bijdragen aan bijzondere aankopen van een vereniging. Het fonds biedt financiële ondersteuning voor speciaal gemaakte, uniforme kleding (geen confectiekleding), theaterapparatuur (geluid, licht), overige investeringen met

¹³⁴ Gemeente Nijmegen (2014)

¹³⁵ Prins Bernhard Cultuurfonds (2014)
Prins Bernhard Cultuurfonds (2018).

een directe culturele toepassing en muziekinstrumenten. Deze aanvragen worden per afdeling van een provincie of stad behandeld. De hoogte van de financiële ondersteuning stelt iedere afdeling zelf vast maar er is wel een richtlijn dat maximaal 25% van de aanschafkosten van de instrumenten voor subsidiëring in aanmerking komen. Amateurensembles kunnen eenmaal per drie jaar een aanvraag doen tot een maximumbedrag.

Er is niet echt sprake van subsidiecriteria om subsidie aan te vragen voor de aankoop van instrumenten of uniformen. Om een aanvraag te doen moet een vereniging voldoen aan de algemene richtlijnen (die kunnen worden gezien als criteria) van het PBC. Alleen rechtspersonen zonder winstoogmerk kunnen een aanvraag doen bij het Cultuurfonds. Het uitgangspunt is dat het fonds projecten inhoudelijk bijzonder vindt, kwalitatief goed vindt en dat het project wordt gedragen door amateurs. Een financiële investering wordt alleen gedaan voor uitzonderlijke kosten en bijzondere aankopen. Aanvullend geeft de afdeling Gelderland de onderstaande richtlijnen voor de bedragen die worden gesubsidieerd.

- Instrumenten voor muziekverenigingen tot 100 leden: 25%, ≤ € 4.000
- Instrumenten voor muziekverenigingen met 100 tot 200 leden: 25%, ≤ € 6.000
- Instrumenten voor muziekverenigingen met meer dan 200 leden: 25%, ≤ € 8.000

Gebruik fonds

Verenigingen B, C en E doen beroep op het PBC en vragen hier eens in de zoveel jaar een ondersteuning voor de aanschaf van bijvoorbeeld instrumenten aan. C weet te noemen dat de bijdrage een percentage van 10 of 15% van de aanschafprijs gaat bij de aankoop van instrumenten. Ook E noemt duidelijk 15% van de aanschafwaarde.

Voor deze bijdrage moeten verenigingen dus voldoen aan algemene richtlijnen van het PBC, deze worden niet genoemd door de verenigingen in de interviews. E geeft aan dat de *“eis is alleen dat je het Anjerfonds moet lopen, daarnaast zijn er niet echt eisen. Je moet natuurlijk wel kunnen aantonen hoeveel iets gekost heeft en dat kun je dan achteraf declareren. Verder zijn er niet echt strikte eisen. Ja, je moet natuurlijk wel een muziekvereniging zijn.”* Het lopen van de Anjeractie wordt nergens benoemd als strikte randvoorwaarde of criterium. Het is wel zo dat er op het aanvraagformulier gevraagd wordt of de vereniging collecteert voor de Anjeractie en als dit niet het geval is of ze dit wel willen gaan doen. De subsidieverstrekker is in dit geval dus niet erg duidelijk, het staat niet als eis omschreven tussen de subsidiecriteria maar het wordt wel nadrukkelijk gevraagd op het aanvraagformulier. Wel is de collecte voor A een reden om geen aanvragen meer te doen bij het Prins Bernard Cultuurfonds. *“We hebben er wel eerder aanspraak gedaan voor instrumenten. Maar de laatste paar jaren niet meer omdat de leden ook niet meer langs de deur met een collectebus wilden[sic] gaan, ze willen liever [sic] meer contributie betalen”*

Opvallend aan deze subsidie is dus dat hij door de weinig specifieke criteria erg toegankelijk is voor verenigingen om een aanvraag op te doen. Wel gaf B aan dat ze niet heel vaak aanspraak doen op

deze regeling omdat nieuwe instrumenten vaak veel te duur zijn. Ze kiezen er liever voor om tweedehands een instrument te kopen via een andere vereniging of instrumenten op te knappen en hebben dan dus geen “bonnetje”

Coöperatiefonds Rabobank Rijk van Nijmegen

Omschrijving fonds

De Rabobank Rijk van Nijmegen investeert een deel van haar winst in de lokale samenleving via het coöperatiefonds waarmee initiatieven worden ondersteund die het sociale, maatschappelijke en culturele leven in de lokale omgeving verbeteren. Het fonds stelt een aantal randvoorwaarden aan het verstrekken van financiële ondersteuning. Zo kunnen alleen verenigingen of stichtingen aanspraak doen, mag enkel een deel van de begroting worden aangevraagd en kan er een bijdrage van €100,- tot €10.000 euro worden aangevraagd. De aanvrager moet een relatie onderhouden met de Rabobank en is bij voorkeur ook klant bij de Rabobank. Daarnaast worden er nadat een vereniging drie keer een aanvraag heeft toegewezen gekregen drie jaar lang geen nieuwe aanvragen in behandeling genomen.¹³⁶

Ook de Rabobank stelt een aantal criteria. Het project moet een nieuw initiatief zijn en mag niet meerjarig zijn. Er moet een deugdelijk plan en een sluitende begroting worden meegestuurd. Daarnaast moet het project worden uitgevoerd met zoveel mogelijk vrijwilligers en moet het meerdere deelnemers hebben, het moet duidelijk zijn vanuit welk belang zij deelnemen. Het project moet breed maatschappelijk verantwoord zijn en aansluiten bij een van de volgende thema’s: zelfredzaamheid, leefomgeving, voeding of ondernemerschap.¹³⁷

Gebruik fonds

Het coöperatiefonds is duidelijk minder bekend en populair onder de geïnterviewde verenigingen. E is de enige vereniging die ooit aanspraak heeft gedaan en ook de subsidie heeft toegekend gekregen. Ze geeft aan dat de aanvraag daarvoor niet zo heel lastig was omdat ze een ingang hebben bij de Rabobank. Als criteria geven ze het volgende aan. *“Het moet een cultureel iets zijn, met een bepaald doel en het moet project gerelateerd zijn”*(E). Ze geeft ook aan dat dit fonds langzaam steeds bekender wordt bij verenigingen in Nijmegen en hoopt dat dat geen reden is voor de Rabobank om er mee te stoppen.

Zowel C als D hebben een aantal jaren geleden een aanvraag gedaan bij de Rabobank die is afgewezen. C geeft aan dat er iets fout was gegaan bij de aanvraag. D geeft aan dat ze te creatief moeten omgaan met hun begroting om een tekort te creëren waar ze subsidie voor willen aanvragen. *“Je moet een relatief hoog bedrag besteden aan heel specifieke extra’s die je zonder subsidie niet zou doen. Per saldo zet het dan (te) weinig zoden aan de dijk. Gangbare kosten moet je eerst weg strepen tegen de opbrengsten. Dan moet je dus creatieve begroting maken om echt geld eraan over te houden. Subsidie*

¹³⁶ Rabobank (2018).

¹³⁷ Rabobank (2018).

is natuurlijk om iets mogelijk te maken en niet om winst te draaien.” Op de afwijzingen van aanvragen voor D zal later in dit hoofdstuk verder worden ingegaan bij de paragraaf ‘opvallende terugkerende thema’s’.

De afwijzing is dus een reden om geen aanspraak meer te doen op het coöperatiefonds. Daarnaast noemen A en B het bestaan van dit fonds niet. Het is veel minder bekend dan de andere drie subsidies en fondsen. Dit komt misschien omdat de bank hier zelf minder aandacht aan geeft als dat een fonds doet. De bank heeft namelijk weinig baat bij het uitgeven van geld en geeft er daarom minder aandacht aan. Daarnaast vragen weinig verenigingen hier subsidie aan en wordt de bekendheid dus ook niet onder verenigingen verspreid.

Verschillende criteria

De subsidieverstrekkers hebben verschillende subsidiecriteria. Op een aantal gebieden overlappen de criteria elkaar. In de onderstaande tabel zijn de criteria in kaart gebracht.

Criteria	Subsidieregeling Amateurkunsten Nijmegen	HaFaBra-subsidie	Prins Bernard Cultuurfonds	Coöperatiefonds Rabobank
Maatschappelijke doelstelling		X	X*	X
- Publieksbereik	X			X
- Publieksparticipatie	X			
- Samenwerking	X*			X
Artistieke kwaliteit (D.m.v. een gediplomeerd dirigent)		X	X	
Zichtbaarheid	X*	X		
Publiciteit/promotie	X			
Bijzondere gebeurtenis/investering	X		X	X
Uitzonderlijke kosten			X	X

* Geen strikte eis maar wel een extra motivatie.

Een aantal subsidiecriteria komt terug bij meer dan één subsidieverstrekker. Blijkbaar zijn dat eisen die meerdere subsidieverstrekkers en fondsen belangrijk vinden. Wel worden alle criteria over het algemeen maar weinig toegelicht. Bij de gemeente vallen onder maatschappelijke doelstellingen voor de SAN-subsidie bijvoorbeeld heel duidelijk publieksbereik, publieksparticipatie en samenwerking. Bij dezelfde gemeente wordt in de HaFaBra-subsidie enkel ‘maatschappelijke doelstelling’ genoemd, zonder

toelichting. Claartje Bunnik wijst op deze onduidelijkheden en spreekt over het ontbreken van een “gemeenschappelijke taal”:

*De criteria die in de kaders terugkomen lijken weliswaar vaak dezelfde, maar uit de toelichting blijkt dat ze verschillend worden geïnterpreteerd. [...] De invulling is zeer verschillend. Niet alleen de inhoud en termen verschillen, maar ook de ordening en het gewicht van de criteria.*¹³⁸

Dat er geen gemeenschappelijke taal is en dat dat tot onduidelijkheid leidt blijkt uit de interviews met de verenigingen. Een aantal van deze onduidelijkheden zullen worden toegelicht.

Een van de gevolgen van de onduidelijkheid is dat veel verenigingen alle criteria over één kam scheren en het idee hebben zijn dat alle criteria bij de verschillende subsidievertrekkers toch wel ‘ongeveer hetzelfde zijn’. Bunnik geeft aan dat criteria niet allemaal in cijfers zijn uit te drukken en daarom verwarring veroorzaken.¹³⁹

De gemeente vraagt bij de HaFaBra-subsidie bijvoorbeeld om publieksbereik, publieksparticipatie en samenwerkingen maar geeft hierbij niet aan wat de graadmeter is. Het gevolg hiervan is dat verenigingen dingen zelf gaan bedenken. A is bijvoorbeeld erg bezig met het aantal bezoekers dat ze moet halen om subsidie te krijgen. “*Heel veel subsidieverstrekkers worden echt heel enthousiast als je gewoon 1000 mensen trekt maat dat halen wij gewoon niet*”(A). Dit is opvallend omdat geen enkele subsidieverstrekker in dit onderzoek aantallen noemt. Ook B is bezig met een groot publiek “*Een groot publiek moet kennis maken met kunst en cultuur*”(B). Niet alleen het publiek moet groot zijn, maar blijkbaar moet het evenement ook groot zijn. “*Als jij projectsubsidie wil moet je ook echt een grote manifestatie doen in de schouwburg of Vereeniging. [...] Ja weetje, we hebben ook nooit grote themaconcerten in Nijmegen, dat is het probleem*”(D). Ondanks dat er nergens aantallen genoemd worden door de gemeente gaan verenigen ervan uit dat het om grote aantallen moet gaan.

Er is dus blijkbaar onduidelijkheid over het begrip publieksbereik dat bij veel fondsen een criterium is. Bunnik laat zien dat publieksbereik gaat over veel meer dan alleen het aantal bezoekers. Bij de beoordeling van publieksbereik wordt er namelijk gekeken of een instelling weet wat voor publiek zij heeft, hoe ze haar publiek kan vinden, boeien en binden en hoe ze ambitie heeft om haar publiek aan zich te binden. Bunnik benadrukt zelfs: “*de tijd dat er alleen gekeken werd naar de omvang van publiek ligt gelukkig wel achter ons*”.¹⁴⁰ Uit dit onderzoek blijkt dat de amateurmuziekverenigingen niet op die manier kijken naar het begrip publieksbereik en juist nog wel heel veel kijken naar omvang van zowel publiek als het evenement.

Daarnaast is er ook verwarring over het begrip promotie. De ene vereniging (A) gaat ervan uit dat je in de stad Nijmegen aan veel promotie moet doen voor je optredens zodat je Nijmegen als

¹³⁸ Bunnik (2017): 21.

¹³⁹ Bunnik (2017): 53.

¹⁴⁰ Bunnik (2017): 53.

vereniging iets te bieden hebt. Het spelen van veel muziekverenigingen verhoogt immers de aantrekkelijkheid van de stad. Dit in tegenstelling tot C die er van uitgaat dat ze juist als ze buiten Nijmegen spelen promotie maken voor de stad. *“De gemeente Nijmegen ziet dat vooral [...] als promotie van de stad. En met dat beeld verstrekt ze ook de subsidies”*(C). Ze snappen dan ook niet waarom de subsidie op promotie van de stad gericht is als je door de subsidie beperkt wordt om in Nijmegen te blijven spelen. *“We snappen het, maar anderzijds als je alleen maar in Nijmegen of directe omgeving speelt dan doe je weinig aan direct promotiewerk. [...] Dan kun je beter bij wijze van spreken wat verder weg gaan. Als je een straal van 80 kilometer rond Nijmegen trekt heb je en hoop andere steden waar je zo een concert kan geven. Dan wordt het promotie van de stad en laat je zien wat Nijmegen heeft.”*

Zoals in het eerste hoofdstuk benoemt is er in het kabinet van minister Plasterk (van 2007 tot en met 2010) een zwaarder accent gelegd op het kwaliteitsbeginsel. Onder dit kwaliteitsbeginsel vielen ook maatschappelijk functioneren, verscheidenheid en geografische spreiding. Deze criteria werden daarmee niet zo zeer ‘nieuwe’ begrippen maar meer een uitbreiding van het begrip kwaliteit. We concludeerden dat hieruit een spanning ontstond rondom het begrip kwaliteit. Enerzijds ging het over de beoordeling van artistieke kwaliteit en anderzijds om de kwaliteit van de samenleving en het feit dat er een rijk en bloeiend cultureel leven aanwezig moet zijn.¹⁴¹ Bunnik heeft het daarom over de verschillende primaire domeinen van kwaliteit, artistiek-inhoudelijke kwaliteit en maatschappelijke kwaliteit.¹⁴² De artistieke kwaliteit valt in dat geval onder de kernactiviteiten van een organisatie. Het gaat over het vasthouden van een bepaald niveau van productie dat past bij het profiel (ofwel de identiteit) van de organisatie.¹⁴³ Het maatschappelijke deel reflecteert aan de waarde die het instituut of de vereniging creëert als een publiek instituut.¹⁴⁴

Deze tweedeling zien we dan ook nu nog terug in de verschillende criteria hierboven genoemd. Onder artistieke kwaliteit valt het hebben van een gediplomeerd dirigent, maar veel belangrijker lijkt voor de subsidieverstrekking van amateurkunstenaars de maatschappelijke kwaliteit te zijn. Er is namelijk bij alle fondsen en subsidieverstrekking veel nadruk op maatschappelijke doelstellingen zoals publieksbereik, publieksparticipatie, samenwerking, zichtbaarheid en promotie van het evenement.

Opvallend is dat de criteria dus inderdaad gericht zijn op maatschappelijke participatie, een meer maatschappelijke doelstelling. In de interviews met de verenigingen is gevraagd of de verenigingen een bepaald maatschappelijk doel uitdragen. Hieruit kwamen verschillende soorten antwoorden. C heeft het idee helemaal niets te doen aan maatschappelijke doelstellingen. *“Alien Stieger: Hebben jullie als vereniging ook maatschappelijke doelen? In de zin van... jullie spelen dus vaak in het bejaardenhuis, maar hebben jullie nog andere dingen waar jullie je voor inzetten? C: Niet direct, nee”* (C).

¹⁴¹ Pots (2010): 356-357.

¹⁴² Bunnik (2017): 50.

¹⁴³ Bunnik (2017): 51.

¹⁴⁴ Bunnik (2017): 52.

A, B en D gaan echt op zoek naar “bijzondere” plekken waar ze bijdragen aan een specifiek doel zoals het geven van optredens bij goede doelen. B omschrijft: *“We zijn geen maatschappelijke organisatie. Dus niet heel specifiek [...] maar we hebben hier de sinterklaasintocht, twee jaar geleden, drie jaar geleden weer eens gelopen. Dat deed vroeger de jeugd-slagwerkgroep altijd. [...]. Er is hier ook in september altijd het wijkfestival, [...] daar hebben we ook altijd een aantal keren opgetreden, met een kraampje gestaan. Daarnaast spelen we ook op de [sic] opening van de lokale kinderboerderij”*(B). A probeert hun muziek uit te dragen aan een ander publiek in de stad. *“Nouja we willen eigenlijk wel, we willen ons presenteren aan de stad en dat doen we bij Pluryn optredens enzo. Dat vinden we wel belangrijk. [...] We proberen toch ook niet alleen onze eigen achterban te bereiken [...] maar dat is vooral soms lastig”*(A). D legt de nadruk op goede doelen. *“Ja veel op goede doelen, we hebben bijvoorbeeld ook eens een keer op een zaterdag middag gespeeld bij zwakbegaafde kinderen. Dat soort dingen. Het moet een goed doel in zich hebben”*(D).

Daarnaast geven A en E aan dat ze zich vooral willen presenteren aan de stad en zichtbaar willen zijn. *“Ja eerder op zo veel mogelijk verschillende plekken, we hebben niet echt een doel. Als wij vinden dat het leuk is voor de kinderen doen we dat”*(E). Wel twijfelen ze allebei of dat wel een maatschappelijk doel is (*“Ja eerder op...”* en *“Nouja we willen eigenlijk wel”*).

Opvallend is dus dat de verenigingen het maatschappelijke kwaliteitsbegrip veel minder breed interpreteren dan dat subsidieverstrekkers en Bunnik dat doen. Al eerder is er ingegaan op het begrip ‘vrije tijd’, dat een belangrijk onderdeel vormt van de amateurkunsten. De Raad voor Cultuur beschreef dat mensen vooral deelnemen aan cultuurparticipatie om zich te kunnen ontspannen van de dagelijkse (werk)omgeving.¹⁴⁵ Uit de interviews blijkt dan ook dat het plezier van het muziek maken voor de leden voor de vereniging vaak voorop staat. *“Wij zoeken ook wel doelbewust naar een mix waar leden ook even kunnen ontspannen”*(C). *“Super gezellig, het is vrijdagavond we gaan lekker muziek maken en daarna een biertje drinken”*(B.) *“Een gezelligheidsclub waar mensen die eigenlijk heel graag gewoon muziek spelen”*(A.) *“Ja, we willen gewoon leuk en lekker muziek maken”*(D). Geen van de verenigingen legt echter zelf de link tussen vrijetijdsbesteding en dat dat op zichzelf ook een maatschappelijke doelstelling is. Zinnvolle invulling van vrije tijd zorgt immers voor tevredenheid onder de bevolking, het draagt bij aan de economische welvaart, aan het vestigingsklimaat en heeft een educatieve functie.¹⁴⁶ Als mensen doen aan cultuurparticipatie verbinden ze zich met de samenleving, actieve cultuurparticipatie vergroot de leefbaarheid.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Raad voor Cultuur (2014): 23.

¹⁴⁶ Poel (1999): 281-285.

¹⁴⁷ Raad voor Cultuur (2014): 27.

Opvallende terugkerende thema’s

In de interviews met de verenigingen is uitgebreid ingegaan op welke subsidies de verenigingen aanspraak doen en wat hierbij voor de verenigingen belangrijke onderwerpen zijn. Hieruit zijn een aantal opvallende en terugkerende thema’s naar voren gekomen.

Gemeentelijke subsidies populair, maar roepen ook kritiek op

Opvallend is dat alle verenigingen met name aanspraak doen op gemeentelijke subsidies. Ze maken allemaal gebruik van de structurele vierjarige HaFaBra-subsidie en drie van de vijf verenigingen doen regelmatig een aanvraag voor de SAN-subsidie. Andere fondsen worden duidelijk minder benaderd.

Daarnaast zijn de verenigingen allemaal goed op de hoogte van subsidies die het Rijk faciliteert, ze lijken goed te weten wat er speelt en hebben daar veel ideeën over. Zo is D zich bewust van de omliggende landen. *“Als je kijkt naar de omliggende landen Frankrijk, Duitsland, België en hoeveel geld er daar naar cultuur gaat [...] dan is dat jammer hier” (D)*. En heeft C zich verdiept in de bedragen in de rest van Nederland. *“Er mag toch wel gezegd worden dat de gemeentelijke subsidie in verhouding erg laag is in Nijmegen. [...] Er bestaat een landelijke norm [...] als ze zich daaraan zouden houden zouden we volgens mij twee keer zoveel subsidie krijgen.”(C)*.

Ook is er verbazing over geld dat overblijft bij de gemeente. *“Anderzijds verbazen wij ons er binnen de NFM al jaren over dat er een potje is van ik geloof 75.000 euro dat bedoeld is voor de verenigingen van de NFM, maar iedere vereniging krijgt min of meer hetzelfde bedrag op basis van de criteria. Die pot die gaat nooit op. Die gaat al 20 jaar niet op, dus er blijven gewoon tientallen duizenden euro’s elk jaar over die gewoon weer terugvloeien naar de gemeente. Als er niet meer verenigingen zijn die er uit putten, waarom geef je dan niet wat meer aan iedere vereniging?”(C)*. Voor de SAN-subsidie is het inderdaad zo dat een aanzienlijk bedrag blijft liggen bij de gemeente. Voor het jaar 2017 was bijvoorbeeld een bedrag van €80.000,- begroot. In totaal is hiervan €68.319,- uitgegeven. Voor de SAN-subsidie klopt het dus inderdaad dat er €11.681 euro is blijven liggen bij de gemeente.¹⁴⁸ Daarnaast geeft de gemeente ook aan dat ze in 2017 ruim €2000,- minder heeft uitgegeven dan in 2016. Helaas is het bedrag dat oorspronkelijk is begroot voor de HaFaBra-subsidie niet goed te vinden. Of het dus inderdaad zo is dat hier ook veel geld voor blijft liggen kan niet worden bevestigd.

Een ander thema dat betrekking heeft op de gemeente is terug te vinden in een van de problemen die de Raad van Cultuur in 2014 stelde. Volgens hen stond cultuurparticipatie hoog op de agenda van het Rijk maar moesten gemeenten enorme bezuinigingen uitvoeren op dit gebied. De Raad omschreef dat gemeenten daarbij moesten kiezen tussen het verminderen van subsidie of het opheffen van kunstencentra.¹⁴⁹ Deze tweestrijd tussen subsidies voor verenigingen of subsidies voor een kunstencentrum is duidelijk terug te zien in de gesprekken met een aantal verenigingen. E biedt

¹⁴⁸ Gemeente Nijmegen (2016).

¹⁴⁹ Raad voor Cultuur (2014): 15.

bijvoorbeeld net zoals de Lindenberg muziekopleidingen aan maar doen dat voor een heel ander bedrag dan de Lindenberg. *“Waar ik wel moeite mee heb is dat de Lindenberg een taak heeft meegekregen en dat ze die niet goed uitvoeren. Ze moeten namelijk muzikles voor iedereen toegankelijk maken maar wijzen niet op speciale potjes die ze hebben voor de hoge kosten. [...] Volgens mij gaat er iets van 2,5 miljoen naar Lindenberg en moeten wij het met hooguit 60.000 euro doen in het hele HaFaBra deel van Nijmegen [...] Ik vind dat dat weleens eventjes opnieuw op de weegschaal moet worden gezet”*(E). Ook B heeft moeite met de manier waarop het budget voor cultuur wordt verdeeld in de Gemeente Nijmegen. *“Als je kijkt hoeveel geld er naar de Lindenberg gaat en hoe veel geld er overblijft voor cultuur dat niet wordt besteed elk jaar. Als wij nou eens allemaal duizend euro per jaar meer zouden krijgen... dat geeft ons zo veel meer lucht... [...] Als het geld er dan toch is, steun dan de clubs, of stuur de verenigingen nog een brief: die en die subsidies zijn er. Want ze willen kunst en cultuur stimuleren, want dat is goed voor de maatschappij, voor ons allemaal”*(B). De verenigingen zijn het niet eens met de scheve verhouding tussen subsidies voor een kunstencentrum en de subsidies die nu naar de HaFaBra sector gaan. Ze moeten in verhouding voor hun gevoel veel meer tijd steken in een aanvraag voor subsidie van een paar duizend euro en de Lindenberg ontvangt een veel groter bedrag. Daarnaast biedt E bijvoorbeeld opleidingen aan voor ongeveer 150 euro per leerling per jaar terwijl de Lindenberg ruim 600 euro vraagt per jaar per leerling.

Tevredenheid over criteria

De verenigingen zijn zoals eerdergenoemd over het algemeen redelijk goed op te hoogte van de criteria die deze subsidieverstrekking stellen. Ze vinden ook dat de criteria goed aan sluiten bij de doelen waarvoor ze subsidie aanvragen. *“Nee, dat was wel logisch”*(B). *“Ja dat geeft geen problemen”*(C). *“Ja eigenlijk sluit het heel goed aan bij wat we willen”*(A). Ook het aanvragen zelf werkt over het algemeen goed. In ieder geval voor de subsidies van de Gemeente Nijmegen. *“Voor de gemeente is dat heel eenvoudig, gewoon via de site, dus dat loopt allemaal goed”* (E). Criteria worden wel gezien als ‘containerbegrippen’ wat aan de ene kant heel moeilijk is vanwege de brede inzet maar anderzijds ook gewaardeerd wordt. *“Ja, je zou het best wat concreter kunnen maken: van wat vinden we nu precies belangrijk. Wat doe je voor de samenleving is best wel een heel breed begrip namelijk”*(A). Toch is het opvallend dat verenigingen tevreden zijn over criteria die ze, blijkt in dit onderzoek, voor een groot deel zelf verkeerd begrijpen, verkeerd interpreteren of zelf hebben verzonnen.

Angst

Er heerst met name bij D een enorm wantrouwen rondom subsidies, subsidies aanvragen bij verschillende instellingen en andere verenigingen die subsidies aanvragen. *“Er zijn genoeg mensen die de zaak belazeren. Ik wil gewoon open en eerlijk zijn. Ik heb gezegd laten we die agenda (op de website van het D) van afgelopen jaren gewoon staan, voor hetzelfde geld gaan ze (in dit geval de gemeente)*

dingen controleren”(D). Blijkbaar heerst er bij D het idee dat de gemeente heel snel kort op subsidies. “[...] We zitten natuurlijk niet te wachten op vermindering van de subsidie. [...] Het is ook een beetje voorzichtigheid. Wij zijn er altijd angstig voor, dat als zij (de gemeente) het weten, en dat is niet het geval hoor, dat als zij weten dat we ook van een ander subsidie krijgen dat ze dan meteen gaan korten op onze subsidie”(D). Ook is D bang dat bij meerdere subsidieverstrekkers de gemeente zal stoppen met geven van subsidie. Dit is opvallend omdat subsidieverstrekkers over het algemeen juist motiveren om een mix van financieringsbronnen te hebben. Zo financiert de SAN-subsidie maximaal 75% van de subsidiabele kosten, het PBC maximaal 25% en benadrukt de Rabobank dat ze alleen projecten financieren die ook andere inkomstenbronnen hebben.

E is bang dat subsidies minder zullen worden omdat ze het idee hebben dat de gemeente niet altijd door heeft van welk belang zij zijn voor de stad. *“De gemeente heeft misschien niet door hoeveel waarde al die verenigingen creëren voor Nijmegen” (E).*

Drempels om subsidie aan te vragen

Uit de interviews komt naar voren dat tijd een groot probleem is bij het zoeken naar andere fondsen en subsidies. *“Je moet er een hoop tijd insteken. Iedereen werkt, zit bij verschillende verenigingen en doet daarbij zoveel als hij kan. Tijd is dus wel een drempel”(B). “Er gaat natuurlijk veel tijd inzitten. In het zoeken naar alle goede ingangen” (C). “Weet je wat gewoon lastig is, en dat merk je ook, we vergrijzen langzaam en hebben gewoon onvoldoende vrijwilligers om alles draaiend te houden”(A). Vanwege de onervarenheid in het aanvragen van subsidies kost het zoeken naar nieuwe subsidies veel tijd. En die tijd steken ze toch eerder in andere klusjes en andere vormen om geld te verdienen zoals sponsors die ze kennen. “A: Heb je een idee waarom jullie wel bedrijven benaderen om te sponsoren en minder actief op zoek zijn naar fondsen? R: Omdat een van onze leden hier in de wijk woont en een heel hoop mensen kent, hij heeft een groot netwerk. Leden kennen mensen en dat gaat sneller als het zoeken naar een ander fonds”(B).*

Ook weten verenigingen niet waar ze moeten beginnen. *“Je weet niet waar je moet beginnen, je weet niet precies hoe het werkt en je moet er van tevoren een hoop tijd in steken om het goed uit te zoeken. Want ja het is ook zonde om iets aan te vragen waar je veel tijd in steekt dat vervolgens wordt afgewezen”(B). Bij amateurmuziekverenigingen maken mensen in hun vrije tijd muziek, dat betekent ook dat alle besturen geheel draaien op vrijwilligers. Deze vrijwilligers zijn niet op de hoogte van alle subsidies en fondsen en hebben vanuit hun niet-professionele invalhoek ook moeite om de goede weg te vinden. Daarnaast heerst ook het idee dat het aanvragen van projectsubsidies veel ingewikkelder is dan het aanvragen van de structurele subsidie. “Ik heb toch het idee dat het aanvragen van de projectsubsidies vanuit de gemeente veel ingewikkelder is”(E). Dit is bijzonder omdat veel verenigingen toch aangeven dat het aanvragen van een subsidie zodra het goede fonds is gevonden toch vrij makkelijk is.*

Afgewezen

Vier verenigingen hebben geen andere aanvragen gedaan bij fondsen vanwege onder andere de hierboven genoemde drempels. Opvallend is dat D zoals al eerder besproken een aantal jaar geleden wel hun best heeft gedaan om bij andere fondsen subsidies aan te vragen, bijvoorbeeld het Coöperatiefonds van de Rabobank en het Prins Bernard Cultuurfonds, maar dat die aanvragen toen allemaal niet werden toegekend. *“Wij hebben daar een paar jaar geleden veel energie aan besteed en dan kregen we steeds nul op rekest, via de Rabobank en het Anjerfonds.”*

Er zijn verschillende mogelijkheden waarom deze subsidieaanvragen zijn afgewezen. Helaas heeft de vereniging niet meer duidelijk op papier wat precies de redenen van afwijzing zijn geweest. In een mail van de penningmeester krijg ik het volgende te horen *“Bij de Rabobank is subsidie voor onze reis naar China aangevraagd maar dat voor hen geen reden voor subsidie. Ook de gemeente Nijmegen heeft geen extra subsidie verstrekt ondanks dat we promotie maakte voor de stad Nijmegen”*. Ze weet dus wel dat de subsidie is afgewezen maar wat daar precies de reden voor zijn weet de vereniging niet of heeft ze niet goed begrepen. Het kan zijn dat de vereniging niet voldeed aan de criteria. Het kan anderzijds ook zo zijn dat dit een gevolg is geweest van de beleidsperiode toen der tijd van minister Zijlstra. Het gevolg van zijn beleid waren veel bezuinigingen en het wegvallen van een aantal subsidies, waardoor het aanvragen van subsidies ook een stuk moeilijker werd en subsidieaanvragen kritischer werden bekeken. Daarnaast kwam er daarom een run op de private subsidies zoals die van de Rabobank en maakten verenigingen minder kans. Helaas kan dat niet met zekerheid gezegd worden omdat er geen documenten beschikbaar zijn over de afwijzing van de aanvragen.

Tevredenheid

Het lijkt er wel op dat verenigingen over het algemeen ook tevreden zijn met de financiële situatie die ze nu hebben. Verenigingen zijn over het algemeen niet veel bezig met het zoeken naar (nieuwe) fondsen en sponsors omdat ze hier de tijd niet voor hebben maar ook omdat de noodzaak niet zo hoog ligt. Zo omschrijven C en B: *“Zolang we het op deze manier kunnen doen blijven we het ook op deze manier doen”*(C). *“Omdat we het nog niet nodig hebben gehad. We proberen het allemaal zelf voor elkaar te krijgen met de subsidies die we hebben”*(E). Daarnaast bestaan de verenigingen allemaal al vele jaren en hebben ze het altijd gered met het budget dat ze hebben. Verenigingen zijn gewend om hun identiteit uit te dragen met de (financiële) middelen die ze tot hun beschikbaarheid hebben. *“Nouja weetje, wij zijn best een behoudende club. We letten een beetje op de centen en we hebben ook een buffertje”*(A). Hierdoor is het voor veel verenigingen ook nog niet van grote noodzaak geweest om te gaan zoeken naar andere fondsen en sponsors.

Overleg tussen de gemeente Nijmegen en de sector

In het eerste hoofdstuk is gesproken over de recente ontwikkelingen in het top-downkarakter van het beoordelingsproces van de aanvraag en beoordelingsprocedures van subsidies. Er is vastgesteld dat het logisch is dat subsidieverstrekkers duidelijke kaders geven voor de instellingen die subsidie aanvragen. Claartje Bunnik had daarbij als kritiekpunt dat instellingen als gevolg hiervan vrij weinig hadden in te brengen bij de totstandkoming van de criteria. Uit de bestudeerde literatuur van Pots en Oosterbaan bleek echter niet te vinden dat het ooit zo is geweest dat verenigingen ‘iets’ hadden in te brengen op het beoordelingsproces. Toch is gedurende dit onderzoek wel gebleken dat verenigingen in Nijmegen en het koepelorgaan de NFM wél in overleg zijn geweest met de gemeente over beoordelingscriteria.

Zo omschrijft de voorzitter van E dat zowel de NFM als de verenigingen hun mening mochten geven een aantal jaren geleden bij de vorming van een nieuwe HaFaBra-subsidie. *“Persoon X (bestuurslid van de NFM) heeft dat toen helemaal uitgezocht, ook in contact met de gemeente. Er is toen gesproken over de voorwaarden voor de subsidies en toen mocht ook iedereen bezwaar maken op die stukken”*(E). Ook C heeft het over een overleg met de gemeente van heel wat jaren geleden. *“We zijn [...] een jaar of 8 geleden bezig geweest met een nieuwe subsidieregeling. Toen dachten we het met de gemeente rond te hebben dat er inderdaad een betere verdeling zou komen, maar dan trekt de gemeente in een keer, dan gaat de knop om en dan gaan ze een hele andere kant op en komen ze met een eigen norm.”* (C).

Duidelijk wordt dat de NFM een belangrijke instantie is voor de communicatie tussen de gemeente en de verenigingen. *“Ik was penningmeester toen die eisen veranderde. Want een aantal jaren geleden [...] besloot de NFM welke vereniging subsidie kreeg en dat is toen losgekoppeld, het is meer bij de gemeente komen liggen. Nu is de NFM wel betrokken bij kwaliteitseisen”*(B).

Hoofdstuk 4: identiteit en beoordeling

In hoofdstuk twee zijn de identiteiten van de verenigingen in kaart gebracht: Waarmee onderscheiden verenigingen zich van andere verenigingen en wat kan het betekenen dat een vereniging een uitgesproken identiteit heeft? In het derde hoofdstuk is gekeken naar de subsidies: Welke subsidies vragen de verenigingen aan, wat zijn hierbij de criteria en wat valt hierbij op? In dit hoofdstuk zal er een vergelijking worden getrokken tussen deze twee hoofdstukken. Welke verbanden zijn er te vinden tussen de identiteiten van de verenigingen, de subsidies en de subsidiecriteria?

4.1 Identiteit en criteria in het huidige systeem

De verenigingen worden volgens Bunnik op dit moment niet beoordeeld vanuit hun identiteit, ze worden beoordeeld vanuit subsidiecriteria die worden gesteld door de subsidieverstrekkers en fondsen.¹⁵⁰ Daarom zal er allereerst zal worden gekeken wat het belang is, en of er een belang is, van een duidelijk identiteitsbeeld voor subsidieaanvragen in het huidige systeem zoals dat nu werkt. Daarna zal ook worden gekeken wat het belang is van de subsidiecriteria in het huidige systeem.

Belang van identiteit bij een subsidieaanvraag in huidige systeem

Aan het einde van het tweede hoofdstuk is gesteld dat vereniging A en vereniging C een weinig uitgesproken identiteit hebben. Ze onderscheiden zich niet nadrukkelijk van andere verenigingen en C heeft geen beleidsplan op papier. Aan de hand van de theorie is er daarom voorspeld dat het effect hiervan zou kunnen zijn dat subsidieverstrekkers subsidieaanvragen van deze verenigingen afwijzen omdat verenigingen niet expliciet genoeg zijn. Aan de hand van hoofdstuk drie kan worden gekeken of het inderdaad het geval is dat deze twee verenigingen een slechtere onderhandelingspositie hebben.

In het derde hoofdstuk is gezien dat C op verschillende plekken subsidie aanvraagt. Ze ontvangt namelijk de structurele HaFaBra-subsidie, regelmatig de SAN-subsidie en een vraagt regelmatig een bijdrage bij het Prins Bernhard Cultuurfonds aan. Deze subsidies worden allemaal (regelmatig) toegekend. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het in dit onderzoek niet helemaal duidelijk is geworden hoe vaak er een aanvraag wordt ingediend bij het PBC of voor de SAN-subsidie. De vereniging heeft bijvoorbeeld in 2017 volgens de gemeente geen SAN-subsidie aangevraagd en het is ook niet helemaal duidelijk in welke jaren ze dat wel hebben gedaan.¹⁵¹ Wel geeft C aan dat deze projectsubsidie veel mogelijkheden creëert. De subsidie heeft in een bepaald opzicht invloed op de identiteit van de vereniging omdat ze hierdoor kunnen werken met grote concerten. Ze durven door de subsidies meer risico's te nemen tijdens het organiseren van een concert. De vereniging heeft ook ooit een aanvraag gedaan bij het coöperatiefonds van de Rabobank, maar die aanvraag is destijds afgewezen. Naar eigen zeggen: “*Er was iets fout met de aanvraag, of te laat, ik weet het niet meer (sic)*”(C). Er kan

¹⁵⁰ Bunnik (2017): 9.

¹⁵¹ Gemeente Nijmegen (2017).

dus bij C niet een op een worden gesteld dat ze, door een minder duidelijk uitgesproken en omschreven identiteit, een zwakke positie hebben bij subsidieaanvragen. Ze ontvangen verschillende subsidies en alleen de Rabobank heeft een aanvraag afgewezen en de reden hiervoor is onduidelijk. Het zou te maken kunnen hebben met de identiteit van de vereniging maar het kan ook aan andere factoren liggen dat de Rabobank de aanvraag heeft afgewezen.

A ontvangt alleen structurele HaFaBra-subsidie. Ze doen volgens het interview geen aanspraak op de SAN-subsidie omdat ze als vereniging niet het risico durven te nemen om een groot concert te organiseren. Daarnaast mist ze hiervoor ook de vrijwilligers om het te organiseren en denkt ze niet een groot genoeg publiek bij elkaar te kunnen krijgen. Het is dus niet zo dat ze hiervoor een aanvraag hebben gedaan en dat die is afgewezen. Het lijkt eerder zo te zijn dat de identiteit van A niet aansluit bij de subsidiecriteria die de gemeente volgens A stelt. Opvallend is echter, zoals geconcludeerd in het vorige hoofdstuk, dat de gemeente het helemaal niet heeft over de omvang van een evenement. Het is dus opvallend is dat A, maar ook andere verenigingen, dit idee hebben. Daarnaast vraagt A ook geen subsidie meer aan bij het PBC omdat de leden niet meer willen collecteren. Dit is ook opmerkelijk omdat er in het vorige hoofdstuk ook is geconstateerd dat dit geen verplicht criteria is voor het ontvangen van de subsidie. Er kan dus ook bij A niet worden gesteld dat ze een zwakke positie hebben bij subsidieaanvragen omdat ze eigenlijk te weinig aanvragen indient om hier een conclusie aan te verbinden.

In het tweede hoofdstuk is omschreven dat de identiteit van B in tegenstelling tot C en A wel erg uitgesproken is. De vereniging is zich, mede door een verandering van identiteit in de afgelopen jaren, erg bewust van haar identiteit en heeft dit ook duidelijk vastgesteld in een meerjarenplan. Aan de hand van de theorie is daarom voorspeld dat deze vereniging een sterkere positie heeft bij het aanvragen van subsidies.

Net als C ontvangt B de HaFaBra-subsidie, regelmatig de SAN-subsidie en eens in de zoveel jaar een bijdrage van het PBC. Er is alleen geen concrete aanwijzing dat dit het gevolg is van het identiteitsbesef van de vereniging. De aanvraag voor SAN-subsidie in 2018 is afgewezen omdat de vereniging een aanvraag heeft gedaan voor een project dat al meerdere jaren draaide en waarbij het bereik te veel gericht was op een kleine doelgroep, namelijk kinderen van één basisschool. Dit is verder niet in verband te brengen met het wel of niet hebben van een identiteitsbesef van de vereniging. Het ontvangen van de HaFaBra-subsidie en het met enige regelmaat ontvangen van subsidie van het PBC is ook niet uitzonderlijk als we kijken naar andere verenigingen. Ook hier kan dus niet geconcludeerd worden dat het hebben van een duidelijk identiteitsbesef zal zorgen voor een grotere slagingskans van een subsidieaanvraag.

Ook E heeft een duidelijk idee van haar identiteit. Haar ambities voor de toekomst heeft ze ook uitgebreid vastgelegd in verschillende documenten. Daarnaast richt ze zich op een heel andere doelgroep

in vergelijking met andere verenigingen, namelijk de jeugdopleiding. Vanuit de theorie is daarom voorspeld dat deze vereniging net als B een sterkere positie zou kunnen hebben bij het aanvragen van subsidies.

E ontvangt net als alle andere verenigingen HaFaBra-subsidie. Aanvullend op deze subsidie ontvangt ze een extra bedrag omdat ze alleen maar jeugdleden heeft. Ze vraagt daarnaast ook regelmatig een bijdrage bij het PBC aan en heeft als enige vereniging een succesvolle aanvraag gedaan bij het coöperatiefonds van de Rabobank. Het zou kunnen dat deze subsidie is toegekend omdat de vereniging duidelijk op papier heeft staan wat de vereniging uniek maakt, dit omdat ze een duidelijk beeld van haar identiteit heeft. Echter kan ook deze aanname niet met niet met zekerheid worden gesteld omdat de aanvraag van de vereniging niet beschikbaar is. E doet net als A geen aanspraak op de SAN-subsidie. Dit doen ze niet vanwege twee redenen. Allereerst omdat de vereniging het idee heeft dat het, in verhouding tot een aanvraag voor de HaFaBra-subsidie, erg lastig is om een aanvraag in te dienen. Daarnaast heeft de vereniging tot nu toe ook het geld nog niet nodig gehad. Ook vraagt ze zich net als A af of bijvoorbeeld een jaarconcert zoals E dit organiseert wel in aanmerking komt voor de SAN-subsidie. Het jaarconcert is namelijk een terugkerend evenement en daarmee wellicht niet uniek genoeg.

De enige vereniging waarbij de theorie een verklaring zou kunnen zijn voor afwijzing is vereniging D. In het tweede hoofdstuk kwam naar voren dat D tijdens het interview een heel duidelijk idee heeft van haar identiteit en dat ze zich hiermee ook onderscheid van de andere verenigingen in Nijmegen. Ze heeft er alleen voor gekozen om dit niet op papier te zetten, iets wat wel belangrijk is voor een subsidieaanvraag. Als de vereniging niet goed in staat zou zijn om dit op papier te zetten heeft ze wellicht een slechte positie bij het aanvragen van subsidie, zo stelt de literatuur.

D is dan ook de enige vereniging waar opvallend veel aanvragen zijn afgewezen. De enige subsidie die is toegekend is de structurele HaFaBra-subsidie. Aanvragen bij de Rabobank, het PBC en de SAN-subsidie zijn afgewezen. Helaas weet de vereniging niet specifiek genoeg meer waarom deze aanvragen zijn afgewezen. In het derde hoofdstuk is er daarom gesuggereerd dat de vereniging niet voldoet aan de criteria of dat de periode waarin de vereniging deze aanvragen heeft ingediend niet ideaal was vanwege een enorme run op private fondsen vanwege bezuinigingen op subsidies van het rijk. Een andere reden zou echter ook kunnen zijn dat de vereniging in haar aanvragen niet goed kan omschrijven wat de identiteit van de vereniging is. Het gevolg hiervan is dat de vereniging niet goed kan omschrijven waarom de subsidieverstrekker de subsidie juist aan deze vereniging moet geven. Ze komt hierdoor in een slechtere positie ten opzichte van verenigingen die dit wel hebben gedaan in hun aanvraag. Er zijn echter geen aanvragen van D bij deze verschillende subsidieverstrekkers beschikbaar om deze theorie te controleren.

Aan de hand van dit onderzoek, bij deze amateurverenigingen, zien we dus dat het belang van het hebben van een uitgesproken identiteit in het huidige systeem minimaal is. De vraag of subsidieverstrekkers wel of niet goed kijken naar de identiteit van een vereniging kan niet worden beantwoord omdat er niet

gekeken is vanuit de subsidieverstrekkers. Daarnaast zijn er ook te weinig zekerheden om te stellen dat het wel of niet hebben van een duidelijk identiteitsprofiel voor een vereniging bijvoorbeeld van positief invloed is op de toekenning van subsidieaanvragen.

Belang van subsidiecriteria bij een subsidieaanvraag in huidige systeem

De subsidiecriteria lijken dus in het huidige systeem de belangrijkste factor te zijn voor het toekennen van subsidies. De identiteit van een vereniging is hierbij minder van belang. In de criteria zien we een aantal trends terugkomen die in het vorige hoofdstuk uitgebreid zijn toegelicht. Het opvallendste punt dat hieruit naar voren is gekomen is dat subsidiecriteria met name gericht zijn op maatschappelijke doelstellingen. Bunnik omschrijft dat instellingen meer moeten gaan kijken naar hun maatschappelijke context in plaats van alleen de artistiek-inhoudelijke kant.¹⁵² Het is inderdaad zo dat artistieke kwaliteit ten opzichte van maatschappelijke kwaliteit een veel minder grote rol speelt in de subsidiecriteria van de fondsen en subsidieverstrekkers in dit onderzoek. Bunnik schrijft in *Naar Waarde Gewogen* met name voor grote instellingen die bijvoorbeeld in de BIS worden opgenomen maar haar bevindingen zijn ook toe te passen op kleinere verenigingen zoals de amateurmuziekverenigingen in dit onderzoek. Ook deze verenigingen beseffen nauwelijks in welke hoeveelheid ze bijdragen aan verschillende maatschappelijke doelstellingen. De amateurmuziekverenigingen hebben niet door dat bijvoorbeeld het bereiken van publiek ook een maatschappelijk kwaliteitsoordeel is. Het is daarnaast ook zo dat de verenigingen bijdragen aan het leefklimaat van de Gemeente Nijmegen omdat ze vrijetijdsbesteding aanbieden voor leden. Geen enkele vereniging noemt dit in de interviews als een maatschappelijk doel of effect.

Daarnaast zijn de subsidiecriteria van de huidige subsidies vooral gebaseerd op een momentopname. Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar aantal leden op één bepaald moment en niet naar het gemiddeld aantal leden van een jaar. Daarnaast ook naar het publieksbereik, de publieksparticipatie, de zichtbaarheid, de promotie en samenwerking van maar één evenement op één specifiek moment. Deze momenten geven de subsidieverstrekker een vertekend beeld. Door het vertekende beeld kunnen subsidies op de verkeerde plek terecht komen.

Ten slotte is een andere belangrijke bevinding dat er enorm veel onduidelijkheid heerst bij de verenigingen over de subsidiecriteria. De criteria worden verkeerd opgevat door de verenigingen en daardoor schrikt het af om een aanvraag te doen. Wellicht komt dit door verkeerde voorlichting of het beleidsmatig taalgebruik van de gemeente dat verkeerd wordt begrepen.

4.2 Wat als er inderdaad meer wordt gekeken vanuit de identiteiten?

Er kan op dit moment inderdaad niet geconcludeerd worden dat een identiteit belangrijk is voor het beoordelen van subsidies. Volgens Bunnik is het beter als de identiteit van verenigingen het startpunt

¹⁵² Bunnik (2017): 86.

gaat worden van het beoordelingsmodel. Er moet volgens haar meer maatwerk gaan komen. Wat zou het betekenen als er beter gekeken wordt naar de identiteiten van de verenigingen niet alleen in de BIS maar ook op lokaal niveau? Aan de hand van de bestudeerde documenten en de gehouden interviews kunnen over het effect hiervan op HaFaBra-verenigingen een aantal voorspellingen worden gedaan.

Een van de belangrijkste conclusies daarbij is dat het raadzaam is om identiteit in een heel vroeg stadium een belangrijke rol te laten spelen. Als de identiteit van een vereniging een belangrijkere rol gaat spelen in het beoordelingsproces is het van belang dat identiteit al in een vroege fase een rol gaat spelen bij het samenstellen van de subsidies en de criteria. Het is daarbij ook van belang dat er niet alleen wordt gekeken naar de identiteit van een vereniging bij het beoordelen van een aanvraag maar ook bij het ontwikkelen en samenstellen van de subsidie en de criteria die daarbij horen. Het is namelijk zo dat de vorm van de subsidies en de criteria die hierbij gesteld zijn op dit moment lang niet altijd aansluiten bij de verenigingen waar de subsidie voor is bedoeld. Als subsidieverstrekkers en fondsen bij het opstellen van de vorm van de subsidie, de criteria en randvoorwaarden beter zouden kijken naar de plek waar het bedrag voor is bedoeld kan er betere aansluiting worden gezocht. Dit kan bijvoorbeeld door, net zoals in dit onderzoek is gebeurd, in gesprek te gaan met verenigingen en te vragen waar ze de financiële middelen als vereniging op een duurzame manier kunnen inzetten.

Projectsubsidie of structurele subsidie?

Uit de interviews blijkt dat de structurele subsidie voor de verenigingen veel belangrijker is dan de projectsubsidie. In de huidige situatie zouden subsidies op structurele basis voor een aantal verenigingen bijvoorbeeld beter werken. Het is namelijk niet de ambitie van veel verenigingen om zelf een (solo)concert neer te zetten. B omschrijft bijvoorbeeld dat ze eigenlijk een te kleine vereniging is om een volle zaal te krijgen en dat ze daarom altijd aansluit bij andere verenigen en bestaande concepten, waar ze geen projectsubsidie voor kunnen aanvragen. “*We willen ook wel zelf iets organiseren maar dat is nog best wel moeilijk om van de grond te krijgen. Omdat we toch ook willen kijken hoe je een aardig publiek kan trekken*”(B). De projectsubsidies in de huidige vorm, gericht op concerten en evenementen, passen dus minder goed bij de identiteit van de slagwerkgroep. Vanuit haar fysieke eigenschappen maakt de slagwerkgroep alleen slagwerkmuziek. Slagwerkmuziek moet vanwege de luisterbaarheid haast altijd gecombineerd worden met andere groepen of muzieksoorten om het toegankelijk voor het publiek te maken.

A is ook in alle opzichten niet groot genoeg om een groot zelfstandig concert op te zetten. “*We hebben wel eens gedacht aan een groot concert bij de spiegelwaal [...] maar daar zit ook financieren bij en wat voor risico ga je aan als bestuur? Dan wordt er toch wel op de rem getrapt want je kan wel in wilde avonturen duiken maar kom je daar goed uit? [...] Het is tijd en geld, het heeft er alle twee mee te maken*”. “*Het is soms ook best moeilijk om in te schatten, hoe ver ga je en waar steek je je nek voor uit?*”(A). Het past niet bij de identiteit van A om projecten te organiseren waar je subsidies voor kunt aanvragen. Vanuit hun persoonlijkheid en cultuur hebben ze niet de ambitie om grote evenementen te

organiseren. Daarnaast laten de fysieke eigenschappen dit ook niet toe omdat er te weinig vrijwilligers zijn. De identiteiten van A en B sluiten dus niet goed aan bij de subsidies en subsidiecriteria in de huidige vorm.

Daarnaast speelt ook het aantal leden een belemmerende rol bij het aanvragen van de subsidies, er zijn bij veel verenigingen maar een beperkt aantal leden. De leden die zich vrijwillig inzetten voor de vereniging hebben het daarnaast ook enorm druk met alle andere organisatorische taken die de vereniging heeft. Het zou daarom voor de verenigingen bijvoorbeeld in de toekomst makkelijker zijn om de tijd eenmalig te steken in een grote structurele subsidie in plaats van een aanvraag die iedere keer opnieuw moet worden ingediend per evenement.

Ook bieden de projectsubsidies zoals die nu bestaan voor bijvoorbeeld E eigenlijk niet genoeg mogelijkheden. Ze zou een extra (project)subsidie namelijk anders willen inzetten. *“Als we subsidies zouden kunnen aanvragen dan is dat meer om stagiaires van een conservatorium aan te trekken of iemand met een diploma die werkloos is” (E)*. De verenigingen zouden het geld van subsidies liever inzetten voor andere doelen zoals kwaliteit of uitbreiding van instrumentarium in plaats van het organiseren van grote evenementen.

De structurele subsidie (in de huidige vorm) creëert daarom voor deze verenigingen meer mogelijkheden omdat ze het op verschillende plekken mogen inzetten. Dit in verhouding tot de projectsubsidies die op dit moment met name bedoeld zijn voor de organisatie van concerten. Als er bij het opstellen van bijvoorbeeld de SAN-subsidie door de Gemeente Nijmegen meer gekeken wordt naar de identiteiten van de verenigingen zou het subsidiegeld waarschijnlijk op een effectievere manier kunnen worden ingezet.

Cijfers tellen

Onder de verenigingen heerst over het algemeen het idee dat subsidies worden beoordeeld aan de hand van aantallen die worden behaald en bereikt tijdens evenementen. Dit gedachtengoed schrikt verenigingen op dit moment af om subsidies aan te vragen. Hierbij moet natuurlijk wel worden verwezen naar het vorige hoofdstuk waarin is geconcludeerd dat geen enkele subsidieverstrekker daadwerkelijke aantallen benoemt voor het behalen van subsidies. Alleen het aantal leden voor de structurele HaFaBra-subsidie staat vast. Dit is dus een punt waarop de praktijk schuurt met de omschrijving van subsidies op papier.

In ieder geval is het voor de toekomst goed als subsidieverstrekkers proberen hun criteria nog duidelijker te communiceren en dat verenigingen proberen om de subsidie omschrijvingen kritischer te bekijken. Hierdoor zou een van de drempels voor projectsubsidie, namelijk een minimaal aantal bezoekers en publieksbereik, al wegvallen. Als er ook meer wordt gekeken naar de identiteit van verenigingen zal al in een vroeg stadium worden geconcludeerd dat aantallen vrij weinig zeggen over de meerwaarde die een vereniging creëert. Een slagwerkgroep van vijftien personen kan net zo veel publiek, of meer, bereiken als een harmonie met vijftig leden. Daarnaast is het ook de vraag wat de

subsidieverstrekker wil bereiken. Wil zij dat er zo veel mogelijk verschillende tradities en muzieksoorten in stand worden gehouden. Dit zal als gevolg hebben dat er misschien minder bezoekers in de zaal zitten maar de kwaliteit vrij hoog is. Of wil zij als verstrekker dat er zo veel mogelijk mensen in aanraking komen met muziek en moeten verenigingen zich meer gaan richten op een repertoire dat makkelijk in het gehoor ligt? Dit zijn onduidelijkheden die bijvoorbeeld in de omschrijving van de HaFaBra-subsidie meer expliciet gemaakt kunnen worden zodat de verwachtingen bij subsidieverstrekker en ontvanger gelijk blijven.

Effecten van meer, minder of andere subsidie

Er is in de interviews ook gevraagd naar de mogelijkheden en beperkingen die een verandering van de aard van de subsidies zou betekenen. Er zijn verschillende stappen die verenigingen zouden zetten met minder of meer budgetten. De slagwerkgroep heeft bijvoorbeeld een heel duidelijk idee over het investeren van een groter budget. *“We zouden hetzelfde blijven doen maar investeren in instrumentarium en uniformen” (B)*. De identiteit van de vereniging zal dus hetzelfde blijven maar ze gaan meer investeren in haar uiterlijke verschijning en de kwaliteit van de vereniging. Ook E zou een groter budget investeren, namelijk in kwaliteit. *“Dan zouden we het uitgeven aan beter opgeleid instructeurs” (E)*. Om deze verandering te bewerkstelligen moet de aard van subsidies veranderen, de subsidiecriteria moeten worden aangepast of budget voor de structurele subsidie moet worden verhoogd.

Enkele verenigingen voelen zich door de HaFaBra-subsidie beperkt om in Nijmegen te blijven. Bijvoorbeeld het D. *“Ja dan zouden we ook meer buiten Nijmegen gaan kijken. We voelen ons beperkt om in Nijmegen te blijven” (D)*. Ook C zou graag vaker buiten Nijmegen optredens verzorgen en op die manier de stad Nijmegen promoten.

De verenigingen hebben allemaal aangegeven dat ze bij het wegvallen van de structurele subsidie ophouden met bestaan, of opzoek moeten gaan naar een heel ander verdienmodel. C zal in dat geval gaan zoeken naar andere vormen van financiering, bijvoorbeeld per project. En dat zal invloed hebben op de identiteit en het karakter van de vereniging. *“Ja dat heeft wel heel duidelijk invloed ja. Want dan ga je om de zoveel maanden aan een compleet nieuw programma werken, dan wordt het karakter anders. Dat betekent niet dat je andere muziek gaat spelen maar wel dat je veel meer gaat samenwerken. Daarnaast zal je dan ook meer optredens in bejaardenhuizen krijgen” (C)*. Een verandering van structurele subsidie naar projectsubsidies zal dus van grote invloed zijn op de identiteit van C. Andere verenigingen hebben hier niet duidelijk over gesproken maar het lijkt er ook op dat zij hun manier van werken drastisch zullen moeten omgooien als de structurele subsidie wegvalt omdat dit een van de grootste inkomstenbronnen is voor de verenigingen.

Criteria en identiteit

In dit onderzoek is gebleken dat verenigingen een dubbel signaal uitstralen over de criteria van subsidies en de aansluiting hiervan de verenigingen. Enerzijds geven verenigingen aan dat de criteria goed passen bij hun identiteiten, anderzijds worden subsidieaanvragen afgewezen en doen veel verenigingen minder aanspraak op projectsubsidies als op de structurele subsidies. Als er in een nieuw systeem meer gekeken gaat worden vanuit identiteiten van de verenigingen (bottom-up) zullen criteria ook verschillend gaan wegen per vereniging. Uiteindelijk zullen de verenigingen de verschillende criteria van verschillend belang achten, niet ieder criterium past namelijk in het profiel van een vereniging.¹⁵³ Dit zien we in dit onderzoek dan ook duidelijk terug. De verenigingen die bijdragen aan dit onderzoek vallen allemaal onder de categorie amateurmuziekvereniging maar hebben ieder een hele eigen identiteit. Als er in een nieuw systeem door de subsidieverstrekkers ook bij de beoordeling meer naar deze identiteiten zal worden gekeken zullen verschillende criteria anders gaan wegen bij verschillende verenigingen.

¹⁵³ Bunnik (2017): 61.

Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Welke mogelijkheden en beperkingen creëren subsidiecriteria voor het uitdragen van de identiteit van amateurverenigingen aangesloten bij de Nijmeegse Federatie van Muziekverenigingen?*

Een sluitend antwoord op deze onderzoeksvraag kan aan het einde van dit onderzoek niet worden gegeven. Er kan namelijk niet worden geconcludeerd dat subsidiecriteria van directe invloed zijn op de identiteiten van de verenigingen. Opvallend is dat de verenigingen bijna allemaal een heel duidelijke identiteit hebben en hier ook aan vast blijven houden. Gedurende het onderzoek is het niet zo gebleken dat verenigingen deze identiteit aanpassen of bijshaven om beter aan te sluiten bij de subsidiecriteria. Wel zijn aan de hand van dit onderzoek interessante andere conclusies te trekken rondom de mogelijkheden en beperkingen die de combinatie van subsidiecriteria en identiteit voor verenigingen creëren.

Voorafgaand aan dit onderzoek is de hoofdvraag vastgesteld aan de hand van voorstudie en literatuuronderzoek. Voor dat ik startte aan het onderzoek ontdekte ik dat maar een klein deel van de lid-verenigingen van de NFM gebruik maakt van de beschikbare projectsubsidie bij de Gemeente Nijmegen. Ik vroeg me daarom af waarom een groot deel van de verenigingen geen subsidie aanvraagt. Het viel op dat de subsidiecriteria van de SAN-subsidie (publieksbereik, publieksparticipatie, zichtbaarheid, samenwerking en promotie) breed te interpreteren zijn. Dit had, aldus het vooronderzoek, verschillende effecten op de aanvragen kunnen hebben. Omdat de criteria breed zijn zouden ze door de verenigingen bijvoorbeeld breed kunnen worden geïnterpreteerd en ingezet. Anderzijds had het ook zo kunnen zijn dat de maatstaven té breed zijn en daardoor te weinig sturing bieden voor verenigingen, waardoor ze zich overrompeld voelen door de veelzijdigheid van het criterium en geen aanvraag doen. Ten slotte stelde ik de mogelijkheid dat de criteria zo zijn geformuleerd dat verenigingen zich hiermee niet kunnen identificeren en ze daarom denken dat ze buiten de doelgroep voor een bepaalde subsidie vallen. Aan de hand hiervan is de hoofdvraag samengesteld.

Als conclusie van dit onderzoek blijkt echter dat de subsidiecriteria niet van directe invloed zijn op de identiteiten van verenigingen. Het is niet het geval dat verenigingen aanpassingen doen in hun identiteit om in aanmerking te komen voor bijvoorbeeld subsidies. Dit betekent niet dat dit onderzoek daarom geen interessante resultaten heeft opgeleverd. Aan dan hand van de hoofdvraag is goed gekeken naar de criteria van subsidieverstrekkers, de identiteiten van de verenigingen en de verhoudingen hiertussen. Hier zijn een aantal interessante bevindingen uitgekomen. Deze zullen in deze conclusie worden geordend in beperkingen en mogelijkheden.

Beperkingen

Uit dit onderzoek komt naar voren dat de subsidies en criteria een aantal beperkingen creëren voor verenigingen. De huidige aard van de subsidies, op projectbasis, is niet voor alle verenigingen ideaal omdat niet alle verenigingen in aanmerking komen voor projectsubsidies. Daarnaast voelen een aantal verenigingen zich ook letterlijk beperkt door de criteria. Ze hebben het gevoel te veel in Nijmegen te moeten spelen of een specifiek aantal bezoekers bij hun optredens te moeten werven.

Daarnaast is het zo dat verenigingen enkel aanspraak doen op een beperkt aantal subsidies namelijk die van de Gemeente Nijmegen, het Prins Bernard Cultuurfonds en de Rabobank. Dit is opvallend omdat er een veel groter aantal subsidieverstrekkers en fondsen voor deze doelgroep bestaan (VSB Fonds, Fonds voor Cultuurparticipatie, Fonds 21, Oranjefonds etc.). Verder doen ook lang niet alle verenigingen aanspraak op de SAN-subsidie die ze wel ieder jaar zouden kunnen aanvragen.

Er zijn een aantal redenen waarom de verenigingen geen aanspraak doen op andere subsidies: Allereerst is er bij de verenigingen te weinig tijd beschikbaar en kennis voorhanden om de subsidieaanvragen te schrijven. Het zoeken naar de juiste subsidieverstrekkers of fondsen blijkt, mede door het gebrek aan kennis en ervaring bij verenigingen, erg tijdrovend. Daarnaast weten verenigingen vanuit hun onervarenheid niet goed waar ze moeten beginnen met hun zoektocht. De muziekverenigingen draaien geheel op vrijwilligers die beperkte (vrije)tijd hebben om in hun (bestuurs)werk bij de verenigingen te steken. Veel besturen kiezen er daarom voor om prioriteiten op andere punten van het bestuurswerk te leggen in plaats van fondswerving.

Een andere conclusie die in dit onderzoek naar voren komt is dat er veel onduidelijkheid over de subsidiecriteria bestaat. De criteria van verschillende fondsen en subsidieverstrekkers worden door de verenigingen door elkaar gehaald en verkeerd geïnterpreteerd. Deze onduidelijkheden creëren een extra drempel om aan een subsidieaanvraag te beginnen. De verenigingen denken immers dat hun identiteit niet goed aansluit bij de eisen van subsidieverstrekkers. Opvallend hierbij is dat deze vooroordelen van de verenigingen over de subsidiecriteria vaak niet juist zijn. Verenigingen hebben zelf criteria bedacht die nergens worden genoemd in de daadwerkelijke subsidiecriteria. Het lijkt ook of deze criteria tussen verenigingsbesturen worden gedeeld en besproken, want de vooroordelen zijn bij veel verenigingen hetzelfde.

Gedurende het onderzoek is er met de verenigingen kort gesproken over het effect en de beperkingen van het in de toekomst mogelijk wegvallen van de structurele subsidie voor verenigingen. De Gemeente Nijmegen verschaft hier namelijk tijdens het onderzoek nog geen duidelijkheid over. Mocht de structurele subsidie wegvallen dan zal dat hoogstwaarschijnlijk wel van invloed zijn op de identiteiten van verenigingen. Een transitie van een systeem met structurele subsidie naar een systeem met projectsubsidies (waar de verenigingen voor vrezen) zal van invloed zijn op verenigingen omdat ze dan per project gaan werken in plaats met een repertoire dat gedurende meerdere maanden draait. Hierover is niet duidelijk gesproken met alle verenigingen, maar het lijkt er op dat andere verenigingen de manier van werken drastisch zullen moeten omgooien als de structurele subsidie wegvalt, omdat dit

één van de grootste inkomstenbronnen voor de verenigingen is. Doen ze dit niet, dan zullen ze waarschijnlijk ophouden met bestaan.

Mogelijkheden

Er kan anderzijds ook worden geconcludeerd dat binnen het huidige systeem subsidies en hun criteria veel mogelijkheden voor de verenigingen creëren. De structurele subsidie creëert bijvoorbeeld bestaanszekerheid voor de verenigingen. De projectsubsidie creëert de mogelijkheid om als vereniging te werken met grote concerten of evenementen, anders zijn verenigingen daar financieel niet toe in staat. Daarnaast biedt het de verenigingen ook de mogelijkheid om te investeren in instrumentarium.

Een aantal beperkingen uit de vorige paragraaf kunnen worden omgezet in mogelijkheden voor de toekomst. Zo kan de subsidieverstrekker of het fonds proberen om subsidiecriteria beter te verwoorden en duidelijker te communiceren aan verenigingen. Ook kan er beter gekeken worden naar de identiteiten van de verenigingen zodat de vorm van subsidies én de criteria beter aansluiten bij de verenigingen. De verenigingen vinden dat de subsidiecriteria goed aansluiten, maar toch noemen ze wel vaak de verkeerde, of een beperkt aantal, criteria voor een subsidie.

Aan het einde van dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat de twee aanbevelingen die Bunnik in haar nieuwe visie op het beoordelingsproces van subsidies aandraagt voor grote instellingen die zijn opgenomen in de BIS, een bredere visie op kwaliteit en een andere beoordelingsprocedure, ook goede aanbevelingen zijn voor (relatief kleine) amateurmuziekverenigingen. Meer aandacht voor deze twee thema's zal nu en ook in de toekomst mogelijkheden voor verenigingen en subsidieverstrekkers creëren.

Bunnik wil dat er minder vanuit een top-downkarakter wordt gekeken bij het beoordelen van een vereniging/instelling en dat er vanuit subsidiënten meer wordt gekeken naar de identiteit van een vereniging en de daarop aansluitende criteria. In dit onderzoek is gebleken dat de verenigingen bijna allemaal een duidelijke identiteit hebben. Het is opvallend dat de verenigingen zich bijna allemaal van elkaar willen onderscheiden en deze identiteit ook willen bewaken. Er is echter wel een groot verschil in de mate waarin verenigingen zich van hun identiteit bewust zijn en de manier waarop ze dit uitdragen. De ene vereniging heeft dit heel duidelijk op papier staan in een beleidsplan of toekomstvisie en de andere vereniging laat dit vooral merken tijdens het gesprek. Aan de hand van Bunnik en Sen werd voorspeld dat verenigingen met een onduidelijke omschrijving van het identiteitsprofiel mogelijk minder kans maken bij een subsidieaanvraag. Door echter de identiteiten van verenigingen naast de bestudeerde subsidieverstrekkers te leggen kan worden geconcludeerd dat binnen het huidige systeem het effect van een duidelijk vastgestelde identiteit voor een vereniging geen of nauwelijks effect heeft op het ontvangen van subsidie. Aan de hand van dit onderzoek kan worden gesteld dat het in het huidige systeem niet van belang is om als vereniging een duidelijk identiteitsbeeld te hebben. Het is namelijk niet zo dat een vereniging met een onduidelijk omschreven of niet-onderscheidende identiteit minder

kans maakt op de toewijzing van een subsidieverstrekker of fonds. Desondanks zou het, volgens Bunnik en als conclusie van dit onderzoek, beter zijn als er gedurende het beoordelingsproces meer vanuit een bottom-up perspectief gekeken wordt. Er moet in het hele proces gekeken worden naar de identiteiten van de verenigingen. Allereerst moet er al bij het samenstellen van subsidies naar de identiteiten van verenigingen worden gekeken. Op die manier zullen de structuren van de subsidies (structureel of incidenteel) beter aansluiten bij de vraag van verenigingen en zullen ook criteria beter aansluiten. Daarnaast is het ook goed om tijdens het beoordelingsproces goed te kijken wat een vereniging uniek maakt, voor iedere vereniging zal het accent liggen op andere criteria.

Bunnik wilde daarnaast ook dat er een ander kwaliteitsoordeel zou komen. Zij wil dat er door subsidieverstrekkers en fondsen minder vanuit artistieke kwaliteit wordt geoordeeld en meer vanuit andere, maatschappelijke, criteria. Opmerkelijk is dat dit veranderende kwaliteitsoordeel bij de subsidieverstrekkers en fondsen in dit onderzoek al terug is te zien. Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat de subsidieverstrekkers en fondsen in hun criteria voor amateurmuziekverenigingen veel meer nadruk leggen op de maatschappelijke doelstellingen ten opzichte van artistieke doelen. Opvallend daarbij is wel dat deze omslag minder naar voren komt in de interviews met de verenigingen. De verenigingen, zo komt in de interviews naar voren, zijn zich nauwelijks bewust van de grote maatschappelijke meerwaarde die ze creëren. In de toekomst zou een groter besef van deze meerwaarde mogelijkheden kunnen bieden voor verenigingen, omdat ze op die manier een subsidieaanvraag nog beter en scherper toegespitst op de criteria kunnen indienen.

Concluderend kan er worden gesteld dat de schuring tussen subsidieverstrekker en ontvanger, die is geconstateerd voorafgaand én tijdens dit onderzoek, al op een eerder moment ontstaat. Het is niet zo dat de subsidiecriteria niet aan sluiten bij de verenigingen. De verenigingen weten de subsidies simpelweg niet te vinden. Er is bij de verenigingen een gebrek aan tijd, kennis en initiatief bij het zoeken naar het juiste fonds of het indienen van een aanvraag. Er is té veel onduidelijkheid en de zoektocht naar subsidies is té tijdrovend waardoor verenigingen andere prioriteiten stellen. Het is daarnaast ook zo dat de structuur en het doel van de subsidies niet altijd aansluit bij de identiteiten van de verenigingen en dat verenigingen daarom geen subsidies aanvragen. Gelukkig liggen er voor de toekomst veel mogelijkheden voor subsidieverstrekker én subsidieontvanger om deze schuring te verminderen.

Vervolgonderzoek

Naast verschillende interessante conclusies werpt dit onderzoek ook vragen op. Het onderzoek is namelijk specifiek gericht op één onderwerp: subsidies voor amateurmuziekverenigingen in Nijmegen. Zowel aan de kant van de subsidieverstrekkers als aan de kant van de ontvangers (in dit geval amateurmuziekverenigingen) is nog veel onderzoek te verrichten.

Er kan bijvoorbeeld worden gekeken naar andere geldstromen bij verenigingen en het effect daarvan op de verenigingen. Worden inkomsten van sponsors en vriendengroepen bijvoorbeeld belangrijker voor verenigingen? Wat zijn de verwachtingen van deze sponsors en zijn die wellicht wel van invloed op wat een vereniging doet (de identiteit)?

Aan de andere kant kan er ook nog veel onderzoek worden gedaan naar subsidieverstrekkers op kleinschalig niveau. Is het bijvoorbeeld inderdaad zo dat subsidieverstrekkers op dit moment niet of nauwelijks kijken naar de identiteit van een specifieke vereniging? In dit onderzoek is enkel geconcludeerd dat een onduidelijk omschreven en weinig onderscheidende identiteit geen nadelig effect heeft op de toewijzing van een subsidie. Er is echter niet gekeken vanuit de subsidieverstrekkers, zij hebben wellicht een heel andere visie die in dit onderzoek niet naar voren is gekomen. Het is goed meer te kijken naar subsidieverstrekkers op lokaal niveau. Zij zijn, blijkt uit dit onderzoek, namelijk naast contributie vaak de belangrijkste inkomstenbron van kleine verenigingen. Er zijn een aantal onderzoeken naar subsidiestromen op landelijk niveau gedaan zoals adviesbureau Berenschot dat in 2010 in opdracht van Kunstfactor heeft gedaan, maar onderzoek op kleinschalig niveau naar bijvoorbeeld één gemeente als subsidieverstrekker kan interessant zijn. In dit onderzoek is geen gesprek gevoerd met de desbetreffende subsidieverstrekkers. Hun visie hierop zou zeer interessant zijn om te onderzoeken.

Het is ook op het gebied van andere (kunst)disciplines die subsidie ontvangen interessant te kijken of daar dezelfde problematiek naar voren komt als in dit onderzoek. Kampen andere amateurverenigingen op het gebied van kunst, maar ook bijvoorbeeld sport met dezelfde kloof tussen subsidieverstrekker en ontvanger? Worden sportverenigingen op dit moment ook vaak over één kam geschoren waardoor subsidies en criteria niet goed aansluiten bij identiteiten van de vereniging? Of spelen hier andere problemen en onduidelijkheden? Moet hier ook meer bottom-up gewerkt worden én met andere kwaliteitseisen?

Aanbevelingen

Dit onderzoek zal afsluiten met een aantal praktische aanbevelingen voor de subsidieverstrekkers (fondsen en gemeenten) aan de ene kant en aan de andere kant de subsidieontvangers (verenigingen en het koepelorgaan). In aanloop naar het opstellen van een vervolg op de structurele HaFaBra-subsidie van de Gemeente Nijmegen kunnen de aanbevelingen wellicht van pas komen voor de Gemeente Nijmegen. Daarnaast staan we aan de start van een nieuw verenigingsjaar voor amateurmuziekverenigingen waarin opnieuw kan worden gekeken naar financieringsmogelijkheden vanuit onder andere fondsen en subsidieverstrekkers.

Aanbevelingen voor verenigingen:

- Identiteit

Wat? Denk goed na over de identiteit van je vereniging. Wat is je ambitieniveau en welke positie ziet deze vereniging voor zichzelf binnen het artistieke domein en het maatschappelijke domein? Kortom; identiteit geeft antwoord op de ‘wat’, ‘hoe’ en ‘waarom-vragen’ van een organisatie.

Hoe? Zorg ervoor dat je jouw identiteit op papier zet. Het aangepaste identiteitsmodel zoals te zien in figuur 2 (pagina 18) van dit onderzoek kan je hierbij helpen. Het op papier zetten van je identiteit helpt je bij het specificeren van de identiteit van de vereniging maar ook van het specificeren van je subsidieaanvraag.

- Verdiep je in de criteria

Wat? Zorg dat je goed weet wat een subsidieverstrekker precies van je verwacht in zijn randvoorwaarden en criteria.

Hoe? Blijf goed lezen wat subsidieverstrekkers van je willen en denk hierbij vooral vanuit de mogelijkheden die criteria bieden. Veel subsidiecriteria zijn vrij algemeen en kunnen dus op een zeer uiteenlopende manier worden ingevuld.

- Blijf zoeken

Wat? Blijf zoeken naar andere fondsen.

Hoe? Informeer bij de NFM of één van de andere verenigingen over welke mogelijkheden er zijn om subsidies aan te vragen. Twijfel je of een fonds of subsidieverstrekker geschikt is voor jouw vereniging? Neem contact op een medewerker van het fonds, die je vaak meer informatie kan bieden. Wanneer je eenmaal een aanvraag hebt ingediend bij een fonds is de tweede aanvraag alleen maar makkelijker.

- Evalueer

Wat? Evalueer wanneer een aanvraag wordt afgewezen of toegewezen.

Hoe? Zorg ervoor dat je precies weet waarom een aanvraag is afgewezen of toegewezen, hiervan kun je namelijk tips meenemen voor een volgende aanvraag bij een (andere) subsidieverstrekker. Is de bijgaande brief niet duidelijk genoeg? Neem contact op met de subsidieverstrekker en vraag om nadere uitleg.

- Deel kennis

Wat? Een aanbeveling voor het koepelorgaan NFM: Creëer (waar mogelijk nog meer) mogelijkheden voor verenigingen en subsidieverstrekkers om kennis met elkaar te delen.

Hoe? Organiseer als koepelorgaan bijvoorbeeld een avond waarin een aantal subsidies onder de loep worden genomen. Nodig iemand uit van het desbetreffende fonds voor een toelichting en bekijk samen eens een concept-subsidieaanvraag. Hoe gaat een aanvraag in zijn werk? Wat zijn valkuilen?

Aanbevelingen voor fondsen en subsidieverstrekkers

- Identiteit

Wat? Kijk goed naar de identiteiten van de subsidieaanvragers.

Hoe? Ga al in een vroeg stadium, het moment waarop een subsidie en haar criteria worden ontwikkeld in gesprek met verenigen. Op deze manier sluit de subsidie zo goed mogelijk aan bij de verwachtingen van haar ontvangers. Kijk ook voor het beoordelen van een aanvraag naar de identiteit van een vereniging, criteria zullen dan bij de ene vereniging zwaarder kunnen wegen dan voor de andere vereniging.

- Informatieverlening

Wat? Zorg voor duidelijkheid en bekendheid rondom de aard van een subsidie of fonds en probeer de criteria zo duidelijk mogelijk te formuleren en eventueel toe te lichten.

Hoe? Subsidiecriteria sluiten op dit moment over het algemeen goed aan bij de vraag van verenigingen. Zorg wel voor een goede en duidelijke informatieverlening aan amateurmuziekverenigingen. Realiseer je dat je met niet-professionele vrijwilligers werkt die vaak wat minder ervaren zijn in fondswerving en subsidieaanvragen. Pas je benaderingswijze hierop aan.

- Vermijd jargon

Wat? Taalgebruik

Hoe? Met name bij gemeentelijke subsidies komen criteria voort uit beleidsteksten waardoor de criteria niet altijd even duidelijk zijn voor verenigingen. Criteria als ‘publieksbereik’ en ‘promotie’ zijn dagelijkse begrippen voor beleidsmakers maar behoeven voor de verenigingen meer uitleg.

- Maak het de aanvrager makkelijker

Wat? Maak de aanvraag eenvoudiger

Hoe? Ga als subsidieverstrekker in overleg met de subsidieontvanger over de aanvraagprocedure. Wat is makkelijk in de huidige aanvraagprocedure? Zijn er aspecten binnen de procedure die minder handig zijn? Moeten veel gegevens bijvoorbeeld dubbel worden ingevuld? Maak het proces makkelijker en minder tijdrovend voor verenigingen.

Bibliografie

- Baarda, B., M. van der Hulst & M.P.M. de Goede (2015) *Basisboek interviewen: handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen, Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Beerepoot, R., M. Lalleman & T. Syderius (20-2-2010) *Subsidiestromen in de amateurkunsten*. Utrecht: Berenschot Groep B.V.
- Bunnik, C. (2017) *Naar waarde gewogen*. Amsterdam: Boekmanstichting.
- Buys, L. (11-2013) *Onderzoek subsidieregeling amateurkunst Nijmegen*. Nijmegen: Buys Culturele Profielen.
- Engelshoven, I. van (12-03-2018) *Toespraak minister Van Engelshoven bij presentatie Cultuurbeleid 2018-2021*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Ensink, J. (2005) ‘Amateurkunst’, in: *Zicht op ... Amateurkunst*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland: 7-14.
- Galjaard, C. (2002) *Overheidscommunicatie, de binnenkant van het vak*. 2e herziene druk, Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Gemeente Nijmegen (23-11-2013) *Collegevoorstel: Onderzoek subsidieregeling amateurkunst Nijmegen*. Nijmegen: Gemeente Nijmegen.
- Gemeente Nijmegen (21-7-2014) ‘Subsidiegrondslag HaFaBra 2014’, in: *Brief: uitnodiging informatiebijeenkomst aan Symfonisch Blaasorkest Nijmegen*. Nijmegen: Gemeente Nijmegen.
- Gemeente Nijmegen (01-07-2016) ‘Subsidieregeling Amateurkunst Nijmegen 2017’, in: *Gemeenteblad*. Nijmegen: Gemeente Nijmegen.
- Ijdens, T., A. Neele & Z. Zernitz (2017) *Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd, Monitor Amateurkunst 2017*. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.
- Kapferer, J. (1992) *Strategic Brand Management*, Londen: Kogan Page: 107-111.
- Kempers, B. (1987) *Kunst, macht en mecenaat. Het beroep schilder in sociale verhoudingen 1250-1600*. Amsterdam: Arbeiderspers.
- Kunsten '92 (4-9-2014) *De aannames van Zijlstra, anderhalf jaar later*. Amsterdam: Redactie Kunsten '92.
- Landelijk Kenniscentrum Cultuurparticipatie en Amateurkunst (2012) *Gids cultuureducatie en amateurkunst*. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.
- Landelijk Kenniscentrum Cultuurparticipatie en Amateurkunst (2014) *Zicht op actieve cultuurparticipatie, thema's en trends in praktijk en beleid*. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.
- Landelijk Kenniscentrum Cultuurparticipatie en Amateurkunst (16-12-2015) *Nieuwsoverzicht: Gemeenten blijven in 2016 bezuinigen op cultuur*. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.

- Landelijk Kenniscentrum Cultuurparticipatie en Amateurkunst (2016) *Zicht op actieve cultuurparticipatie, thema's en trends in praktijk en beleid*. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.
- Nagel, I. (2004) *Cultuurdeelname in de levensloop*. Utrecht: LOKV, Nederlands Instituut voor kunsteducatie.
- Oosterbaan, W.M. (1990) *Schoonheid, Welzijn, Kwaliteit: kunstbeleid en verantwoording na 1945*. 's-Gravenhage: Gary Schartz SDU.
- Poel van der H. (1999) *Tijd voor vrijheid: Inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Amsterdam: Boom.
- Pots, R. (2010) *Cultuur Koningen en democraten*. vierde geactualiseerde druk, Amsterdam: Boom-Amsterdam.
- Raad voor Cultuur (2014) *Mee-doen is de kunst*. Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Riel, C.B.M. van (1992) *Identiteit en imago; een inleiding in de corporate communication*. Schoonhoven: Academic Service, Economie en Bedrijfskunde.
- Sen, A. (2006) ‘Making Sense of Identity’, in: *Identity & Violence*. London: Penguin Books: 18-39.
- Smithuijsen, C. (1991) ‘Kunstbeleid en verantwoording na 1945’, in: *Ons Erfdeel*, jaargang 34: 462-464.
- Verhoeven, N. (2014) *Wat is onderzoek?*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Zijlstra, H. (6-12-2010) *Brief uitgangspunten cultuurbeleid*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Digitaal geraadpleegde bronnen

- Dikke Van Dale (10-2013) ‘Amateurkunst’, *Vandale*.
<https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do#> (18-4-2018).
- Fonds voor Cultuurparticipatie (jaartal onbekend) ‘Over het fonds Adviescommissie’, *Cultuurparticipatie*. <http://www.cultuurparticipatie.nl/over-het-fonds/adviescommissies/> (16-4-2018).
- Gemeente Nijmegen (08-10-2014) ‘Subsidieregeling HaFaBra Nijmegen 2015’, *Decentrale regelgeving overheid*.
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Nijmegen/CVDR45034_1.html (29-5-2018).
- Gemeente Nijmegen (16-11-2016) ‘Subsidieregeling Cultuurinitiatieven Nijmegen 2017’, *Docplayer*. Gemeente Nijmegen. <http://docplayer.nl/58865904-Subsidieregeling-cultuurinitiatieven-nijmegen-2017.html> (27-06-2018).

- Gemeente Nijmegen (2016) ‘Subsidieplafonds’, *Nijmegen.begroting-2017*.
<http://nijmegen.begroting-2017.nl/p18323/subsidies> (27-6-2018).
- Neele, A. (15-7-2016) ‘Cultuurverenigingen in Nederland: op zoek naar leden’, *Landelijk Kenniscentrum Cultuurparticipatie en Amateurkunst*.
<https://www.lkca.nl/nieuwsoverzicht/analyse-cultuurverenigingen> (20-6-2018).
- Prins Bernhard Cultuurfonds (2014) ‘Richtlijnen’, *Cultuurfonds*.
<https://www.cultuurfonds.nl/storage/app/media/Aanvragen/Richtlijnen%202014.pdf> (29-5-2018).
- Prins Bernhard Cultuurfonds (2018) ‘Aanvragen Gelderland’, *Cultuurfonds*.
<https://www.cultuurfonds.nl/storage/app/media/Afdelingen/Gelderland/Downloads/Gelderland%20uitzonderingen%202018.pdf> (29-5-2018).
- Rabobank (2018) ‘Wat is het en hoe werkt het?’, *Mijn bank versterkt*.
<https://www.mijnbankversterkt.nl/rijk-van-nijmegen/wat-is-het-cooperatiefonds/> (13-6-2018).
- Rabobank (2018) ‘Criteria’, *Mijn bank versterkt*. <https://www.mijnbankversterkt.nl/rijk-van-nijmegen/criteria/> (13-6-2018).
- Van Dale (datum onbekend) ‘Van Dale online woordenboek’, *Vandale*.
<http://www.vandale.nl/gratis-woordeBek/nederlands/betekenis/identiteit#.WqpFg-jOXIU> (15-3-2018).
- Riezebos, R. (7-4-2009) ‘Het Brand-Identity Prism model van Kapferer’, *Eurib*.
<https://www.eurib.net/identiteit-en-imago-brand-identity-prism/> (23-4-2018).
- Rijksoverheid (datum onbekend) ‘Kunst en cultuur voor iedereen’, Rijksoverheid.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/kunst-en-cultuur-voor-iedereen> (15-03-2018).

Mondelinge bronnen

- Interview met geïnterviewde A. (18-5-2018) Nijmegen: Vereniging A.
- Interview met geïnterviewde B. (18-5-2018) Nijmegen: Vereniging B.
- Interview met geïnterviewde C. (25-5-2018) Nijmegen: Vereniging C.
- Interview met geïnterviewde D. (28-5-2018) Nijmegen: Vereniging D.
- Interview met geïnterviewde E. (2-6-2018) Nijmegen: Vereniging E.